

Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki

RAPORT ROCZNY

2017

Polska — kraj folkloru?

— Eksperyment tysogórski 50 lat później [MPZ]

— Jacek Damięcki. Makroformy

— Kaligrafie społeczne

— Kolekcje

— Abraham Ostrzega

— Wracając z Białowieży [MPZ]

— Jerzy Jarnuszkiewicz. Notatki z przestrzeni

— Życie. Instrukcja

— Ponovo upotrebiti: Przeszłość jako kostium lub inspiracja [MPZ]

— Uroczysty performance Zbigniewa Warpechowskiego

— Gordon Parks: Aparat to moja broń

— Zofia Gramz. Skąd się biorą myśli? [MPZ]

— Jarosław Kozakiewicz. Zawrót głowy

— Poza zasadą przyjemności. Afektywne operacje

— Sharon Lockhart. Mały Przegląd

[57 Międzynarodowa Wystawa Sztuki w Wenecji]

— „Mały Przegląd” ze zbiorów Biblioteki Narodowej

— Karolina Bielawska, Zuza Golińska. Megalit [MPZ]

— Aleksandra Kubiak. Śliczna jesteś Laleczko

— Tomasz Saciński. CLFN [MPZ]

— Lepsza ja

— Maria Lassnig

— The Travellers: Voyage and Migration in New Art from Central and Eastern Europe [Kumu Art Museum, Tallin]

— The Best Gallery. Nowości w kolekcji

— Šestsil [MPZ]

— Spojrzenia 2017 — Nagroda Deutsche Bank

— Hubert Czerepok. Początek

— Maria Anto

— Radość nowych konstrukcji. [Po]wojenne utopie Mariana Bogusza

— Andrej Polukord. Historia wyrwanego serca [MPZ]

— Sarkis. Tęcza anioła

— Anna Ostoya

Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki

RAPORT ROCZNY

2017

Warszawa 2018

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
STRUKTURA GALERII	8
Dyrekcja i pracownicy Zachęty w 2017 roku	
WYSTAWY	10
FREKWENCJA NA WYSTAWACH	99
POZOSTAŁE WYDARZENIA	100
PRASA	104
DZIAŁALNOŚĆ	120
Edukacja	
Dokumentacja i biblioteka	
Kolekcja	
Dostępność	
Działania na rzecz publiczności	
Wydawnictwa	
Księgarnia Artystyczna	
Nagroda Klubu Twórców Reklamy za kampanię <i>#bądźnabieżąco</i>	
Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych	
OSIĄGNIĘCIA ZESPOŁU ZACHĘTY	134
PRZYCHODY	137
PARTNERZY I SPONSORZY	138

ZACHĘTA

ZACHĘTA —
NARODOWA
GALERIA SZTUKI
pl. Małachowskiego 3
00-916 Warszawa
tel. 22 556 96 00
zacheta.art.pl

Z

NOWY ŚWIAT

M P
Z

MIEJSCE PROJEKTÓW ZACHĘTY

ul. Gałczyńskiego 3
00-362 Warszawa
tel. 22 826 01 36
mpz@zacheta.art.pl

projekt graficzny: Jakub Jezierski

2 Wystawy prezentujemy na parterze i w piwnicy (łączna powierzchnia galerii to 120 m²). Autorem identyfikacji wizualnej, projektu wnętrza, druków towarzyszących wystawom i logo jest Jakub Jezierski. W Miejscu Projektów Zachęty prezentujemy wystawy indywidualne i zbiorowe artystów z Polski i zagranicy. Ekspozycje trwają dwa miesiące. Od czasu do czasu odbywają się tu także krótsze pokazy czy akcje artystyczne. Zależy nam na tym, aby wystawy były przygotowywane z myślą o przestrzeni galerii oraz by prezentować na nich przede wszystkim nowe prace.

Tomasz Saciławski. C.L.F.N.

1 Miejsce Projektów Zachęty (MPZ) to przestrzeń-laboratorium (project room) Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki, działające od 2012 roku. Galeria mieści się przy ulicy Gałczyńskiego 3, w lokalu dawnego sklepu z antykami, budynku będącym częścią projektowanego przez Zygmunta Stępińskiego w ramach powojennej odbudowy Warszawy założenia Nowy Świat Wschód.

Noc Muzeów 2017

3 Wystawom towarzyszą spotkania z artystami, dyskusje wokół wątków tematycznych,

Spotkanie z profesorem psychologii Joanną Rączaszek-Leonardi na wystawie Zofii Gramz, 13.06.17

4 czasami projekcje filmów dokumentalnych czy fabularnych, a także koncerty ulubionych muzyków autorów wystaw,

Sonia Pisze Piosenki, koncert towarzyszący wernisażowi wystawy Tomasza Saciłowskiego, 27.07.17

6 Od maja do września działa program letniego tarasu MPZ. Przed wejściem do galerii, na betonowym podeście, w cieniu starych drzew, odbywają się spotkania, dyskusje, koncerty,

Otwarcie letniego tarasu MPZ – koncert Adama Repuchy, 27.05.17

5 bądź dopełniająca tematykę ekspozycji. Dział edukacji Zachęty przygotowuje także w MPZ warsztaty rodzinne.

Warsztaty rodzinne duetu Różgi

7 warsztaty dla dorosłych (w 2017 roku prowadziła je Izabella Chamczyk).

Szmata – warsztaty performatywne dla dorosłych z Izabellą Chamczyk, 8.07.17

8 Co roku zapraszamy młodych artystów/projektantów do stworzenia nowego wystroju tarasu. Obiekty na taras powstają w czasie warsztatów z publicznością. Do tej pory takie aranżacje stworzyli: Jaśmina Wójcik i Jacek Gądek, Michał Mioduszewski, Karolina Bielawska i Zuza Golińska.

Karolina Bielawska, Zuza Golińska, *Megalit* — aranżacja letniego tarasu MPZ

9 W sąsiedztwie MPZ, przy ulicy Gałczyńskiego, mieszczą się siedziby naszych kulturalnych kolegów: redakcja „Res Publiky Nowej”, księgarnia-kawiarnia Wrzenie Świata oraz Instytut Reportażu. Przyjaźnimy się także z okolicznymi mieszkańcami. Pomogła w tym akcja-wystawa przeprowadzona przez Krzysztofa Żwirblisa pod tytułem *Gałczyńskiego 2015. Muzeum społeczne*. Nasi sąsiedzi mieli okazję zaprezentować na niej dzieła ze swoich kolekcji, własnego autorstwa czy ulubione pamiątki, spotkać się i porozmawiać.

Otwarcie pokazu *Gałczyńskiego 2015. Muzeum społeczne* — Krzysztof Żwirblis i nasi sąsiedzi uczestniczący w projekcie

10 Galerię, a szczególnie naszego Pana Pilnującego — Juliusza Świtlika — odwiedzają chętnie czworonożni mieszkańcy okolicznych domów.

Juliusz Świtlik z Misią

11 Trzon programu MPZ stanowią wystawy indywidualne. W 2017 roku ich autorami byli: Zofia Gramz (*Skąd się biorą myśli?*),

Zofia Gramz, *Ćwicząca z Chadakowską*, 2017

12 Tomasz Saciłowski (C.L.F.N.), Andrej Polukord (*Historia wyrwanego serca*).

Andrej Polukord, otwarcie wystawy *Historia wyrwanego serca*, 10.11.17

13 Pokazujemy także wystawy tematyczne. W 2017 roku odbyły się następujące: *Ponovo upotrebiti: Przeszłość jako kostium lub inspiracja* — artyści urodzeni w byłej Jugosławii mówią o przeszłości;

Bojan Frajfrić, *Przyczyny śmierci*, film, 2015

14 *Šestsil* — młodzi polscy artyści zafascynowani czeskim surrealizmem (kurator: Grzegorz Kozera).

Grzegorz Kozera, *Polowanie na czarną rękawiczkę* [Hommage à Vratislav Effenberger], 2017, kolaż, papier

15 Rok zaczęliśmy od krótkiego pokazu *Wracając z Białowieży*, przygotowanego przez Tomasza Koszewnika i Jana Szewczyka.

Jan Solcani, praktykant z działu IT i kornik drukarz, otwarcie pokazu *Wracając z Białowieży*, 21.01.17

16 Inną ważną grupą wystaw prezentowanych w MPZ są dialogi dwojga artystów. W 2017 roku we współpracy z Centrum Kultury Koreańskiej zaczęliśmy przygotowania do planowanej na marzec 2018 roku wspólnej wystawy artystek: **Annę Panek z Warszawy i Wonsu Won z Seulu** (*Niespodziewane spotkanie*).

Burza mózgów. spotkanie Wonsu Won i Annę Panek w MPZ, przygotowania do wystawy

17 Od jakiegoś czasu MPZ wymienia się doświadczeniami z innymi project roomami działającymi jako wydzielone przestrzenie przy dużych muzeach czy galeriach. Wystawa *Ponovo upotrebiti: Przeszłość jako kostium lub inspiracja* odbyła się w ramach wymiany z Salonem Museum of Contemporary Art w Belgradzie.

Mladen Bizumić i Bojan Frajfrić na wernisazu wystawy *Ponovo upotrebiti: Przeszłość jako kostium lub inspiracja*, 9.02.17

STRUKTURA GALERII

Dyrekcja i pracownicy Zachęty w 2017 roku

DYREKTOR

Hanna Wróblewska

ZASTĘPCA DYREKTORA

Justyna Markiewicz

MIEJSCE PROJEKTÓW ZACHĘTY

Magda Kardasz

ZESPÓŁ KURATORÓW

Maria Brewińska

Michał Jachuła [od 7.11]

Magda Kardasz

Katarzyna Kołodziej

Magdalena Komornicka

Joanna Kordjak

Julia Leopold

DZIAŁ ZBIORÓW I INWENTARZY

Małgorzata Bogdańska-Krzyżanek — kierownik

Joanna Egit-Pużyńska

Anna Kowalik [do 30.09]

Maria Świerżewska

Joanna Waśko [urlop do 30.09]

DZIAŁ EDUKACJI

Zofia Dubowska — kierownik

Benjamin Cope [do 31.08]

Karolina Iwańczyk

Stanisław Welbel

Anna Zdzieborska

DZIAŁ DOKUMENTACJI I BIBLIOTEKA

Gabriela Świtek — kierownik

Aldona Głowala [do 27.12]

Julia Koszewska [do 30.09]

Małgorzata Mach [od 1.10]

Sebastian Madejski

Inez Piechucka

Karolina Zychowicz

DZIAŁ WYDAWNICTW

Dorota Karaszewska — kierownik

Małgorzata Jurkiewicz

Krzysztof Łukawski

Jolanta Pieńkos

Maciej Sikorzak

ZESPÓŁ PROMOCJI I KOMUNIKACJI

Zofia Ledzion

Zofia Sikorska

Katarzyna Winter

Aleksandra Zientecka

RZECZNIK PRASOWY

Olga Gawerska

SPECJALISTA DS. KOMUNIKACJI

Marta Miś

KSIĘGARNIA ARTYSTYCZNA

Marta Dąbrowska — kierownik

Małgorzata Jakubczak

Ewa Majsterek

DZIAŁ REALIZACJI WYSTAW

GRUPA MONTAŻOWA I STOLARNIA

Anna Muszyńska — kierownik

Marek Janczewski

Krystyna Sielska

Andrzej Bialik

Dariusz Bochenek

Remigiusz Olszewski

DZIAŁ MULTIMEDIÓW

Aleksander Turski — kierownik

Krzysztof Boguszewski

Janusz Dębowski

ZESPÓŁ DS. PROGRAMÓW OPERACYJNYCH

Lilianna Krause — koordynator prac zespołu
Aleksandra Arcimowicz
Barbara Barańska

DZIAŁ FINANSOWO-KSIĘGOWY

Danuta Skorupska — główna księgowa
Bożena Artyniew
Katarzyna Pałyska
Iwona Staszewska
Iwona Sobolewski

DZIAŁ ADMINISTRACJI

Monika Popiołek — kierownik
Krzysztof Barański
Roman Barański
Jarosław Fik
Michał Lemańczyk
Paweł Pietrzak [do 30.04]

SEKRETARIAT

Monika Piesio
Joanna Waśko — specjalista ds. obsługi
Pawilonu Polskiego w Wenecji

DZIAŁ KADR

Natalia Kęsoń

ZAMÓWIENIA PUBLICZNE

Anna Sokólska

PORTIERNIA

Zdzisława Krajewska

STAŁA WSPÓŁPRACA

KOORDYNATOR DOSTĘPNOŚCI ZACHĘTY

Paulina Celińska

MIEJSCE PROJEKTÓW ZACHĘTY

Julia Harasimowicz

DZIAŁ EDUKACJI

Marta Artyfikiewicz
Barbara Dąbrowska
Joanna Falkowska-Kaczor
Zofia Fedczyszyn
Paweł Freus
Zofia Hejke
Sara Herczyńska
Paula Kaniewska
Alicja Korpysz
Maria Kosińska
Daniel Kotowski
Marcin Matuszewski
Monika Murawska
Kamil Niedziałek
Magdalena Olasińska
Anna Owsiany
Katarzyna Piskorz
Dagmara Rusinek-Smaga
Dagna Sadkowska
Maria Szczycińska
Agnieszka Szostakiewicz
Zuzanna Zasacka
Magdalena Zięba

ZESPÓŁ PROMOCJI I KOMUNIKACJI

Martyna Zientalska

KSIEGARNIA

Elżbieta Kalińska [od 1.06]
Marlena Kucharska
Marcin Matuszewski [od 1.10]
Andrzej Samuła [do 12.06]
Barbara Włoczkowska [do 2.10]

DZIAŁ ADMINISTRACJI

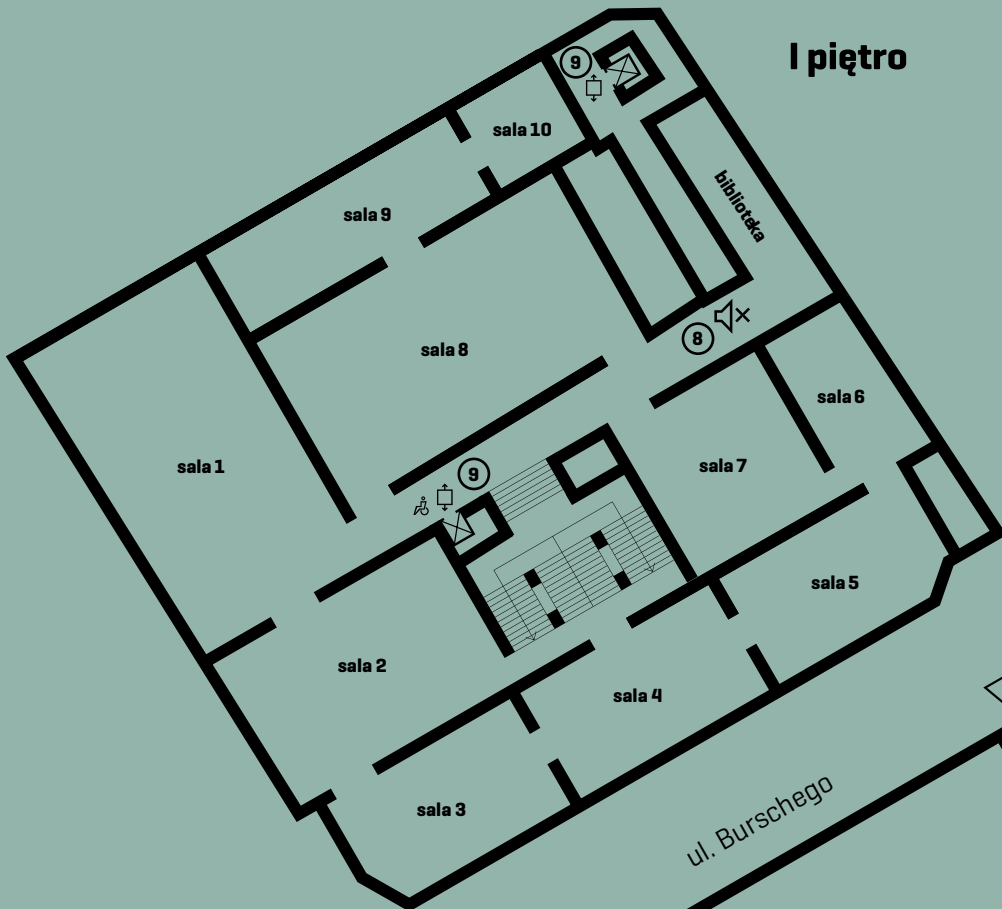
Ryszard Bownik
Teresa Mokrzycka

WYSTAWY

14.10.16–15.01.17	Polska — kraj folkloru?	12
21.10.16–1.01.17	Eksperyment łysogórski 50 lat później [MPZ]	14
7.11.16–8.01.17	Jacek Damiński. Makroformy	16
7.11.16–15.01.17	Kaligrafie społeczne	18
5.12.16–1.01.17	Kolekcje	20
19.01–5.03	Abraham Ostrzega	22
21.01–5.02	Wracając z Białowieży [MPZ]	26
27.01–17.04	Jerzy Jarnuszkiewicz. Notatki z przestrzeni	28
3.02–23.04	Życie. Instrukcja	32
10.02–12.04	Ponovo upotrebiti: Przeszłość jako kostium lub inspiracja [MPZ]	36
9.03	Uroczysty performance Zbigniewa Warpechowskiego	38
17.03–21.05	Gordon Parks: Aparat to moja broń	40
21.04–18.06	Zofia Gramz. Skąd się biorą myśli? [MPZ]	44
8.05–6.08	Jarosław Kozakiewicz. Zawrót głowy	46
8.05–2.07	Poza zasadą przyjemności. Afektywne operacje	50
13.05–26.11	Sharon Lockhart. Mały Przegląd [57 Międzynarodowa Wystawa Sztuki w Wenecji]	54
26.05–4.06	„Mały Przegląd” ze zbiorów Biblioteki Narodowej	58
27.05–30.09	Karolina Bielawska, Zuza Golińska. Megalit [MPZ]	60
9.06–2.07	Aleksandra Kubiak. Śliczna jesteś Laleczko	62
23.06–27.08	Tomasz Saciłowski. CLFN [MPZ]	64
7.07–27.08	Lepsza ja	66
14.07–15.10	Maria Lassnig	70
24.08.17–28.01.18	The Travellers: Voyage and Migration in New Art from Central and Eastern Europe [Kumu Art Museum, Tallin]	74
30.08–18.10	The Best Gallery. Nowości w kolekcji	76
1.09–5.11	Šestsil [MPZ]	78
8.09–12.11	Spojrzenia 2017 — Nagroda Deutsche Bank	80
15.09–19.11	Hubert Czerepok. Początek	84
6.11.17–4.02.18	Maria Anto	86
6.11.17–4.02	Radość nowych konstrukcji. [Po]wojenne utopie Mariana Bogusza	90
10.11.17–7.01.18	Andrej Polukord. Historia wyrwanego serca [MPZ]	92
27.11.17–18.02.18	Sarkis. Tęcza anioła	94
15.12.17–11.02.18	Anna Ostoya	96

- ① Księgarnia Artystyczna
- ② sala warsztatowa
- ③ kasa biletowa
- ④ informacja
- ⑤ toalety
- ⑥ kącik matki i dziecka
kącik wyciszenia
- ⑦ toaleta dla niepełnosprawnych
- ⑧ kącik wyciszenia
- ⑨ winda

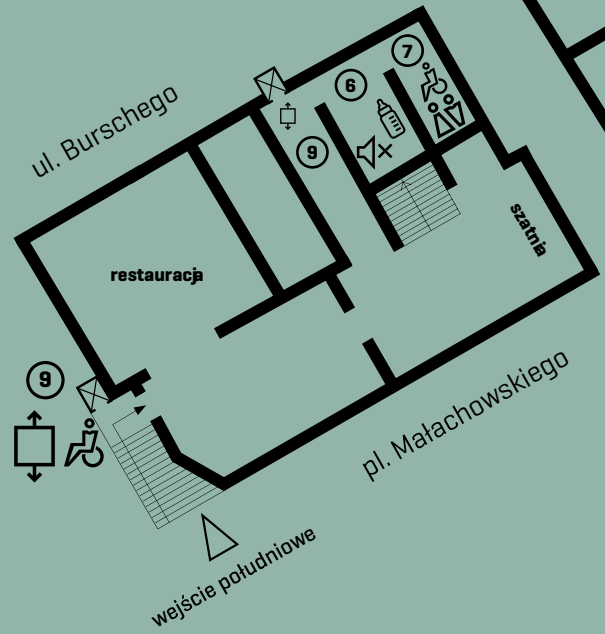
I piętro

parter

podziemia

14.10.16
-15.01.17

Polska — kraj folkloru?

kuratorka: **Joanna Kordjak**

współpraca: **Katarzyna Kołodziej** oraz **Michał Kubiak**, **Marcin Lewicki**,
Jacek Świdziński

projekt muzyczny w ramach wystawy: **Antoni Beksiak**

projekt ekspozycji: **Matosek/Niezgoda**

realizacja: **Krystyna Sielska i zespół**

identyfikacja wizualna: **Błażej Pindor**

program edukacyjny: **Zofia Dubowska**

program filmowy: **Filmoteka Narodowa**

KSIAŻKA

pod redakcją **Joanny Kordjak**
wstęp: **Hanna Wróblewska**
teksty: **Antoni Beksiak**, **Błażej Brzostek**, **David Crowley**, **Piotr Juskiewicz**, **Ewa Klekot**, **Joanna Kordjak**, **Piotr Korduba**, **Gabriela Świtek**, **Monika Weychert Waluszko**
projekt graficzny: **Błażej Pindor**
redakcja: **Jolanta Pieńkos**
wersja językowa **polska**

Czym była ludowość i sztuka ludowa w pierwszych latach powojennych w Polsce oraz pierwszych dekadach PRL? Jak posługiwała się nią „ludowa” władza? W jaki sposób zmieniał się jej status wraz z wprowadzeniem jej do muzeów i galerii? Jakie miejsce w świecie sztuki zajmował twórca ludowy — „inny”?

Wystawa odpowiadała na te i inne pytania, prezentując całą złożoność i niejednoznaczność tego kulturowego fenomenu. Ważny dla niej punkt odniesienia stanowiła historia wystaw, które odbywały się w CBWA (obecnej Zachęcie — Narodowej Galerii Sztuki) w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych, a wśród nich głośny pokaz *Inni: od Nikifora do Głowackiej* przygotowany przez Aleksandra Jackowskiego.

Joanna Kordjak w książce towarzyszącej wystawie pisze: „Sztuka ludowa stała się fundamentem jednolitej kultury ogólnonarodowej i odgrywała kluczową rolę propagandową w polityce unifikacji społeczeństwa polskiego. Ludowy mandat legitymizował ludową władzę, dla której podstawą było poparcie chłopów. W ten sposób doszło do mezaliansu młodopolskiej chłopomanii z socrealizmem. Folklor wykorzystywano ideologicznie i estetycznie. Neutralizując jego aspekty światopoglądowe (przede wszystkim sakralny), wręczano go w eklektyczny repertuar nowej świeckiej obrzędowości”.

Ekspozycja pokazywała wieś widzianą oczami etnografów, historyków sztuki, kolekcjonerów i artystów — sztukę ludową i ludowość jako reprezentację wsi w mieście. To w mieście bowiem decydowano, co jest ludowe, a co nie. Wystawa podejmowała temat instytucjonalizacji i centralizacji twórczości ludowej oraz jej propagandowego wykorzystania na nie spotykaną przedtem skalę. Koncentrowała się na niezwykłym zjawisku, czyli kreowaniu eksportowego wizerunku Polski jako „kraju folkloru”.

Ludowość i sztuka ludowa usytuowane zostały jednak w znacznie szerszym kontekście — jako jedna z fundamentalnych kategorii, do której odwoływali się artyści nowoczesni. Zainteresowanie sztuką ludową wiązało się bowiem z kluczowym dla modernizmu zwrotem do prymitywu jako źródła autentyczności, dziecięcej spontaniczności i fantazji.

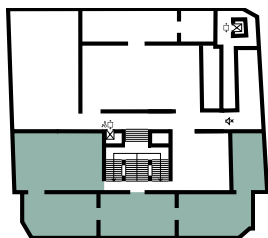
WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

11 stycznia Wykład prof. Zbigniewa Mikołajko *Polska historia śmierci* z cyklu *Sztuka i filozofia*

25 stycznia Wykład prof. Wojciecha Burszty *Folklor jako kategoria kultury* z cyklu *Sztuka i filozofia*

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

13 stycznia *Budowanie tożsamości*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

Franciszek Masisek, cykl rzeźb „Regiony Polski, modele grupy rzeźbiarskiej, 1953–1955, gips, kolekcja Jana Masiaka. Fot. Marek Krzyżanek

Fot. Sebastian Madziński

21.10.16
-1.01.17

Eksperyment Łysogórski 50 lat później

kuratorzy: Anna Wiszniewska, Witold Mierzejewski

współpraca ze strony MPZ: Julia Harasimowicz

projekt ekspozycji: Anna Wiszniewska, Witold Mierzejewski

realizacja: Marek Janczewski i zespół

FOLDER

tekst: Magda Kardasz

projekt graficzny: Jakub Jezierski

wersja językowa: polsko-angielska

Wystawa *Eksperyment Łysogórski 50 lat później* była głosem w dyskusji na temat losów i spuścizny artystycznej PRL-owskich zakładów produkcyjnych i manufaktur. Osią, wokół której została zbudowana ekspozycja, stały się nieliczne zachowane prace Krzysztofa i Juliana Heniszów — uczestników i współtwórców jednego z najciekawszych zjawisk w polskiej sztuce użytkowej lat sześćdziesiątych, jakim był „eksperyment Łysogórski”. Prowadzony w Łysej Górze w latach 1959–1968, z udziałem znakomitego ceramika i technologa Bolesława Książka oraz malarzy Krzysztofa Henisza, jego syna Juliana i Zygmunta Madejskiego, zaowocował powstaniem nowego rodzaju „malarskiej” dekoracji architektonicznej złożonej z wielkoformatowych płyt ceramicznych. Dzięki tym monumentalnym barwnym dekoracjom, stosowanym zarówno na zewnątrz, jak i wewnątrz budynków, zmieniło się oblicze polskich miast lat sześćdziesiątych XX wieku.

Zachowane realizacje Heniszów (ceramiczne płyty architektoniczne, projekty) uzupełniały dzieła współczesnych artystów młodego i średniego pokolenia. W swoich pracach, głównie ceramicznych, próbują oni na nowo ukazać wagę koloru w przestrzeni prywatnej i publicznej, a także stawiają pytania o potrzebę artystycznej kreacji i rolę artysty jako kreatora nowych jakości.

Artyści: Agnieszka Brzeżańska, Julian Henisz, Krzysztof Henisz, Dominik Lejman, Paweł Olszczyński, Katarzyna Przezwańska, Marek Raczkowski, Małgorzata Szymankiewicz

Marek Raczkowski
Polska / Poland 2016

7.11.16
–8.01.17

Jacek Damięcki. Makroformy

kuratorzy: **Sarmen Beglarian, Małgorzata Kuciewicz**
współpraca ze strony Zachęty: **Katarzyna Kołodziej**
projekt ekspozycji: **Jacek Damięcki, Simone De Iacobi**
konserwacja archiwaliów: **Wojciech Chrościcki, Michał Kożurno,**
Małgorzata Kryńska, Sylwia Popławska, Sławomir Zielski
realizacja: **Marek Janczewski i zespół**
identyfikacja wizualna: **Tomasz Bersz**
program edukacyjny: **Anna Zdzieborska**

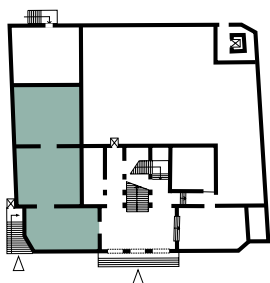
Wystawa prac Jacka Damięckiego to kolejna — po wystawach poświęconych Oskarowi Hansenowi (2005) i Adolfowi Szyszko-Bohuszowi (2014) — monograficzna prezentacja dorobku architekta w Zachęcie. Pokazywała twórczość jednego z najciekawszych warszawskich architektów, który przez całe życie konsekwentnie i bezkompromisowo opracowuje własną koncepcję przestrzeni.

Jacek Damięcki jest absolwentem Wydziału Architektury Wnętrz Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie oraz Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej. W latach sześćdziesiątych w Zakładach Artystyczno-Badawczych Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie współpracował z Lechem Tomaszewskim i Jerzym Sołtanem. Synkretyczne koncepcje Damięckiego wiążą w całość elementy pochodzące z różnych okresów jego twórczości oraz z odrębnych dyscyplin, jak sztuka, geometria czy sport. Cechuje je „twórcza moc” — rozmach przy jednoczesnym wycuciu sposobów formowania materii.

Tworzył koncepcje mieszkalnictwa ewoluującego zgodnie z rozwojem struktury rodziny (współpraca: Viola Damięcka), wraz z Janem Gootsem pracował też nad projektem *Ścisłego Centrum Warszawy* (1991). Jest autorem koncepcji *Miasto binarne Warszawa–Łódź* z integrującym układ duopolis międzynarodowym portem lotniczym pośrodku. Jego działania w przestrzeni miasta miały za zadanie wpływać na kontakty międzyludzkie. W tym rozumieniu plac miejski nie istniał jako pusta przestrzeń, lecz posiadał znaczenie emocjonalne i duchowe. „Makroinstalacje” to projekty wystawiennicze w makroskali, w których człowiek jest traktowany jako punkt.

Damięckiego interesuje rozszerzenie natury. Projektuje obiekty poświęcone doświadczaniu zjawisk przestrzennych czy atmosferycznych, np. odpowiadające na ruchliwość żywych. Na wystawie w Zachęcie prezentowane były zarówno materiały archiwalne, jak i specjalnie zaprojektowana instalacja przestrzenna reinterpretująca pracę dyplomową wykonaną w Akademii Sztuk Pięknych w 1961 roku.

Instalację *Studia rzeźbiarsko-przestrzenne form geometrycznie zmiennych* zrealizowano w ramach stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

7 stycznia Wycieczka do pracowni Jacka Damięckiego w Skrzypkach

8 stycznia Finał wystawy: autorsko-kuratorskie oprowadzanie Jacka Damięckiego, Małgorzaty Kuciewicz i Sarmena Beglariana

24 czerwca Wycieczka do pracowni Jacka Damięckiego w Skrzypkach [w ramach programu *Zachęta na lato*]

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

6 stycznia *Dyrygowanie kosmosem — architektura w skali makro i mikro.* Prowadzenie: Magdalena Zięba

Lech Tomaszewski, model powierzchni jednostronnej Ucho, 1962/1997 (rekonstrukcja), gips, siatka metalowa. Fot. Marek Krzyżanek

Fot. Marek Krzyżanek

7.11.16
-15.01.17

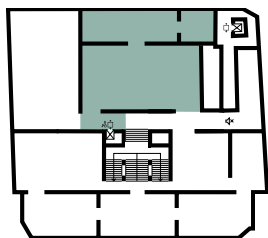
Kaligrafie społeczne

kuratorka: **Magda Kardasz**
współpraca: **Magdalena Komornicka**
projekt ekspozycji: **Jacek Malinowski**
realizacja: **Anna Muszyńska i zespół**
identyfikacja wizualna: **Jakub Jezierski**
program edukacyjny: **Stanisław Welbel**

Wystawa prezentowała artystów średniego i młodego pokolenia pochodzących z krajów Bliskiego Wschodu, Afryki Północnej oraz Azji Środkowej. Zaproszeni twórcy żyją i pracują w kraju urodzenia, ale też w Europie czy Ameryce Północnej, lecz najczęściej pozostają w ciągłej podróży pomiędzy tymi światami (nazywani są czasem współczesnymi miejskimi nomadami). Niejednokrotnie wykształceni za granicą, wyjeżdżają na stypendia lub są w kontakcie ze światem za pośrednictwem globalnych środków przekazu.

Niektórzy twórcy starszych generacji z tego regionu o dominujących muzułmańskich wzorcach kulturowych, tradycyjnie odrzucających sztukę przedstawiającą, w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych importowali z ówczesnych stolic sztuki figurację czy abstrakcję. Młodzi współcześni artyści zdecydowanie wybierają nowe media, a internet jest dla nich naturalnym źródłem inspiracji oraz sposobem komunikacji o swojej twórczości. Starają się spojrzeć z dystansu na historię, kulturę, polityczne, społeczne czy ekonomiczne problemy rodzimych krajów i przedstawić je w szerszej perspektywie. Na wystawie pokazane zostały prace dotyczące problemu tożsamości, estetyki znikania, wojny i kultury, archeologii przyszłości (między lokalnymi legendami a science fiction), geometrii i architektury, a także pozycji kobiety (między tradycją a globalnymi marzeniami) czy roli artysty.

Artyści: Lida Abdul, Adel Abidin, Sarah Abu Abdallah, Ziad Antar, Mohamed Bourouissa, Fahd Burki, Ramin Haerizadeh & Rokni Haerizadeh & Hesam Rahmanian, Nermine Hammam, Susan Hefuna, Nadia Kaabi-Linke, Taus Makhacheva, Mehreen Murtaza, Arwa Al Neami, Lydia Ourahmane, Anahita Razmi, Larissa Sansour & Søren Lind, Massinissa Selmani, Mounira Al Solh, Monira Al Qadiri

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

10 stycznia *Sztuka dostępna.*
Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niesłyszących. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

11 stycznia *Sztuka dostępna.*
Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niewidomych. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

14 stycznia *Finisaż wystawy: Bliski Wschód i Afryka Północna dzisiaj,* spotkanie z prof. Katarzyną Górską-Sosnowską; performans Lydii Ourahmane; spotkania z dr Magdaleną Pinker *Kobiety w krajach islamu; Sztuka kaligrafii;* spotkanie z artystką Anahitą Razmi; koncert Improvised Duo: Nasri + La Mirza

15 stycznia *Finisaż wystawy: Pokaz filmu Dubaj. Miasto marzeń,* Stany Zjednoczone, 2010, 52 min, i spotkanie z reżyserem Robertem Tutakiem

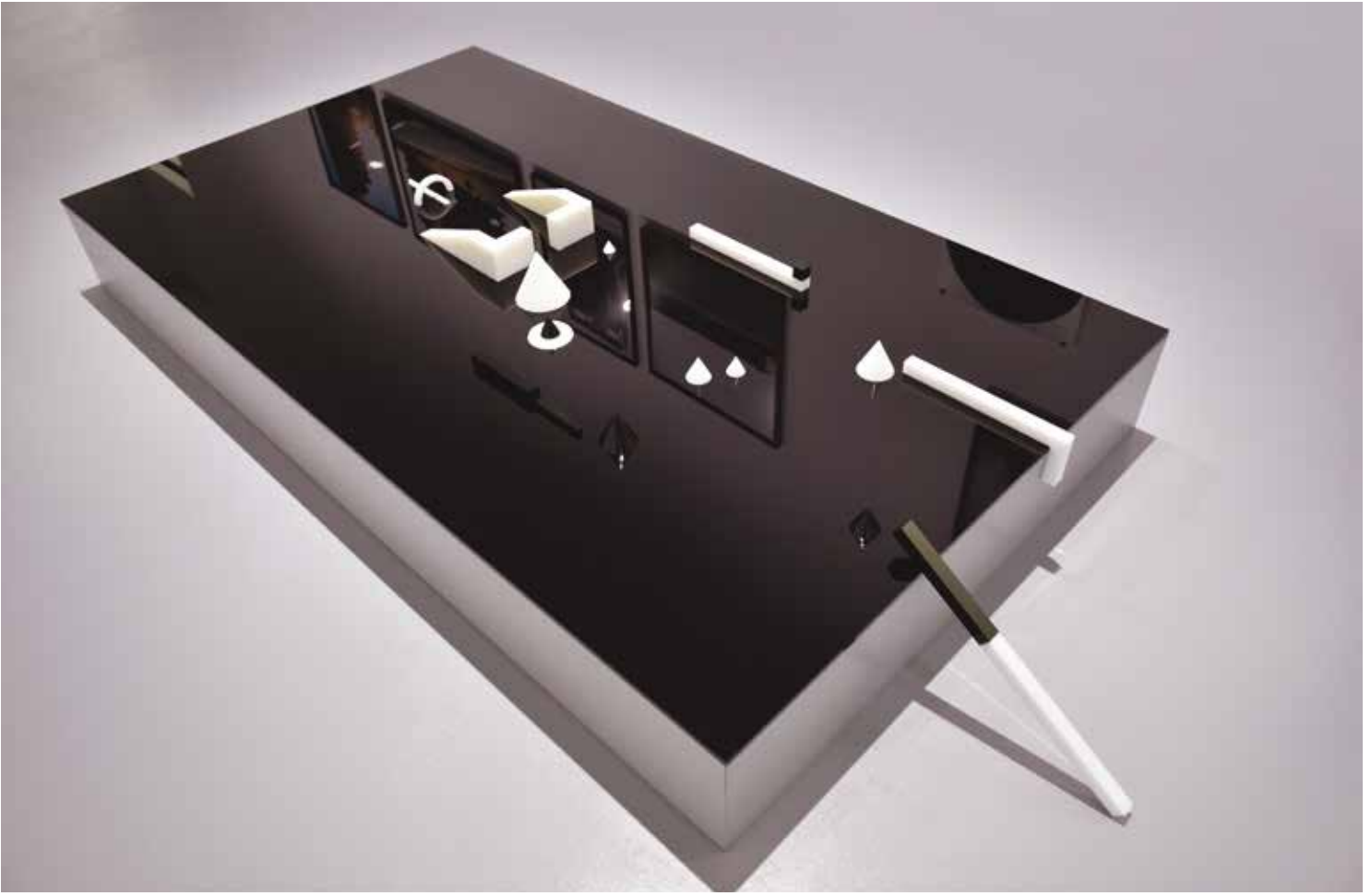
15 stycznia *Warsztaty rodzinne Science fiction.* Prowadzenie Kamil Niedziałek

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

6 stycznia *Dyrygowanie kosmosem — architektura w skali makro i mikro.* Prowadzenie: Magdalena Zięba

13 stycznia *Budowanie tożsamości.* Prowadzenie: Marcin Matuszewski

Fahd Burki, Residuum, 2014, perspex, MDF, courtesy of the artist and Grey Noise gallery, Dubai. Fot. Marek Krzyżanek

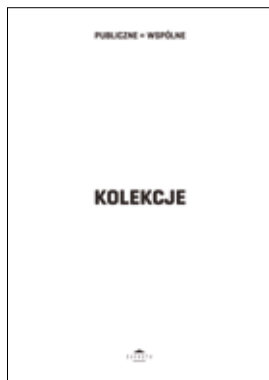
Anahita Razmi, Assenoly, 2012, wideoinstalacja. Fot. Frederik Guyvaert

5.12.16
-1.01.17

Kolekcje

kuratorzy: **Monika Szewczyk [Galeria Arsenał],
Hanna Wróblewska [Zachęta], Robert Rumas**
współpraca: **Małgorzata Bogdańska, Maria Świerżewska**
projekt ekspozycji: **Robert Rumas**
realizacja: **Anna Muszyńska i zespół**
identyfikacja wizualna: **Dorota Karaszewska**

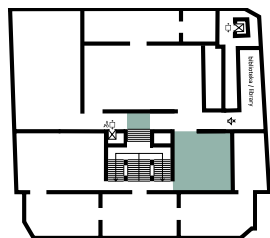
FOLDER

koncepcja: **Justyna Markiewicz**
wstęp: **Hanna Wróblewska**
projekt graficzny: **Dorota
Karaszevska**
redakcja: **Jolanta Pierikos**
wersja językowa **polska**

Pokaz dedykowany był przede wszystkim fundatorom: tym, którzy bezpośrednio w akcji crowdfundingowej lub poza nią zdecydowali się wesprzeć rozwój naszej kolekcji. Zbiór ubiegłorocznych nabytków (m.in. filmy Anny Jermolaewej i Wojciecha Gilewicza, prace Karola Radziszewskiego, rzeźby Izy Tarasewicz i Moniki Zawadzki, a także fotografie Adama Rzepckiego, Andrzeja Tobisa, książka artystyczna Grupy LUXUS czy seria filmów Cezarego Koczwarskiego i Anny Senkary) pokazaliśmy w kontekście innych — już historycznych dzieł w naszej kolekcji — zespołu prac Edwarda Dwurnika oraz będącego od lat pod naszą opieką depozytu Fundacji Egit koncentrującej się na sztuce lat osiemdziesiątych, w tym debiutującej w tym okresie najbardziej interesującej malarskiej formacji Gruppa (Ryszard Grzyb, Paweł Kowalewski, Jarosław Modzelewski, Włodzimierz Pawlak, Marek Sobczyk, Roman Woźniak). Pokazowi „patronowała” praca Edwarda Krasińskiego (powstała niemal 20 lat temu na monograficzną wystawę artysty w Zachęcie), nawiązująca do pierwszej kolekcji Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych i jej ikonicznego dzieła — *Bitwy pod Grunwaldem*.

Do pokazu zaprosiliśmy także jedną z najciekawszych regionalnych kolekcji: Gallerii Arsenał w Białymstoku. Obie kolekcje wiele łączy — w pewnym sensie są one odbiciem historii i programu instytucji. Obie zawierają również dzieła, które czasem trudno jednoznacznie zakwalifikować do tradycyjnych mediów, są też w nich prace niematerialne — idee. Obie są niezwykle mobilne i wykorzystywane często w działalności edukacyjnej. Kolekcja Zachęty z racji historii (pomimo międzynarodowego programu Gallerii) skupiona jest jednak prawie wyłącznie na sztuce polskiej. Kolekcja białostocka zawiera silną reprezentację sztuki Europy Środkowo-Wschodniej, co wynika z programu Arsenалу i ożywionej współpracy z Ukrainą, Białorusią, Gruzją czy Mołdawią i stanowi o wyjątkowości tego zbioru na tle innych kolekcji regionalnych.

Artyści: Tymek Borowski, Vesna Bukovec, Wojtek Doroszuk, Edward Dwurnik, Wojciech Gilewicz, Ryszard Grzyb, Elżbieta Jabłońska, Anna Jermolaewa, Nikita Kadan, Tigran Khachatryan, Cezary Koczwarski, Paweł Kowalewski, Edward Krasiński, Luxus (Ewa Ciepiewska, Bożena Grzyb-Jarodzka, Małgorzata Plata, Yola Ponton, Paweł Jarodzki, Stanisław Sielicki, Piotr Gusta, Artur Gołacki, Jerzy Kosałka, Zbigniew Libera), Marcin Maciejowski, Magisters (Hubert Czerepok, Zbigniew Rogalski), Jarosław Modzelewski, Witek Orski, Włodzimierz Pawlak, Karol Radziszewski, R.E.P. (Ksenia Gnilicka, Nikita Kadan, Żanna Kadyrowa, Olesia Chomenko, Wołodmyr Kuzniecowa, Łada Nakonieczna), Adam Rzepcki, Anna Senkara, Iza Tarasewicz, Andrzej Tobis, Ryszard Woźniak, Julita Wójcik, Monika Zawadzki

19.01–5.03

Abraham Ostrzega

kuratorzy: **Hanna Wróblewska** [Zachęta],

Michał Laszczkowski [Fundacja Dziedzictwa Kulturowego]

współpraca: **Julia Leopold, Aleksandra Zienteka**

projekt ekspozycji: **Hanna Wróblewska**

realizacja: **Marek Janczewski i zespół**

identyfikacja wizualna wystawy, projekt mapy: **Jakub de Barbaro**

program edukacyjny: **Zofia Dubowska**

organizatorzy: **Fundacja Dziedzictwa Kulturowego, Gmina Wyznaniowa Żydowska w Warszawie oraz Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki**

FOLDER

projekt graficzny: **Jakub de Barbaro**
wersje językowe: **polska, angielska**

Punktem wyjścia projektu, zrealizowanego przez Zachęta oraz Fundację Dziedzictwa Kulturowego, była postać żydowskiego rzeźbiarza i animatora kultury działającego w przedwojennej Warszawie — Abrahama Ostrzega. Uczeń Henryka Kuny znany był przede wszystkim jako twórca pomników nagrobnych, z których kilkadziesiąt przetrwało na Cmentarzu Żydowskim na Woli. Członek m.in. przedwojennego Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych (debiutował na wystawie w Zachęcie w 1910 roku), inicjator Żydowskiego Towarzystwa Krzewienia Sztuk Pięknych, wraz z Władysławem Weintraubem prowadził Atelier Zdobnictwa Artystycznego. W trakcie wojny współzakładał spółdzielnię artystyczną w getcie. Jak wielu artystów żydowskich zginął w obozie w Treblince. Twórca nagrobków sam stał się jedną z tysięcy ofiar bez grobu.

Jesienią 2016 roku Fundacja Dziedzictwa Kulturowego przeprowadziła renowację 24 nagrobków jego autorstwa na Cmentarzu Żydowskim, sfinansowaną ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Biura Stołecznego Konserwatora Zabytków. Projekt był częścią obchodów 75 rocznicy Akcji Reinhardt i Zagłady Żydów Polskich dokonanej przez niemiecką III Rzeszę. Dzięki pracy zespołu konserwatorskiego złożonego z absolwentów warszawskiej ASP pod kierownictwem Magdaleny Olszowskiej, w składzie: Marta Banaś, Kalina Marzec, Damian Pisarski, pracujących pod nadzorem profesora Janusza Smazy, nagrobki — niektóre już bardzo zniszczone — odzyskały nie tylko swą pierwotną formę rzeźbiarską, ale też inskrypcje upamiętniające zmarłych.

Zwieńczeniem tych działań stała się wystawa w Zachęcie. Decyzją kuratorów nie przedstawiała ona dokumentacji dzieł ani zabiegów konserwatorskich — postać Ostrzega była na niej obecna poprzez dzieła współczesnych artystów różnych generacji i działających w rozmaitych mediach. Zmierzyli się oni z dziełem rzeźbiarza i jego historią, twórczo interpretując interesujące dla nich wątki.

Zrealizowany w dwóch miejscach — na Cmentarzu Żydowskim i w Zachęcie — projekt poprzez postać Abrahama Ostrzega łączył przeszłość i teraźniejszość, historię i współczesność. Obie przestrzenie połączyła zaś identyfikacja graficzna, w tym folder-mapa odsyłający na cmentarz przy ulicy Okopowej, gdzie można oglądać odrestaurowane realizacje Ostrzega.

Artyści: **Hubert Czerepok, Małgorzata Niedzielko, Katarzyna Rotkiewicz-Szumiska, Krzysztof Wojciechowski oraz Abraham Ostrzega**

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

21 stycznia Warsztaty *Wieża Babel* z cyklu *Co robi artysta?* dla rodzin z dziećmi z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz, Anna Owsiany

22 stycznia Śladami rzeźb Abrahama Ostrzega. Oprrowadzanie kuratorskie Michała Laszczkowskiego po Cmentarzu Żydowskim

22 stycznia Warsztaty rodzinne *Wieża Babel*. Prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz

8 lutego *Sztuka dostępna. Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niewidomych*. Prowadzenie: Paula Kaniewska, Marcin Matuszewski

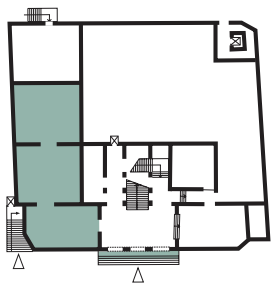
15 lutego *Sztuka dostępna. Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niesłyszących*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

17 lutego Spotkanie wokół publikacji o sztuce żydowskiej Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata. Uczestnicy: dr Renata Piątkowska, Maria Piechotkova, dr Małgorzata Stolarska-Fronia oraz dr Tamara Sztyma. Prowadzenie: prof. Jerzy Malinowski

21–24 lutego Warsztaty rodzinne *Budujemy wieżę marzeń*. Prowadzenie: Anna Talarczyk i Magdalena Urbańska [Białostocki Ośrodek Kultury]

2 marca Konferencja wokół życia i twórczości Abrahama Ostrzega. Prelegenci: Zuzanna Benesz-Goldfinger, Jan Jagielski, prof. Eleonora Jedlińska, dr Urszula Makowska, prof. Jerzy Malinowski, Magdalena Olszowska, dr Renata Piątkowska, dr Anna Rudzka, dr Tamara Sztyma, Teresa Śmiechowska, Joanna Turowicz, Wiesław Wróbel. Współorganizator: Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata

5 marca Oprrowadzanie kuratorskie Hannę Wróblewską

Kolejna odsłona wystawy miała miejsce w BWA w Jeleniej Górze (10.11–1.12, współkuratorka ze strony BWA: Janina Hobgarska). Ekspozycja została rozszerzona o kontekst ewangelicki — ważny na Dolnym Śląsku, gdzie sąsiadują ze sobą materialne dowody kultury protestanckiej, katolickiej i żydowskiej. Na wystawie ukazany został on za sprawą fotografii Tomasza Mielecha.

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

3 lutego *Rzeźba wobec śmierci.*
Prowadzenie: Sara Herczyńska

10 lutego *Historia w pryzmacie sztuki.* Prowadzenie: Marcin Matuszewski

Malgorzata Niedziello, Wieża Babel, 2017, styrodur, gips. Fot. Marek Krzyżanek

Katarzyna Robkiewicz-Szumiska, Abraham Ostrzyga, 2017, olej, plafino. Fot. Olga Cawerska

Katarzyna Robkiewicz-Szumiska, Abraham Ostrzyga, 2017, olej, plafino
Katarzyna Robkiewicz-Szumiska, Abraham Ostrzyga, 2017, olej, plafino

Krzysztof Wojciechowski, Bez tytułu, 2006-2016, wydruki cyfrowe. Fot. Marek Krzyżanek

Wracając z Białowieży

artyści: **Tomasz Koszewnik, Jan Szewczyk**
współpraca ze strony MPZ: **Julia Harasimowicz**

Prezentacja *Wracając z Białowieży* w Miejscu Projektów Zachęty przedstawiała kontekst pleneru białowieskiego *Wracając do Białowieży*. Była to okazja do poznania kluczowych dla projektu postaci, m.in. Joanny Kossak, Tomasza Samojlika, Pawła Winiarskiego czy Lecha Wilczka.

Na początku października 2015 roku we wsi Teremiski w Puszczy Białowieskiej, z inicjatywy dwóch artystów — Tomasza Koszewnika i Jana Szewczyka, odbył się plener, w którym wzięli udział doktoranci Interdyscyplinarnych Studiów Doktoranckich Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu. Choć inspirowany tradycją białowieskich plenerów malarskich z lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku, przybrał on jednak formę przede wszystkim rekonesansu artystyczno-badawczego. Centralną rolę w przedsięwzięciu pełnił Uniwersytet Powszechny im. Jana Józefa Lipskiego w Teremiskach.

Podczas wernisażu zagrała Martyna Poznańska — artystka multimedialna, która prezentowała nagrania terenowe zrealizowane razem z Peterem Cusackiem w ramach projektu *Synapsy Białowieży*, odnoszącego się do codziennego brzmienia puszczy.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

21 stycznia koncert Martyny Poznańskiej podczas wernisażu

2 lutego Oprowadzanie autorskie Tomasza Koszewnika

Moddal lasu pierwotnego, wykonanie: Paweł Winiarski. Fot. Sebastian Madzijski

Tomasz Koszewnik, Jan Szewczyk, Zapis spotkań, 2017, film. Fot. Marek Krzyżanek

27.01–17.04

Jerzy Jarnuszkiewicz.

Notatki z przestrzeni

kurator: **Waldemar Baraniewski**

współpraca ze strony Zachęty: **Julia Leopold**

filmy: **Michał Januszaniec**

muzyka: **Włodzimierz Kotoński**

projekt ekspozycji: **Robert Rumas**

realizacja: **Anna Muszyńska i zespół**

identyfikacja wizualna: **Fontarte [Magdalena Frankowska i Artur Frankowski]**

program edukacyjny: **Stanisław Welbel**

Monograficzna wystawa prezentowała prace rzeźbiarskie oraz bogaty wybór realizacji medalierskich i graficznych, a także część dorobku artysty nieznaną dotąd polskiej publiczności — zespół polichromowanych rzeźb z metalu wykonanych podczas pobytu w Kanadzie. Celem było nie tylko przypomnienie dokonań wybitnego rzeźbiarza, ale również ukazanie wszechstronności i skali jego talentu oraz roli w kształtowaniu nowoczesnej tradycji artystycznej w Polsce.

Twórczość Jarnuszkiewicza (1919–2005) jest bogata, zróżnicowana, rozproszona i — paradoksalnie — mało znana. Talent manualny sprawił, że przez całe życie z równą swobodą wypowiadał się w rysunku, grafice, ekslibrisie, medalu, drobnych formach rzeźbiarskich, monumentach abstrakcyjnych i realistycznych. W jego sztuce daje się wyróżnić dwa główne nurty. Pierwszy z nich kształtuje dążenie do monumentalizmu, siły wyrazu, ekspresji ruchu i geometrycznej analizy. Drugi jest bardziej prywatny i dekoracyjny — graficzny. Potrzeba rzemieślniczej precyzji i skłonności cyzelatorskie złożyły się na oryginalny kształt małych form rzeźbiarskich i medalierskich, rozpiętych między powagą tematu i delikatnością formy.

Te niewykluczające się skrajności łączą się w znanej figurce *Małego Powstańca* (1946). Jej drobna skala i sentymentalna poetyka, a także możliwość prostego powielania gipsowego odlewu sprawiły, że odpowiadała społecznej potrzebie pamięci o powstańczej tragedii — w perspektywie prywatnej, nie heroicznej.

Jarnuszkiewicz z biegłością posługiwał się stylistyką realistyczną, pracując nad uproszczeniem formy i jej transformacją. Zrealizował m.in. *Hutnika*, jedną z najlepszych monumentalnych rzeźb na MDM w Warszawie. Nieustannie próbował jednak przełamać socrealistyczny schemat. Na wystawie w Arsenale w 1955 roku jego *Myjąca włosy* zaskakiwała niezwykłością ujęcia i prozaicznością tematu.

Przełom lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych w twórczości artysty wyznacza stopniowe odchodzenie od problemów ekspresji na rzecz nowej problematyki przestrzeni i otoczenia jako komponentów dzieła rzeźbiarskiego. W tym czasie sięgnął on po metal, który dawał nowe możliwości realizacyjne. Rzeźby z tego materiału, początkowo ekspresyjne i metaforyczne, potem racjonalne i analityczne, stworzyły grupę najbardziej rozpoznawalnych jego prac i stanowią najważniejszą część dorobku. Pod koniec lat sześćdziesiątych

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

29 stycznia Oprowadzanie kuratorskie prof. Waldemara Baraniewskiego

5 lutego Warsztaty rodzinne *Notatki rzeźbiarskie w przestrzeni*. Prowadzenie: Anna Owsiany

9 lutego Spotkanie z cyklu *Zachęta migal* Prowadzenie w Polskim Języku Migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski: Joanna Ciesielska

10 lutego Spotkanie z cyklu *Patrząc/Zobaczyc. Sztuka współczesna i seniorzy*. Prowadzenie: Barbara Dąbrowska, Maria Kosińska

12 lutego Warsztaty rodzinne *Ekslibrisowe zagadki*. Prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz

19 lutego Warsztaty rodzinne *Chitynowe pancerze*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

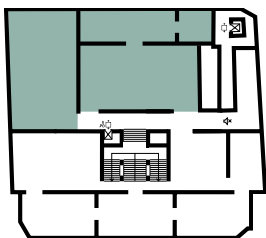
19 lutego Warsztaty rodzinne *Warsztaty na medal*. Prowadzenie: Anna Owsiany

23 lutego *Trzy warszawskie realizacje Jerzego Jarnuszkiewicza w interpretacji studentów Kowalni 2017*. Projekcja filmów oraz dyskusja z autorami i prof. Grzegorzem Kowalskim. Autorzy: Piotr Marzec, Agnieszka Mastalerz, Irmina Rusicka, Michał Szaranowicz, Paweł Wroniszewski, Marta Wódz, Weronika Wysocka

3 marca, 23 marca Zwiedzanie Gabinetu Numizmatycznego Mennicy Polskiej z kustoszką Grażyną Figurą-Laskowską

8 marca Wykład Zuzanny Sekowskiej *Wojna dzieci* z cyklu *Sztuka i filozofia*

8 marca *Sztuka dostępna. Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niewidomych*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

Fot. Sebastian Madziński

Fot. Marek Krzyżanek

w twórczości artysty pojawiły się też wątki sakralne. Niezwykły krucyfiks z repusowanych blach w kościele Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego jest jednym z niewielu w polskiej sztuce współczesnej przykładów nowoczesnego dzieła sakralnego. Zamierzony na 15 obiektów cykl *Kagańce* miał być kwintesencją doświadczeń rzeźbiarza z abstrakcją i figuratywnością. Powstał tylko jeden — zamykający ekspozycję w Zachęcie. Zdestruowana głowa, zakleszczona w monstualnych maszyniach, niesie metaforyczny obraz zniewolenia, najbardziej dotkliwego doświadczenia współczesności.

12 marca Warsztaty rodzinne *Grające rzeźby*. Prowadzenie: Anna Owsiany

15 marca *Sztuka dostępna. Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niesłyszących*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

25 marca Warsztaty *Grające rzeźby* z cyklu *Co robi artysta?* dla rodzin z dziećmi z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Prowadzenie: Magdalena Ołasińska, Anna Owsiany

4 kwietnia Spotkanie z cyklu *Patrzeć/Zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy*. Prowadzenie: Alicja Korpysz

24 kwietnia Oprowadzanie kuratorskie Agnieszki Szewczyk po wystawie *Możliwość rzeźby. Pracownia Jerzego Jarnuszkiewicza w warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych*, Galeria Salon Akademii

24 kwietnia Oprowadzanie Marii Komarowskiej i spotkanie w dawnej pracowni Jerzego Jarnuszkiewicza na Nowym Mieście

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

3 lutego *Rzeźba wobec śmierci*. Prowadzenie: Sara Herczyńska

10 lutego *Historia w pryzmacie sztuki*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

3 marca, 7 kwietnia *Podzwyczajność*. Prowadzenie: Zuzanna Zasacka

10 marca, 31 marca *Jarnuszkiewicz — „kameleon” nowoczesnej formy rzeźbiarskiej*. Prowadzenie: Paweł Freus

24 lutego, 14 kwietnia *Forma, dyscyplina, różnorodność — praktyki artystyczne*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

24 kwietnia Zwiedzanie dawnej pracowni Jerzego Jarnuszkiewicza na Nowym Mieście w Warszawie. Współorganizator: Galeria Salon Akademii

Życie. Instrukcja

kuratorka: **Jadwiga Sawicka**

współpraca ze strony Zachęty: **Katarzyna Kołodziej, Michał Kubiak**

projekt ekspozycji: **Lila Kalinowska**

realizacja: **Krystyna Sielska i zespół**

identyfikacja wizualna wystawy, opracowanie graficzne tekstów:

Kaja Gliwa, Mikołaj Moskal

program edukacyjny: **Karolina Iwańczyk**

program filmowy: **Stanisław Welbel**

KSIĄŻKA

pod redakcją **Jadwigi Sawickiej**
 teksty: **Jerzy Franczak, Michał Jachuła, Grzegorz Jankowicz, Marek Krajewski, Georges Perec, Jadwiga Sawicka, Mariusz Szczygiel, Ewa Tatar, Anna Wasilewska**
 ilustracje: **Anna Piwowar**
 projekt graficzny: **Magdalena Piwowar**
 redakcja: **Małgorzata Jurkiewicz**
 wersja językowa **polska**

Georges Perec swoje utwory dzielił na należące do czterech pól, czterech sposobów zadawania sobie pytań. Jest więc pole socjologiczne, czyli badanie codzienności, jest autobiografia, są rzeczy ludyczne (czyli efekt realizowania narzuconych sobie formalnych przymusów), jest także pole fabularne, wynikające z chęci „pisania książek, które czyta się jednym tchem”.

Wychodząc od tego podziału, łącząc różne dyscypliny twórcze wystawa gromadziła prace i autorów, dla których istotne jest myślenie przez klasyfikację, upodobanie do rygorów formalnych czy też tworzenie złożonych narracji. Ekspozycja dzieliła się na cztery części: ludyczną, socjologiczną, fabularną i autobiograficzną. Integralną jej część stanowiła czytelnia, która przenikała do wszystkich „rozdziałów” wystawy. Wśród prezentowanych publikacji znalazły się zarówno książki fotograficzne, jak i będące efektem projektów artystycznych, bądź same będące takimi projektami.

Bezpośrednią inspiracją dla wystawy była jedna z najsłynniejszych powieści Pereca *Życie instrukcja obsługi* — wielowątkowa opowieść o mieszkańcach paryskiej kamienicy. Skomponowana w oparciu o zasady kombinatoryki i reguł szachowych, realizowała postulaty eksperymentalnej grupy literackiej OuLiPo, której Perec był członkiem od 1967 roku. Jak pisała Anna Wasilewska, dzieło to „podlegające ścisłym formalnym rygorom, arbitralnie dobranym, jest książką eksperymentalną, awangardową, którą czyta się jak powieść realistyczną, nie podejrzewając istnienia pod powierzchnią tekstu skomplikowanej maszyny, wprawiającej w ruch narrację”. Podobnie wystawa mogła być oglądana bez znajomości zasady, według której została zbudowana — jako zestaw interesujących, nieco obsesyjnych prac. Lecz jednocześnie mogła dać widzowi przyjemność z odkrywania reguł, którymi w swojej twórczości — tak jak Perec — kierują się artyści.

Artyści: Eleanor Antin, Apsolutno, Martin Arnold, Krzysztof Bartnicki & Wojciech Kucharczyk, Michał Chudzicki, C.T. Jasper & Joanna Malinowska, Omer Fast, Hans-Peter Feldmann, Bartosz Fic, Kaja Gliwa & Mikołaj Moskal, Johan Grimonprez, Nicolas Gropierre, Grzegorz Jankowicz, Lukáš Jasanský & Martin Polák, Alicja Karska & Aleksandra Went, Lila Kalinowska, PIO Kaliński, Agnieszka Kurant, Jamie Livingston, Justyna Łuczaj-Salej, Piotr Macha, Martyna Miller, Aleksandra Mir, Karolina Niwelińska, Krzysztof Pisarek, Jan Rusiński i ilustratorzy (Arobal, Jacek Ambrożewski, Patricija Bliuj-Stodulska, Ola Cieślak, Paulina Derecka, Małgorzata Dmitruk, Paulina Dudek, Magdalena Dukaczewska, Stanisław Gajewski, Joanna Gębal,

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

5 lutego Oprowadzanie kuratorskie Jadwigi Sawickiej

9 lutego *Życiopisanie Janiny Turek*. Spotkanie z Mariuszem Szczygłem i Ewą Tatar

16 lutego *Muzyka znaleziona* w Finneganów trenie. Spotkanie z Krzysztofem Bartnickim i Wojciechem Kucharczykiem oraz koncert

22 lutego Warsztaty dla młodzieży *Książki artystyczne* w ramach *Ferii* w Zachęcie. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

24 lutego Warsztaty dla młodzieży *Pudełko* w ramach *Ferii* w Zachęcie. Prowadzenie: Sara Herczyńska

28 lutego Pokaz filmu *Człowiek, który śpi* [*Un Homme qui dort*], reż. Bernard Queysanne, Georges Perec, Francja/Tunezja 1974, 77 min

5 marca Warsztaty rodzinne *Książki do oglądania*. Prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz

7 marca Pokaz filmu *Dubel* [*Double Take*], reż. Johan Grimonprez, Belgia/Holandia/Niemcy, 2009, 80 min

10 marca *Płaszcz kopisty*. Spotkanie z Grzegorzem Jankowiczem i Robertem Kuśmirowskim

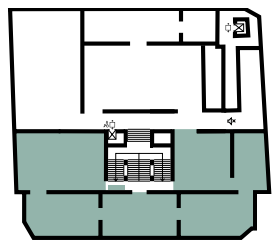
11 marca *AIBOFOBIA*. Performance Roberta Kuśmirowskiego towarzyszący spotkaniu *Płaszcz kopisty*

14 marca Pokaz filmu *Resztki* [*Reminder*], reż. Omer Fast, Niemcy/Wielka Brytania, 2015, 103 min

17 marca Spotkanie z cyklu *Patrzeć/ Zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy*. Prowadzenie: Barbara Dąbrowska, Maria Kosińska

19 marca Warsztaty rodzinne *Życie. Przyjemność*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

21 marca Pokaz filmu *Kronika wypadków* [*The Falls*], reż. Peter Greenaway, Wielka Brytania, 1980, 195 min

Agnieszka Głód, Monika Hanulak, Maria Huculak, Marta Ignerska, Rafał Kucharczuk, Waław Marat, Milena Podloch, Greta Samuel, Aniela Sadlej, Maciej Sieńczyk, Marianna Sztylak, Stanisław Wójcik, Barbara Żuchowska), John Stezaker, Weronika Szczawińska & Krzysztof Kaliski, Mariusz Tarkawian, Andrzej Tobis, Marianne Wex oraz studenci Wydziału Sztuki Uniwersytetu Rzeszowskiego

Autorzy książek: Sophie Calle, Jonathan Safran Foer, Cristina de Middel, Joan Fontcuberta, Michael Landy, Chris Ware

22 marca Wykład dr Katarzyny Dworakowskiej *Sprawdzian granic. Instrukcja z cyklu Sztuka i filozofia*

23 marca Spotkanie z cyklu *Zachęta migal* Prowadzenie w Polskim Języku Migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski: Joanna Ciesielska

26 marca Warsztaty rodzinne *Pudełka na wspomnienia*. Prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz

30 marca *Wolność. Instrukcja*. Spotkanie z Darkiem Foksem, Jerzym Franczakiem i Tomaszem Swobodą oraz koncert zespołu Columbus Duo

5 kwietnia *Sztuka dostępna*. Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niesłyszących. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

12 kwietnia *Sztuka dostępna*. Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niewidomych. Prowadzenie: Sara Herczyńska, Marcin Matuszewski

13 kwietnia Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy*. Prowadzenie: Maria Szczycińska

22 kwietnia Warsztaty *Książki do oglądania* z cyklu *Co robi artysta?* dla rodzin z dziećmi z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Prowadzenie: Magdalena Olasińska, Agnieszka Szostakiewicz

26 kwietnia Wykład prof. Andrzeja Ledera *Lacanowska teoria podmiotu a literatura* z cyklu *Sztuka i filozofia*

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

24 lutego, 14 kwietnia *Forma, dyscyplina, różnorodność — praktyki artystyczne*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

3 marca, 7 kwietnia *Podwyczojność*. Prowadzenie: Zuzanna Zasacka

24 marca, 21 kwietnia *Zbiór, kolekcja, archiwum*. Prowadzenie: Sara Herczyńska

Czytelnia. Fot. Marek Krzyżanek

Alicja Karaska & Aleksandra Went. Pamięć. Instalacja fotograficzna z kartek księżki Pamięć. Panowie, wyd. Fundacja Profil 2011. Fotografie z lat 2004-2011. Źródło: oprzeźniasci@fundacja-profil.pl. Fot. Marek Krzyżanek

Ponovo upotrebiti: Przeszłość jako kostium lub inspiracja

kuratorka: **Magda Kardasz**

współpraca: **Julia Harasimowicz**

projekt ekspozycji: **Magda Kardasz**

realizacja: **Marek Janczewski i zespół**

FOLDER

tekst: **Magda Kardasz**

projekt graficzny: **Jakub Jezierski**

wersja językowa **polsko-angielska**

Prace pokazywane na wystawie wykorzystywały artefakty z nieodległej przeszłości (architekturę, fotografię, dokumenty medialne z życia politycznego i społecznego, film, muzykę). Niektórzy z autorów traktują je jako tło, scenografię do stworzenia zupełnie nowych koncepcji, inni zaś analizują z dzisiejszej perspektywy przeszłe wydarzenia, które ich zainspirowały. Zaproszeni artyści pochodzą z byłej Jugosławii, mieszkają i pracują w Belgradzie, Lublanie, Skopje, Amsterdamie i Wiedniu. Odtworzenie, zawłaszczenie to ich ulubione strategie artystyczne. Na wystawie prezentowane były wideoinstalacje, fotografie i obiekty.

Artyści: Ana Adamović, Mladen Bizumić, Jasmina Cibić, doplgenger, Bojan Fajfrić, Gjorgje Jovanovik, Ivan Petrović, Saša Tkačenko, Miloš Tomić

Wystawa była częścią projektu wymiany project roomów między Salonem Museum of Contemporary Art w Belgradzie i Miejscem Projektów Zachęty. Jego pierwsza odsłona, kuratorowana przez Unę Popović, miała miejsce w Salonie MoCAB w Belgradzie (9.11–4.12.2016).

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

9 marca Pokaz filmów Miloša Tomicia i spotkanie z artystą

28 marca *Zdarzyło się jutro.* Spotkanie z kuratorką Uną Popović z Salonu Museum of Contemporary Art w Belgradzie

11 kwietnia Spotkanie z Gjorgje Jovanovikiem i Rigelsem Halilim

Fot. Marek Krzyżanek

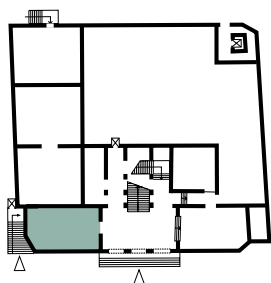
Jasmina Cibic, Zburz i odbuduj, 2015, film. Fot. Marek Krzyżanek

Uroczysty performance Zbigniewa Warpechowskiego

współpraca ze strony Zachęty: **Maria Świerżewska**

W 2017 roku minęło 50 lat od debiutu performerskiego Zbigniewa Warpechowskiego — prekursora sztuki performance w Polsce. Jego pierwsza poetycko-muzyczna akcja z udziałem Tomasza Stańki zatytułowana była *Improwizacja* i odbyła się w krakowskim klubie Rynek 13 w 1967 roku. Podczas jubileuszu w Zachęcie artysta wykonał *Uroczysty performance* — akcję, do której zaprosił zgromadzoną licznie publiczność. Jednym z głównych rekwizytów był tort w formie tablic Mojżeszowych, nawiązujący do performance'u *Róg pamięci* z 1997 roku.

Gordon Parks: Aparat to moja broń

kuratorka: **Joanna Kinowska**

projekt ekspozycji: **Joanna Kinowska**

realizacja: **Krystyna Sielska i zespół**

identyfikacja wizualna: **Krzysztof Bielecki**

program edukacyjny: **Anna Zdzieborska**

program filmowy: **Stanisław Welbel**

partner: **Ambasada Stanów Zjednoczonych w Warszawie**

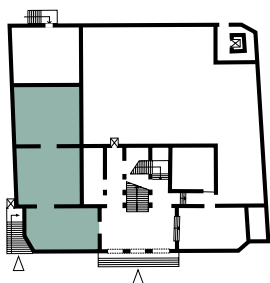
Tytuł wystawy to cytat z pierwszej i najważniejszej książki Parksa — wspomnień *A Choice of Weapons* [Wybór broni]. To zarazem motto jego życia określające precyzyjne wybieranie środków tak, by dosięgnąć celu, także w walce o równość społeczną.

Jakim był fotoreporterem? Jak szukał tematów? W jaki sposób fotografował ludzi i jak traktował swoich bohaterów? Wystawa prezentowała wybór 80 fotografii Parksa. Były wśród nich zarówno fotograficzne ikony, jak i zdjęcia mało znane. Jako fotograf był przede wszystkim zaangażowanym humanistą. „Uczyniłem ze swojego aparatu fotograficznego narzędzie świadomości społecznej. Zdrowy rozsądek podpowiadał, że muszę rozróżniać, co jest dobre, a co złe, inaczej aparat stałby się w końcu moim wrogiem”.

Gordona Parksa można uznać za wcielenie amerykańskiego mitu self-made mana. Urodzony jako piętnaste dziecko w rodzinie Parksów, musiał walczyć o przetrwanie, o pracę, rodzinę, wreszcie o prawa Afroamerykanów. Przeżył 93 lata, dokumentując wielkie i małe zmiany. Był pierwszym czarnoskórym fotografem magazynów „Life” i „Vogue”, reżyserem w Hollywood, pisarzem i poetą oraz kompozytorem. Wydał kilka pamiętników. W każdym z nich podkreślał swój upór w dążeniu do tego, by zostać „kimś” — człowiekiem szanowanym i szanującym innych.

Wystawa odzwierciedlała podział, jakiego sam autor dokonał w swoich archiwach. Układ chronologiczny był miejscami zaburzony kosztem nadrzędnej tematyki prac. Zestawione razem podkreślały wyjątkową zdolność fotografa do odnajdywania się w skrajnych sytuacjach społecznych i kulturowych. Z podobnym wyczuciem potrafił sportretować żebraczkę w Estoril w Portugalii, jak i hrabinę w Paryżu. Miał swoje ulubione, sprawdzone sposoby na kadrowanie, opowiadanie historii. Z pewnością odrobił lekcję modernizmu, co widać szczególnie w jego wczesnych pracach. Ale to nie styl fotografowania czy sposób kadrowania zapamiętujemy. W jego zdjęciach najważniejszą rolę gra człowiek.

Druga odsłona wystawy Gordon Parks: Aparat to moja broń miała miejsce w Muzeum Współczesnym Wrocław (2.06–21.08.2017).

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

19 marca Oprowadzenie kuratorskie Joanny Kinowskiej

23 marca Wykład Ewy Drygalskiej *Kinematograficzna czerń Gordona Parksa. O kinie afroamerykańskim u progu dekady 1970.*

2 kwietnia Warsztaty rodzinne *Etyka a fotoreportaż*. Prowadzenie: Anna Owsiany

9 kwietnia Warsztaty rodzinne *Zmienić świat*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

18 kwietnia Pokaz filmów *Shaft*, reż. Gordon Parks, Stany Zjednoczone, 1971, 100 min; *Shaft's Big Score!*, reż. Gordon Parks, Stany Zjednoczone, 1972, 104 min

20 kwietnia Spotkanie z cyklu *Zachęta migaj!* Prowadzenie w Polskim Języku Migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski: Joanna Ciesielska

20 kwietnia Pokaz filmu *Leadbelly*, reż. Gordon Parks, Stany Zjednoczone, 1976, 126 min

21 kwietnia Spotkanie z cyklu *Patrzeć/Zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy*. Prowadzenie: Barbara Dąbrowska, Joanna Kinowska

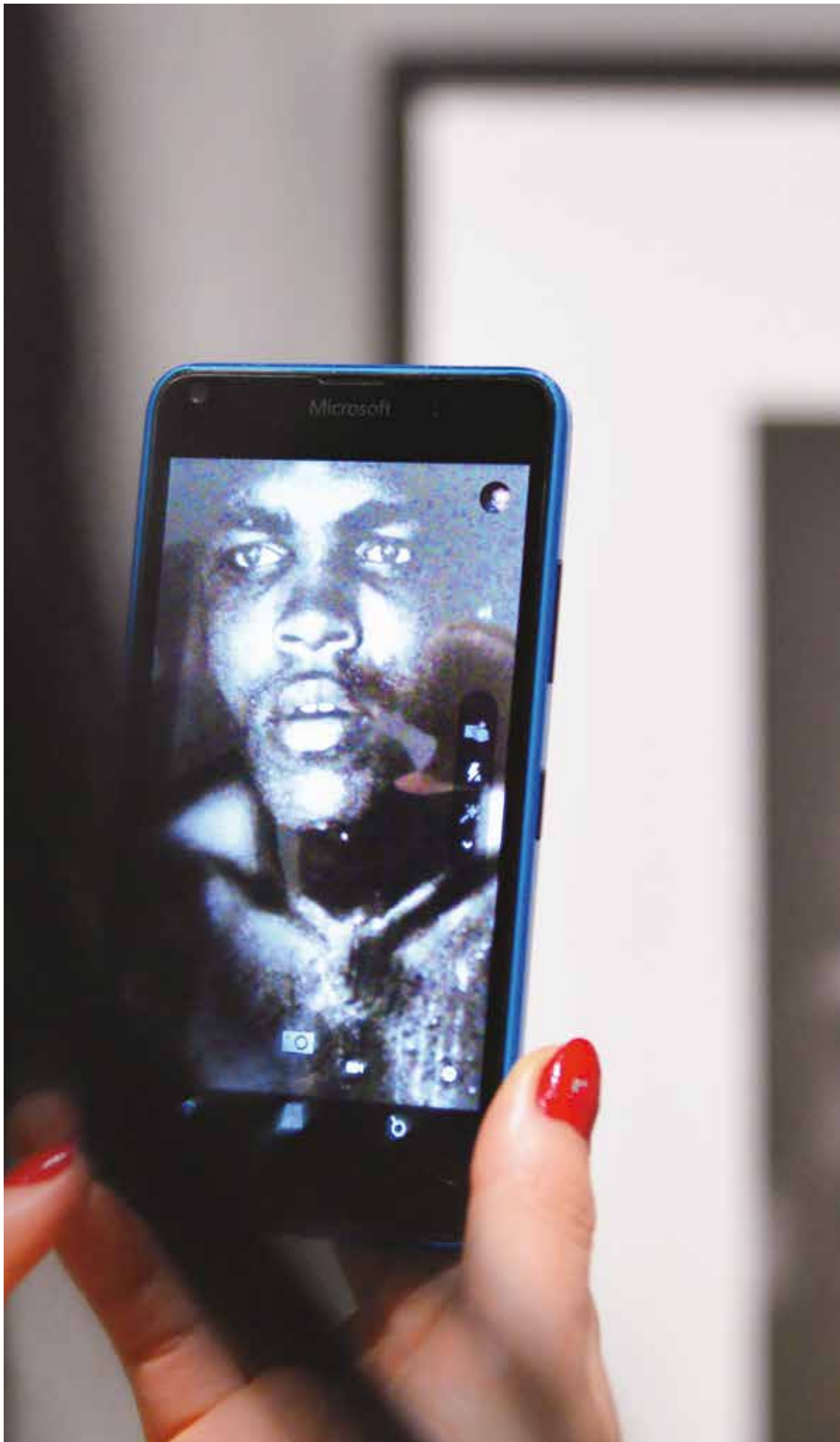
23 kwietnia Warsztaty rodzinne *Fotoreportaż*. Prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz

25 kwietnia Przegląd filmów dokumentalnych Gordona Parksa: *Flavia* [1964], *Diary of a Harlem Family* [1968], *The World of Piri Thomas* [1968]

27 kwietnia Wykład Antoniego Górnego *Głos podwładnego. Amerykańskie sny i amerykańskie koszmary w obiektywnie Gordona Parksa*

7 maja Warsztaty rodzinne *Moda*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

9 maja Pokaz filmu *Half Past Autumn: The Life and Works of Gordon Parks*, reż. Craig Laurence Rice, Stany Zjednoczone, 2000, 91 min

10 maja *Sztuka dostępna. Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niewidomych.* Prowadzenie: Maria Szczypińska

10 maja Wykład Tomasza Ferency *Od obrazu analogowego do przełomu cyfrowego. Kilka uwag na temat dyskursów o fotografii z cyklu Sztuka i filozofia*

11 maja Dyskusja *Etyka fotografa* z udziałem Joanny Kinowskiej, Wojciecha Grzędzińskiego i Adama Lacha. Prowadzenie: Monika Szewczyk-Wittek

13 maja Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy.* Prowadzenie: Sara Herczyńska

16 maja Pokaz filmu *Drzewo wiadomości (The Learning Tree)*, reż. Gordon Parks, Stany Zjednoczone, 1969, 107 min

17 maja *Sztuka dostępna. Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niesłyszących.* Prowadzenie: Maria Szczypińska

21 maja Finisaż wystawy: oprowadzanie kuratorskie Joanny Kinowskiej

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

28 kwietnia *Fotograf zaangażowany.* Prowadzenie: Sara Herczyńska

5 maja *Pierwsze zdjęcia — odważny początek.* Prowadzenie: Marcin Matuszewski

12 maja *„Life” — świat okiem fotoreportera.* Prowadzenie: Maria Szczypińska

21.04–18.06

Zofia Gramz.

Skąd się biorą myśli?

kuratorka: **Magda Kardasz**

współpraca: **Julia Harasimowicz**

projekt ekspozycji: **Zofia Gramz, Magda Kardasz**

realizacja: **Krystyna Sielska i zespół**

FOLDER

tekst: **Magda Kardasz**

projekt graficzny: **Jakub Jezierski**

wersja językowa **polsko-angielska**

Na wystawie w Miejscu Projektów Zachęty Zofia Gramz przedstawiła podsumowanie rocznego projektu badawczo-artystycznego, kiedy to rysowała i poddawała się autoanalizie, próbując odnaleźć motywy, które zainspirowały każde z dzieł. Rysunki powstawały spontanicznie, bez namysłu, na drodze improwizacji, a źródła artystka szukała już po ich stworzeniu. Wynikiem tego procesu była instalacja — każdy rysunek otaczały tu zdjęcia, przedmioty bądź filmy symbolizujące źródła domniemanych natchnień, a także esencjonalne notatki wyjęte z kalendarzyka, w którym artystka zapisywała najważniejsze wydarzenia, rozmowy, lektury czy wrażenia artystyczne w 2016 roku. Następnym etapem pracy było przeanalizowanie całości zebranego materiału i wybór dzieł. Na końcu ekspozycji artystka umieściła wykresy obrazowo przedstawiające najczęstsze źródła inspiracji. Z właściwym sobie poczuciem humoru poddała pseudonaukowej analizie istotę procesu twórczego, działanie podświadomości, a więc obszary bardzo subiektywne i umykające prostym klasyfikacjom.

Ulubionym medium Zofii Gramz pozostaje rysunek (czarny tusz na papierze). Artystka nazywa rysowanie „myśleniem w procesie”, „trzecią dziedziną myślenia — śnieniem przez robienie”. Tytuły dają widzowi wskazówkę do odczytania zagadki obrazka. Wyczułone na absurdy współczesności ucho artystki często wyławia z szumu medialnego zbitki słowne, przekształcając jakiś slogan w tytuł odnoszący się do wybranego fragmentu realnego lub wykreowanego przez media świata czy problemu.

8.05–6.08

Jarosław Kozakiewicz.

Zawrót głowy

kurator: **David Crowley**

współpraca ze strony Zachęty: **Katarzyna Kołodziej**

projekt ekspozycji: **Jarosław Kozakiewicz**

realizacja: **Marek Janczewski i zespół**

identyfikacja wizualna: **Ryszard Bienert**

program edukacyjny: **Karolina Iwańczyk**

program filmowy: **Stanisław Welbel**

KSIAŻKA

koncepcja **David Crowley**, Jarosław Kozakiewicz
 pod redakcją **David Crowleya**
 teksty: **Patrycja Cembrzyńska**, **David Crowley**, **Joseph Rykwert**
 projekt graficzny: **Ryszard Bienert / 3-GROUP**
 redakcja: **Jolanta Pierikos**
 wydawcy:
 Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie
 wersja językowa polsko-angielska

Dzieła Jarosława Kozakiewicza sytuują się na pograniczu rzeźby, nauki i architektury. Od prawie trzech dekad w centrum jego zainteresowań znajduje się niezmiennie ludzkie ciało. W swoich rzeźbach, działaniach typu environment, schematach architektonicznych i projektach kształtowania krajobrazu realizowanych w Polsce i Europie artysta łączy je z otaczającym światem.

Wystawa w Zachęcie odzwierciedlała wieloletnie zainteresowanie artysty ciałem rozumianym jako makro- i mikrokosmos. W jaki sposób ciało istnieje we wszechświecie? I czy istota ludzka sama może stać się światem?

Na ekspozycji pokazane zostały ostatnie dzieła Kozakiewicza: rzeźby i prace wizualne. Wśród nowych, przygotowanych specjalnie na tę okazję, znalazła się rzeźba zatytułowana *Habitat* zbudowana in situ w galerii. W pracy *Siedlisko* Kozakiewicz, posługując się projekcją wideo, stworzył portret wewnętrznego świata bezdomnego mężczyzny mieszkającego na peryferiach Warszawy. Na wystawie znalazły się również cykle rysunków kosmologicznych tworzone przez artystę przez cały okres jego kariery, ale nigdy wcześniej nie wystawiane. Publiczność miała okazję zapoznać się także z mniej znanym aspektem jego twórczości — pracami z lat dziewięćdziesiątych powstałymi po zakończeniu studiów na wydziale rzeźby w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie i w Cooper Union for the Advancement of Science and Art w Nowym Jorku.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

20 maja Warsztaty *W poszukiwaniu złotego podziału* z cyklu *Co robi artysta?* dla rodzin z dziećmi z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Prowadzenie: Anna Owsiany, Agnieszka Szostakiewicz

21 maja Oprowadzanie autorskie Jarosława Kozakiewicza

21 maja Warsztaty rodzinne *Architektoniczna gimnastyka*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

26 maja Spotkanie z cyklu *Patrząc/Zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy*. Prowadzenie: Barbara Dąbrowska, Maria Kosińska

28 maja Warsztaty rodzinne *W poszukiwaniu złotego podziału*. Prowadzenie: Anna Owsiany

8 czerwca Spotkanie z cyklu *Zachęta migła!* Prowadzenie w Polskim Języku Migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski: Joanna Ciesielska

11 czerwca Oprowadzanie kuratorskie **David Crowleya**

11 czerwca Warsztaty rodzinne *Schronienie*. Prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz

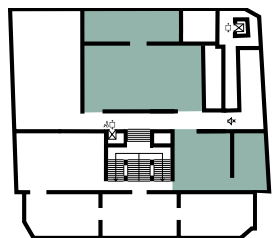
14 czerwca *Sztuka dostępna. Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niewidomych*. Prowadzenie: Maria Szczycińska

21 czerwca *Sztuka dostępna. Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niesłyszących*. Prowadzenie: Sara Herczyńska

25 czerwca Warsztaty rodzinne *Architektoniczna gimnastyka*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

2 lipca Warsztaty rodzinne *Gdyby kózka nie skakała...* Prowadzenie: Kamil Niedziałek

11 lipca Pokaz filmu *Brzuch architekta* [*The Belly of an Architect*], reż. Peter Greenaway, 1987, Wielka Brytania/Włochy, 120 min

Jarosław Kozakiewicz, Habitat, 2017, site-specific, stal, płyta gipsowa, parkiet dębowy, Fot. Sebastian Madejski

Z lewej: Jarosław Kozakiewicz, Habitat, 2016, kredka, papier, Fot. Sebastian Madejski

13 lipca Otwarte dla publiczności działania Warszawskiej Pracowni Kinetograficznej

15 lipca Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy*. Prowadzenie: Marta Artyfikiewicz

18 lipca Pokaz filmu *Solaris*, reż. Andriej Tarkowski, ZSRR, 1972, 167 min

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

9 czerwca *Świat zmysłów w sztuce*. Prowadzenie: Maria Szczycińska

16 czerwca *Po dwóch stronach skóry*. Prowadzenie: Sara Herczyńska

23 czerwca *Obszar zainteresowania: człowiek*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

30 czerwca *Definiując nasze siedlisko*. Prowadzenie: Katarzyna Piskorz

7 lipca *Anatomia przestrzeni*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

14 lipca *Myślenie modułem*. Prowadzenie: Sara Herczyńska

28 lipca *Sztuka według systemu*. Prowadzenie: Maria Szczycińska

21 lipca *Świadomość ciała*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

Habitat, 2017

Habitat to praca zrealizowana specjalnie na tę wystawę. Jej forma nawiązująca do ruchów głowy wykonywanych w określonej przestrzeni powstała przy użyciu „modułu” opartego na rozmieszczeniu otworów w ludzkiej twarzy. Otwarła kompozycja rzeźbiarska, wolna od sugerowanych przez tytuł konwencjonalnych odniesień do domu bądź natury, jawi się jako środowisko przyjazne dla życia. Zapraszamy widzów do wejścia w przestrzeń Habitatu.

Habitat has been created especially for this exhibition. It is derived from the movement of a head in space, using a “module” derived from the apertures of the human face. Eschewing the conventional signifiers of home or references to nature suggested by the title, this open sculpture presents itself as an environment for life. Visitors are invited to enter the space of Habitat.

Poza zasadą przyjemności. Afektywne operacje

kuratorka: **Maria Brewińska**

współpraca: **Magdalena Komornicka**

projekt ekspozycji: **Maria Brewińska**

realizacja: **Anna Muszyńska i zespół**

identyfikacja wizualna: **Grzegorz Laszuk**

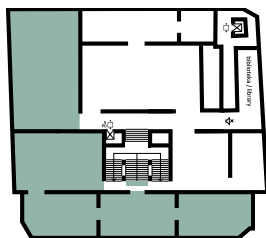
program edukacyjny: **Zofia Dubowska**

Punktem wyjścia wystawy stała się popularna w humanistyce kategoria afektów, które zorganizowały jej przestrzeń emocjonalną. Potocznie afekt utożsamiany jest z emocjami, ale w kontekście wystawy chodziło raczej o protoemocje — doświadczenie „intensywności” (niepokój, napięcie, drżenie, niepewność), które dopiero przepracowane poznawczo, uświadomione, uruchamiają doświadczanie konkretnych odczuć takich jak radość, strach, wstęś, wstyd czy gniew.

Koncepcja wystawy przyjmowała, że afekty mają także swoje źródło w przedmiotach. I tak dzieła sztuki należą do tych znaczących materialnych bodźców/przekazników, poprzez które idee afektów są przenoszone w sferę odbiorczą. Afekt kojarzy się przede wszystkim z silnymi stanami pobudzenia. Miało to znaczenie w doborze prac na wystawę, gdzie chodziło przede wszystkim o takie doświadczenie afektywne, które może być rodzajem silnego napięcia inicjującego nowe jakościowo stany emocjonalne, a dalej — znaczenia. Większość prac najpierw działała, a potem znaczyła. Istotne dla koncepcji ekspozycji było również przekonanie, że w odbiorze sztuki zachodzi wiele automatycznych procesów afektywnych związanych m.in. z niekontrolowanym wartościowaniem, które decyduje o odbiorze w kategoriach „lubię/nie lubię”. Wystawa prezentowała dzieła zdecydowanie przyciągające lub odpychające, wykraczające poza konwencjonalne i jednoznaczne obrazowanie, budzące przewidywalne reakcje.

Tytuł wystawy odsyłał do Freudowskiej zasady przyjemności, którą kieruje się nieświadoma część naszej osobowości — redukcji napięcia poprzez unikanie przykrości i doznanie przyjemności. W psychoanalizie afekt bezpośrednio wiąże się z życiem popędowym. To właśnie w stanach afektywnych dają o sobie znać nieświadome popędy: erotyczny (niosący kreatywność, harmonię, seksualność, reprodukcję, przetrwanie) oraz popęd śmierci (odpowiedzialny za destrukcję, agresję, samozniszczenie). Treść prac na wystawie rozpięta była pomiędzy reprezentacją tych dwóch dążeń ciała i psychiki. Wykraczały one poza zasadę przyjemności, dotykając nieprzyjemnych, chętnie wypieranych przeżyć i kwestionując formalne, emocjonalne, poznawcze status quo.

Artyści: Marina Abramović, Kader Attia, Monica Bonvicini, Berlinde De Bruyckere, Douglas Gordon, Aneta Grzeszykowska, Mona Hatoum, Jesse Kanda, Teresa Margolles, Piotr Pawlenski, Aleksandra Ska, Taryn Simon, Andreas Sterzing, Mircea Suci, Roman Stańczak, David Wojnarowicz, Artur Żmijewski

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

14 maja Oprowadzenie kuratorskie Marii Brewińskiej

23 maja Wykład Krzysztofa Srebrnego *Co wymyślił Freud*

25 maja Wykład Sary Rodowicz-Słusarczyk *Granica piękna, odwrotność lęku*

31 maja *Sztuka dostępna. Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niewidomych.* Prowadzenie: Marcin Matuszewski

1 czerwca Spotkanie na wystawie z Ewą Modzelewską-Kossowską

7 czerwca *Sztuka dostępna. Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niesłyszących.* Prowadzenie: Marcin Matuszewski

8 czerwca *Poruszenie i wspólnota.* Spotkanie na wystawie z dr. Piotrem Schollenbergerem

10 czerwca Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy.* Prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz

22 czerwca Spotkanie z cyklu *Zachęta miga!* Prowadzenie w polskim języku migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski: Joanna Ciesielska

23 czerwca Spotkanie z cyklu *Patrzeć/Zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy.* Prowadzenie: Barbara Dąbrowska, Maria Kosińska

2 lipca Finisaż wystawy: oprowadzenie kuratorskie Marii Brewińskiej

W piątek o piątej — oprowadzenia tematyczne

9 czerwca *Świat zmysłów w sztuce.* Prowadzenie: Maria Szczycińska

16 czerwca *Po dwóch stronach skóry.* Prowadzenie: Sara Herczyńska

23 czerwca *Obszar zainteresowania: człowiek.* Prowadzenie: Marcin Matuszewski

30 czerwca *Definiując nasze siedlisko.* Prowadzenie: Katarzyna Piskorz

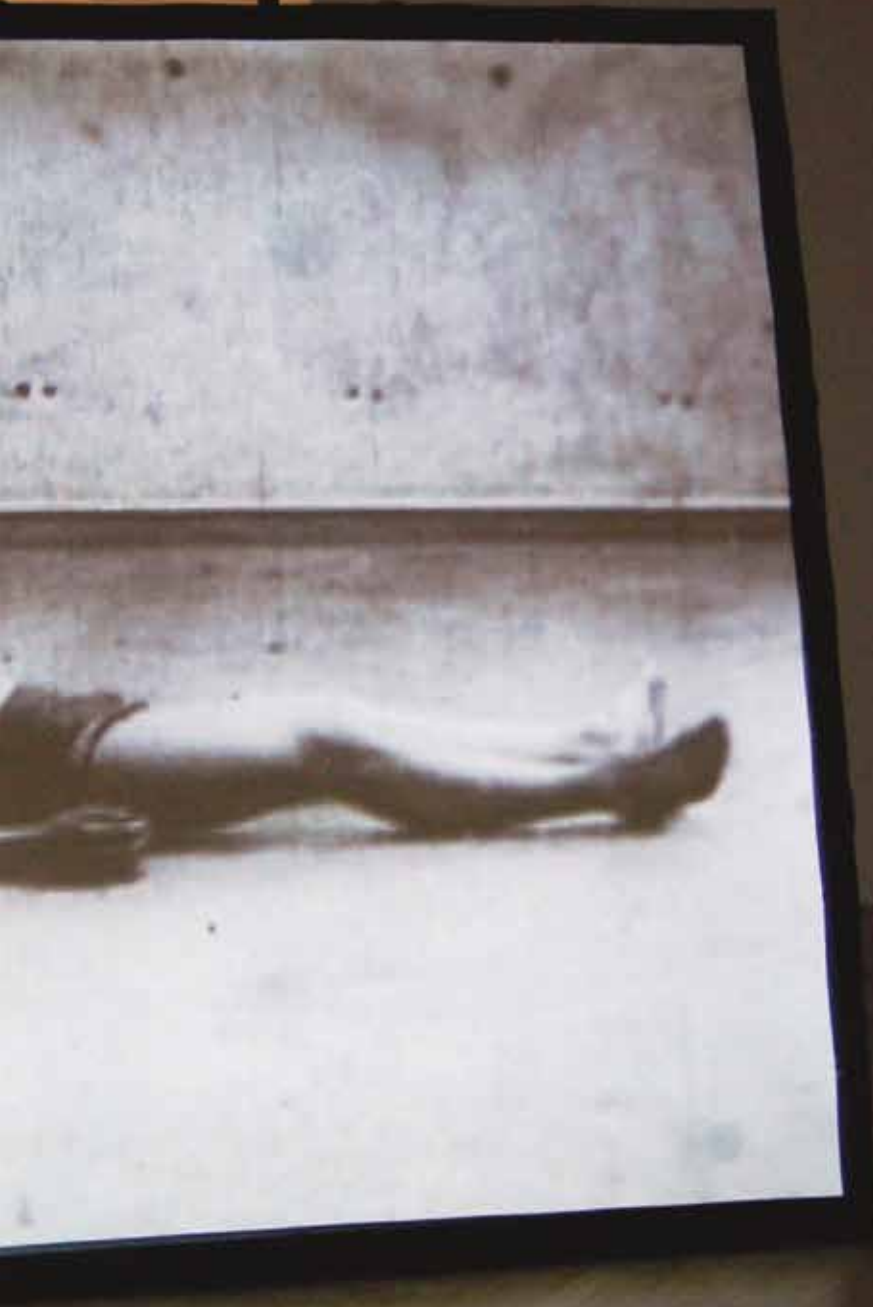
Marina Abramović, Balkanska epopeja i erotična, 2005. wielokanałowa instalacja wideo. Fot. Sebastian Madziński

Barilinda De Bruyckere, Into One-Another I, To PPP, 2010. wosk, żywica epoksydowa, żelazo, drewno, szkło. Fot. Sebastian Madziński

13.05–26.11

Sharon Lockhart.

Mały Przegląd

komisarz Pawilonu Polskiego: **Hanna Wróblewska**

zastępca komisarza: **Joanna Waśko**

kuratorka wystawy: **Barbara Piwowarska**

współpraca: **Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Rudzienku, Biblioteka Narodowa, Korczakianum – Muzeum Warszawy, POLIN Muzeum Historii Żydów Polskich, Lockhart Studio**

angielska edycja 28 numerów „Małego Przeglądu” pod redakcją **Agnieszki Witkowskiej-Krych**
projekt graficzny: **Błażej Pindor**
wersja językowa **angielska**

Sharon Lockhart (ur. 1964) to amerykańska artystka mieszkająca i tworząca w Los Angeles i w Polsce. Od wielu lat pracuje z małymi społecznościami, które za pośrednictwem jej sztuki mówią własnym głosem. Realizuje filmy i fotografie będące wynikiem długofalowej współpracy z tymi środowiskami i ich zaangażowania w proces twórczy. *Mały Przegląd* to projekt przygotowany z grupą nastolatków z Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Zielonce (internaty w Zielonce i Rudzienku). Składał się on z nowego filmu, serii fotografii, publikacji i warsztatów edukacyjnych. Główną inspiracją stały się tu twórczość i praktyka Janusza Korczaka (1878–1942), postępowego pedagoga, pisarza, propagatora praw dziecka. Analogicznie do Korczaka, celem Lockhart jest tworzenie forum dla głosów najmłodszych — zarówno tych z przeszłości, jak i współczesnych.

Tytułowy „Mały Przegląd” to gazeta dla dzieci i młodzieży, wymyślona i redagowana przez Korczaka, która ukazywała się w latach 1926–1939 jako piątkowy dodatek do żydowskiego dziennika „Nasz Przegląd”. W dodatku tym publikowano teksty i korespondencje nadsyłane przez dzieci z całej Polski. Te kilka stron oddane młodym ludziom w ramach masowej gazety dla dorosłych umożliwiało im opowiadanie własnym językiem o sobie, wyrażanie opinii o polityce i problemach życia codziennego.

Nowe fotografie prezentowane na wystawie to portrety dwóch nastolatków z Rudzienka, czytających „Małe Przeglądy” w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Symbolizując spotkanie z blisko stuletnią historią zdjęcia przypominają o lukach, historiach niewypowiedzianych, silnych związkach pomiędzy przeszłością i teraźniejszością. Instalacja w pawilonie umożliwiła powtórzenie tego doświadczenia: wyposażona została w stanowiska do czytania „Małych Przeglądów” — oryginalne ławy wypożyczone z Biblioteki Narodowej. Z 13 roczników i 677 zachowanych „Małych Przeglądów” dziewczęta wytypowały 28 numerów, które w szczególny sposób łączą się z ich życiowymi doświadczeniami i dzisiejszą sytuacją. Numery te zostały po raz pierwszy udostępnione w języku angielskim w formie gazetowej publikacji i były dystrybuowane w Pawilonie Polskim w cotygodniowym cyklu przez cały czas trwania Biennale. Częścią projektu był również wydany na finisaż wystawy 29 specjalny numer „Małego Przeglądu” przygotowany przez dziewczęta z Rudzienka i Zielonki we współpracy z Gunią Nowik (wydawca: Pola Magnetyczne).

Nowy film Lockhart parafrazuje „Mały Przegląd”, przekładając go język filmowy i performans. Satyryczny prolog i trzy pełne przekory i bezpośredniości akty odegrane przez dziewczyny przywołują ducha gazety Korczaka. Sceny rozgrywają się na abstrakcyjnym czarnym tle, przywołując

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

10 maja Konferencja prasowa w Wenecji

18 maja Konferencja prasowa z udziałem Sharon Lockhart w Warszawie

na myśl różnorodne praktyki z repertuaru sztuk wizualnych i performatywnych. Ten zbiorowy portret najmłodszej generacji kobiet to także wezwanie społeczeństwa do wysłuchania każdego, choćby najcichszego głosu.

Od 2014 roku artystka zorganizowała szereg warsztatów z wychowankami ośrodka w Rudzienku. Podczas przygotowania do Biennale oraz w trakcie wystawy artystka wraz z Zachętą kontynuowała program edukacyjny, mający na celu wykształcenie długofalowych programów i stałych struktur wsparcia w warszawskich instytucjach.

Uczestniczki projektu z Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Rudzienku: Weronika Banach, Elżbieta Bugajewska, Agnieszka Chodakowska, Beata Domańska, Patrycja Dominiczak, Zuzanna Dziembakowska, Nadzieja Flinik, Patrycja Głogowska, Aleksandra Grabowska, Zofia Grzywacz, Agnieszka Jamiołkowska, Małgorzata Kowalska, Aleksandra Kowynia, Wiktoria Kruszewska, Natalia Leśniewska, Natalia Mikołajczyk, Aleksandra Mojsiejew, Maja Nowakowska, Adrianna Olczak, Patrycja Onochowska, Alicja Pałaszewska, Alicja Pasternak, Angelika Piekacz, Natalia Skoroch, Paulina Suchocka, Karolina Szyc, Natalia Tetych, Wiktoria Tomaszewska, Aleksandra Wiśniewska, Kinga Woźniewska, Gabriela Zadrożna, Karolina Zembrzuska

„Mały Przegląd” ze zbiorów Biblioteki Narodowej

Mały Przegląd — tytuł wystawy Sharon Lockhart prezentowanej w Pawilonie Polskim na 57 Biennale Sztuki w Wenecji — bezpośrednio nawiązywał do pisma tworzonoego w dwudziestoleciu międzywojennym przez dzieci i młodzież dla dzieci i młodzieży.

W przestrzeni Zachęty zaprezentowaliśmy wybór oryginalnych numerów „Małego Przeglądu” (ze zbiorów Biblioteki Narodowej), zaś integralną częścią pokazu w Małym Salonie stały się wydarzenia towarzyszące: warsztaty dla dzieci i młodzieży oraz sesja popularyzująca ideę Korczakowskiego „Małego Przeglądu”.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

30 maja Spotkanie i warsztaty dla dorosłych *Głos Rudzienka*. Prowadzenie: Ewa Chomicka, Urszula Jabłońska

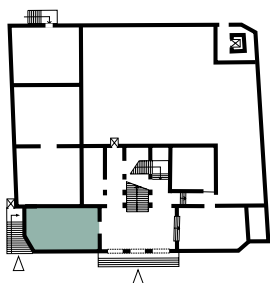
31 maja Sesja *Z kręgu Korczaka* — [od]czytania. *Badania, archiwalia, inspiracje*. Kuratorka: Marta Ciesielska. Współorganizator: Korczakianum — Muzeum Warszawy

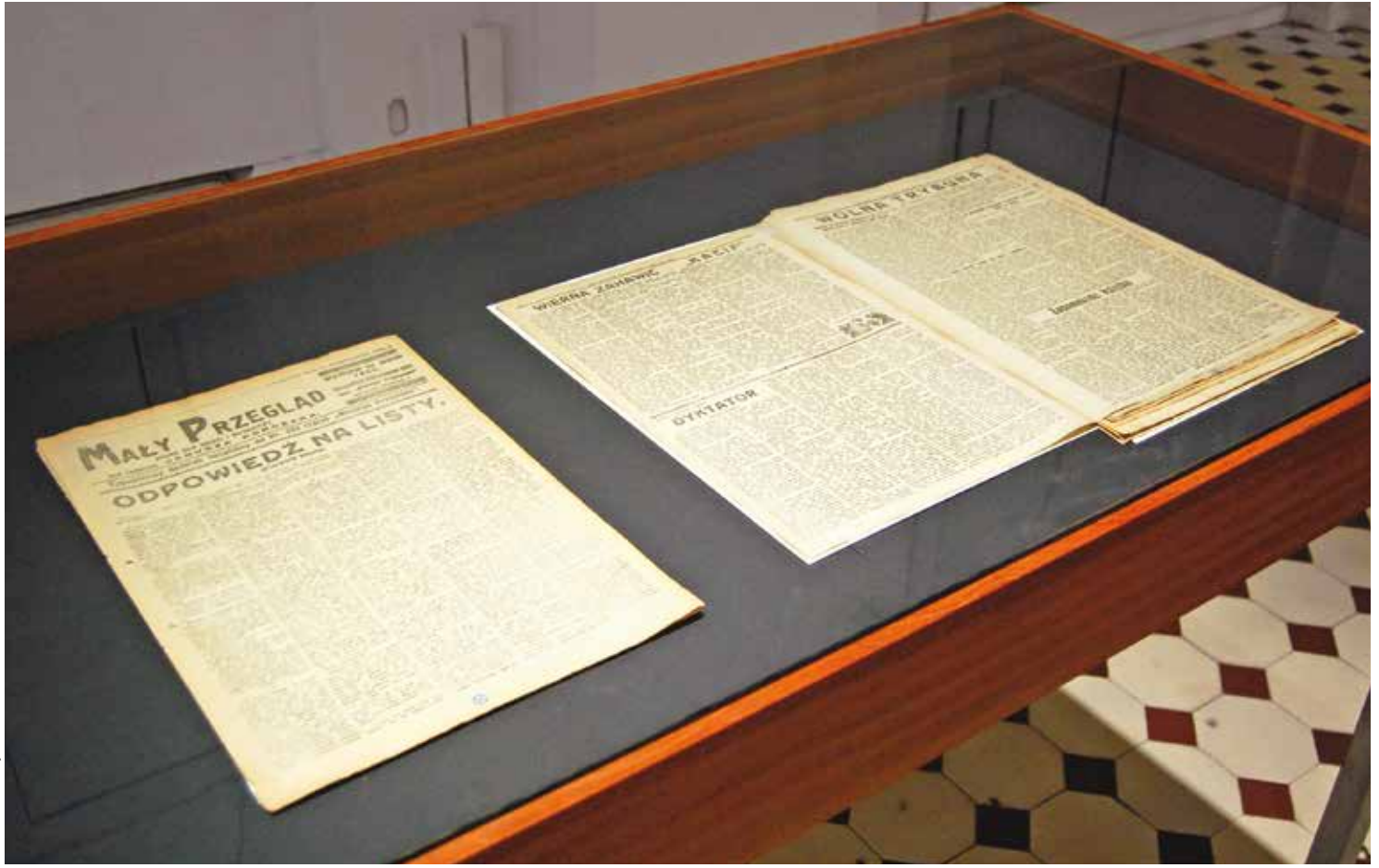
W ramach sesji: panel *Od słowa do słowa. Wokół prac translatorskich nad „Małym Przeglądem”* z udziałem tłumaczy, konsultantów, redaktorów uczestniczących w przygotowaniu przekładów wybranych numerów pisma

3 czerwca Warsztaty *Mały Przegląd* z cyklu *Co robi artysta?* dla rodzin z dziećmi z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Prowadzenie: Anna Owsiany, Agnieszka Szostakiewicz

W piątek o piątej — **oprowadzania tematyczne**

2 czerwca *Janusz Korczak a media społecznościowe, czyli o „Małym Przeglądzie”*. Prowadzenie: Agnieszka Witkowska-Krych

Fot. Sebastian Madziński

Od lewej: Marta Ciesielska, Dorota Karaszewska, Marek Jezowski, Barbara Pivovarska, Taida Meredith, Elbrieta Petrakis-O'Neill, Jarosław Abramow-Newerly, Agnieszka Witkowska-Krych, Paulina Buzek, Grzegorz Nowak, Joanna Wąska, 31.05.17, Fot. Witold J. Soutnicki [zob. s. 129]

27.05–30.09

Karolina Bielawska, Zuza Golińska. Megalit

współpraca ze strony MPZ: Julia Harasimowicz

Od kilku lat letni taras Miejsca Projektów Zachęty staje się przestrzenią instalacji artystycznych otwartych dla publiczności, mieszkańców, przechodniów. Aranżacja w 2017 roku została pomyślana jako miejsce odpoczynku dla odwiedzających, przestrzeń koncertów i spotkań.

Megalit Karoliny Bielawskiej i Zuzy Golińskiej to przestrzenna instalacja zbudowana z kamieni i roślin. Wyznaczała ona pewien obszar, terytorium, szlak. Kamienie w udomowionej wersji pojawiają się w prywatnych ogrodach, parkach czy ogródkach działkowych. Używane do konstrukcji megalitycznych budowli jak ta w Stonehenge, ale też jako pierwsze narzędzia, postrzegane są jako obiekty o magicznych właściwościach. Kolistą drogą na tarasie MPZ tworzyła przestrzeń przyjazną przechodniom, dzieciom oraz mieszkańcom pobliskich kamienic, nawiązującą do pierwotności i natury. Jej charakter zmieniał się jednak wskutek ingerencji malarskiej, która wyznaczała granicę strefy oswojonej i przyjaznej.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

27 maja Warsztaty rodzinne *Megalit* prowadzone przez duet RÓZGI [Karolina Bielawska, Zuza Golińska]

27 maja Koncert Adama Repuchy podczas inauguracji letniego tarasu MPZ

Fot. Sebastian Madziński

Aleksandra Kubiak. Śliczna jesteś Laleczko

kuratorka: **Marta Miś**

realizacja: **Anna Muszyńska i zespół**

identyfikacja wizualna: **Łukasz Paluch, AnoMalia art studio**

program edukacyjny: **Anna Zdzieborska**

Śliczna jesteś Laleczko to film bardzo osobisty, wynikający z przeżyć Aleksandry Kubiak związanych z tragiczną śmiercią jej matki Małgorzaty. Artystka łączy tu wideoperformans z filmem dokumentalnym. Jesteśmy świadkami jej czterech spotkań z aktorką Elżbietą Lisowską-Kopeć, która na jeden dzień wciela się w rolę matki artystki. Obserwujemy rozmowy obu kobiet, przygotowania do roli i wreszcie wspólne działanie. Mimo że realizacja odbywała się według przygotowanego scenariusza, artystka nie ujawniła wcześniej ekipie rzeczy najważniejszej — przyczyny śmierci matki. Dzięki temu dynamikę poszczególnych scen wyznacza to, co dzieje się między bohaterkami.

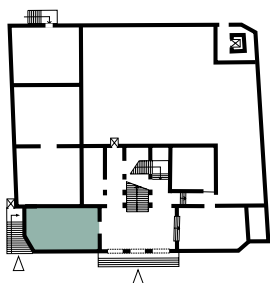
W *Śliczna jesteś Laleczko* Kubiak poddaje się procesowi autoterapii. Zostają ujawnione przeżyta tragedia, trauma, głęboko skrywana prawda, wstyd i tęsknota za matką. Jednak nie ma tu ekshibicjonizmu — celem obnażenia jest przepracowanie własnych lęków i w efekcie uzdrowienie. Widz wkracza w sytuację intymną, zaś autorka, wychodząc od bolesnych doświadczeń rzeczywistych, prowadzi nas do fikcji mającej moc katartryczną. Osobisty wymiar filmu Kubiak i jej odwaga są poruszające. Wyciąga widza z bezpiecznej pozycji obserwatora i zmusza do zastanowienia się także nad swoimi emocjami.

Pokaz w Zachęcie łączył wystawę z kinem — seanse filmu rozpoczynały się 15 minut po każdej pełnej godzinie.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

29 czerwca Spotkanie z Aleksandrą Kubiak. Prowadzenie: Marta Miś

30 czerwca Pokaz filmu *Śliczna jesteś Laleczko* z tłumaczeniem na Polski Język Migowy na żywo, tłumaczenie: Joanna Ciesielska

Fot. Marek Krzyżanek

Fot. Marek Krzyżanek

23.06–27.08

Tomasz Saciłowski. CLFN

kuratorka: **Magda Kardasz**

współpraca: **Julia Harasimowicz**

projekt ekspozycji: **Tomasz Saciłowski, Magda Kardasz**

realizacja: **Marek Janczewski i zespół**

FOLDER

tekst: **Magda Kardasz**

projekt graficzny: **Jakub Jezierski**

wersja językowa **polsko-angielska**

Wystawę w Miejscu Projektów Zachęty Tomasz Saciłowski skomponował z nowych prac z pogranicza fotografii i malarstwa. Jak sam mówi, „materiałem źródłowym, z którego powstały powiększenia, są filmy negatywowe oraz slajdy zawierające zdjęcia liści, kwiatów i drzew wykonane w drugiej połowie 2016 roku. Błony były przeze mnie wielokrotnie naświetlane i dodatkowo prześwietlane w ciemni lampami RGB. Na styku negatywów zdjęć roślin i kolorowego światła powstały niezwykle tajemnicze i ważne dla mnie prace”. To kolejny projekt, w ramach którego artysta działał w obrębie technik fotograficznych, analizując istotę fotografii. Przy tworzeniu tych prac zwracał uwagę przede wszystkim na ich wizualność — kolor, skalę, umiejętne uchwycenie światła w obrazie.

Saciłowski zaprojektował ekspozycję, uwzględniając przestrzenną specyfikę galerii, odmienną od standardowego white cube. Znalazły się tu dzieła oprawione w ramy i zawieszzone na ścianach, lecz także prace w formie zasłon na dużych oknach na parterze czy wydruku na plastikowym podłożu umieszczonego nad schodami, w miejscu klasycznej kotary. Kompozycje w większym lub mniejszym stopniu ujawniały szczegóły wizualnych motywów będących punktem wyjścia. Oddziaływały na widza przede wszystkim płatami kontrastowych kolorów, ukazując świat jakby w mikroskopowym powiększeniu. Widz po zejściu do podziemia musiał przejść przez rodzaj świetlnego czerwonego filtra, aby dotrzeć do sali, w której artysta rozmieścił najwcześniejszą chronologicznie grupę barwnych prac inspirowanych naturą.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

27 lipca Oprowadzanie artysty po wystawie i koncert zespołu Sonia Pisze Piosenki

Lepsza ja

kuratorka: **Magdalena Komornicka**

współpraca: **Zuzanna Zasacka**

identyfikacja wizualna: **Jakub de Barbaro**

FOLDER

tekst: **Magdalena Komornicka**

projekt: **Jakub de Barbaro**

wersje językowe: **polska i angielska**

Przyszło nam żyć w czasach, w których dążenie do kreowania nowej, lepszej, perfekcyjnej wersji siebie stało się podstawą codziennego funkcjonowania. Do tego dążenia nawiązują strategie marketingowe i reklama, tym żywią się media. Siłownie pękają w szwach, półki w sklepach uginają się od produktów ekologicznych, księgarnie pełne są poradników podpowiadających, jak żyć lepiej i zdrowiej i jak być szczęśliwym, Instagram został opanowany przez licznych guru fitnessu, a smartfony przez aplikacje treningowe. Zalewają nas oferty warsztatów i kursów, dzięki którym zyskamy świadomość ciała, zdobędziemy siłę i pewność siebie, odnajdziemy szczęście. Ćwiczymy jogę, medytujemy i uczestniczymy w terapiach, a konserwatywny farmaceutyczny zbija fortuny na lekach antydepresyjnych. Czy tego chcemy, czy nie, jesteśmy częścią kultury indywidualizmu i dyskursu terapeutycznego.

Człowiek, ciało i ruch, doświadczenie cielesności, obecności, współdziałania, interakcji z drugim człowiekiem znalazły się także w obszarze zainteresowania artystów. Obserwujemy ostatnio kolejny zwrot ku performansowi, lecz również zjawisko włączania tańca i choreografii w działania i programy instytucji sztuki. W ostatnich latach wystawy oparte na szeroko rozumianych działaniach performatywnych można było oglądać na całym świecie, również w Polsce. W Metropolitan Museum w Nowym Jorku odbywają się ćwiczenia sportowe (*Museum Workout*), w ramach ostatniego Berlin Biennale organizowano treningi interwałowe, a nowojorskie Brooklyn Museum i Victoria and Albert Museum w Londynie prowadzą zajęcia z jogi.

Wystawa w Zachęcie opierała się na refleksji na temat współczesnej kultury indywidualizmu, jej przyczyn, efektów i skutków ubocznych. Składała się z działań, performansów, treningów i warsztatów z udziałem publiczności, a jej przestrzeń stała się sceną, siłownią, salą do jogi i gabinetem terapeutycznym oraz miejscem rozmowy. Sale galerii nie służyły prezentacji obiektów sztuki, wypełnili je ludzie i działania. W czasie trwania wystawy widzowie mogli zobaczyć teatryk Dominiki Olszowy, wziąć udział w treningach i konsultacjach dietetycznych Niny Cristante, uczestniczyć w warsztatach, próbach i performansach choreografek z Centrum w Ruchu, doświadczyć sesji hipnozy Xavier Cha, nauczyć się płakać dzięki Cally Spooner, poznać Pamelę wykreowaną przez Martę Ziółek, poddać się terapii Jennifer Lacey i wziąć udział w praktyce skakania z Pawłem Sakowiczem.

Artyści: Centrum w Ruchu (Karolina Kraczkowska, Agnieszka Kryst, Ramona Nagabczyńska, Renata Piotrowska-Auffret, Magda Ptasznik, Maria Stokłosa, Iza Szostak), Xavier Cha, Nina Cristante, Jennifer Lacey, Dominika Olszowy, Paweł Sakowicz, Cally Spooner, Marta Ziółek

PROGRAM WYSTAWY

7–9 lipca Dominika Olszowy *Ego Trip*

11–16 lipca Nina Cristante *Senior*

18–23 lipca Centrum w Ruchu
#SPA — *Summer Performing Arts*

25–30 lipca Xavier Cha *New Material*

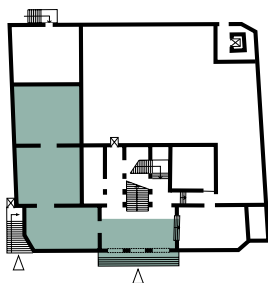
1–6 sierpnia Cally Spooner *Sztuczne
i outsourcing*

8–13 sierpnia Marta Ziółek *Pamela
w galerii*

15–20 sierpnia Jennifer Lacey:
warsztaty *Beauty Care* oraz
konsultacje *What should I do and if
I do it will it make me a better person*

25–27 sierpnia Paweł Sakowicz
Jumpcore

Przez cały czas trwania wystawy
w salach wystawowych Zachęty
odbywały się zajęcia jogi również
dla niewidomych prowadzone przez
nauczycieli z Shakti Szkoły Jogi.

Dominika Oliszowy, Ego Trip, 2017 (na zdjęciu aktorka Dominika Blęmsz), Fot. Bartosz Górka

Marta Zieliak, Pamela w galerii, 2017 (na zdjęciu Wojciech Grudziński i wizualizacje Rafała Dominika), Fot. Bartosz Górka

14.07–15.10

Maria Lassnig

kuratorka: **Kasia Redzisz**

współpraca kuratorska ze strony Zachęty: **Magdalena Komornicka**

projekt ekspozycji: **Kasia Redzisz, Magdalena Komornicka**

realizacja wystawy: **Anna Muszyńska i zespół**

identyfikacja wizualna: **Full Metal Jacket**

program edukacyjny: **Stanisław Welbel**

organizator wystawy: **Tate Liverpool**

współpraca: **Maria Lassnig Foundation**

Była to pierwsza w Polsce retrospektywa austriackiej artystki Marii Lassnig (1919–2014), jednej z najbardziej oryginalnych malarek XX wieku. Wystawa obejmowała kilkadziesiąt wielkoformatowych obrazów odzwierciedlających jej wieloletnią fascynację ludzkim ciałem i autoportretem. Prezentowała przekrój całej twórczości malarki, począwszy od prac powstałych w Wiedniu w latach czterdziestych XX wieku, przez dzieła tworzone w Paryżu, w Nowym Jorku oraz po powrocie do Austrii w roku 1980, a także obrazy z ostatnich lat jej życia.

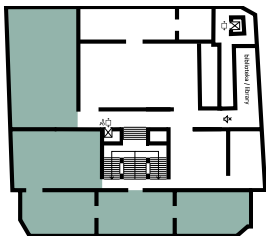
Maria Lassnig, która we wczesnym okresie twórczości pozostawała pod silnym wpływem nurtów celebrujących spontaniczne gesty malarskie, takich jak informel, taszizm oraz surrealizm, tworzyła obrazy o wyrazistej ekspresji i żywej kolorystyce, umieszczając postać ludzką w centrum kompozycji.

Wystawa kładła nacisk na zainteresowanie artystki „świadomością ciała” — terminem tym określała swoje zaangażowanie w transponowanie doświadczeń cielesnych na gesty malarskie i przelewanie na płótno realistycznych przedstawień samego ciała. Wśród pokazywanych prac znalazło się wiele autoportretów z całego 70-letniego okresu twórczości malarki, począwszy od *Autoportretu ekspresyjnego* (1945), aż po powstały pod koniec jej życia *Autoportret z pędzlem* (2010–2013). Obrazy, których bohaterką jest sama artystka, ukazują kruchość ciała ludzkiego, proces starzenia się i upływ czasu.

Obok autoportretów na ekspozycji znalazły się również prace przedstawiające ciała ulegające metamorfozie w przedmioty codziennego użytku i urządzenia mechaniczne oraz — w ramach serii obrazów odnoszących się do wojny w Zatoce Perskiej w 1991 roku — w broń. Choć w sztuce Lassnig kluczowym elementem jest skupienie się na sobie, prace takie jak *Wojna kuchenna* (1991) ujawniają głębokie zainteresowanie malarki ludzkim losem, związkami pomiędzy ludźmi i technologią, a także jej wpływem na społeczeństwo.

PUBLIKACJA Z TŁUMACZENIAMI
TEKSTÓW Z KSIĄŻKI MARIA LASSNIG
(wydawca: Tate Liverpool, 2016)
pod redakcją Kasi Redzisz i Lauren
Barnes
teksty: Lauren Barnes, James
Boaden, Kasia Redzisz
projekt graficzny: Dorota
Karaszewska
redakcja: Jolanta Pieńkos
wersja językowa polska

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

16 lipca Oprowadzenie kuratorskie
Kasi Redzisz

16 lipca Warsztaty rodzinne *Mój
autoportret*. Prowadzenie: Kamil
Niedziałek

30 lipca Warsztaty rodzinne *Obrazy
o przemijaniu*. Prowadzenie: Kamil
Niedziałek

6 sierpnia Warsztaty rodzinne
Portret lustrzany. Prowadzenie: Anna
Owsiany

12 sierpnia Warsztaty dla dorosłych
z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy*.
Prowadzenie: Anna Owsiany

6 sierpnia Warsztaty rodzinne
Być jak obraz. Prowadzenie: Kamil
Niedziałek

27 sierpnia Warsztaty rodzinne
Z miłości do malarstwa.
Prowadzenie: Kamil Niedziałek

5 września Pokaz filmu *Es ist die
Kunst, jaja... [It is the Art, that...]*,
reż. Sepp Dressinger, Heike Schäfer,
Austria, 2015, 45 min, oraz spotkanie
ze współreżyserką Heike Schäfer

14 września *Autoportret jako
praktyka od-twarzania*. Spotkanie na
wystawie z Ewą Toniał

16 września Warsztaty *Autoportret*
z cyklu *Co robi artysta?* dla rodzin
z dziećmi z zaburzeniami ze
spektrum autyzmu. Prowadzenie:
Magdalena Ołasińska, Anna Owsiany

16 września Warsztaty dla dorosłych
z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy*.
Prowadzenie: Anna Owsiany

19 września Pokaz animacji Marii
Lassnig oraz wykład dr Aleksandry
Hirszfeld. Animacje: *Selfportrait*,
1971, 4 min 30 s; *Couples*, 1972,
9 min; *Iris*, 1971, 10 min; *Palmistry*,
1973, 10 min; *Art Education*, 1976,
8 min

22 września Spotkanie z cyklu
*Patrzeć/Zobaczyć. Sztuka
współczesna i seniorzy*. Prowadzenie:
Barbara Dąbrowska, Maria Kosińska

26 września Pokaz filmu *Du oder Ich*, 2015, 44 min, oraz spotkanie z reżyserką Jacqueline Kaess-Farquet

14 października Sympozjum *Stawanie się kobietą. Maria Lassnig i artystki*. Uczestniczki: Anna Baumgart, Pola Dwurnik, Kalina Kupczyńska, Honorata Martin, Joanne Morra, Magda Szcześniak. Koncepcja i prowadzenie: dr Katarzyna Bojarska

15 października Pokaz filmu *The Interview [Wywiad]*, reż. Jacqueline Kaess-Farquet, 2008, 38 min

W piątek o piątej – wprowadzenia tematyczne

21 lipca, 11 sierpnia, 22 września *Świadomość ciała*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

4 sierpnia *Wewnętrzne/zewnętrzne*. Prowadzenie: Katarzyna Piskorz

25 sierpnia *Umieścić siebie poza ciałem*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

8 września *Ciało – przedmiot, ciało – podmiot*. Prowadzenie: Sara Herczyńska

6 października *Sztuka aktualna*. Prowadzenie: Zuzanna Zasacka

Wernisaz wystawy, 14.07.17. Od lewej: Agnieszka Komar-Morawska — dyrektorka Departamentu Narodowych Instytucji Kultury MKiDN, Kasia Radziś — kuratorka wystawy, Hanna Wróblewska — dyrektorka Zachęty. Fot. Marek Krzyżanek

24.08.17
–28.01.18

The Travellers: Voyage and Migration in New Art from Central and Eastern Europe

kuratorka: **Magdalena Moskalewicz**

współpraca ze strony Zachęty: **Magdalena Komornicka**

Zachęta wraz z Kumu Art Museum w Tallinie zorganizowała estońską odsłonę wystawy *Podróżnicy*, którą publiczność mogła oglądać w Warszawie latem 2016 roku. Projekt poświęcony był podróżom w ujęciu artystów pochodzących z Europy Środkowo-Wschodniej — wyjazdom wakacyjnym, dalekim wyprawom, ale też migracji. Wystawa w Tallinie została poszerzona o kontekst lokalny i na zaproszenie kuratorki wzięli w niej udział artyści z Estonii, zaś wśród pokazywanych prac znalazła się także instalacja filmowa C.T. Jaspera i Joanny Malinowskiej *Halka/Haiti* przygotowana do Pawilonu Polskiego na Biennale Sztuki w 2015 roku, będąca częścią kolekcji Zachęty.

Przy okazji wystawy w Tallinie została wydana publikacja *The Travellers. Voyage and Migration in New Art from Central and Eastern Europe* pod redakcją Magdaleny Moskalewicz, podsumowująca cały projekt. Książka zawiera teksty artystów biorących udział w wystawie, opisy prezentowanych prac oraz esej kuratorski, zaś wśród ilustracji znalazły się także zdjęcia dokumentujące ekspozycję w Zachęcie.

Artyści: Adéla Babanová, Daniel Baker, Olga Chernysheva, Wojciech Gilewicz, C.T. Jasper & Joanna Malinowska, Flo Kasearu, Karel Koplímets, Irina Korina, Taus Makhacheva, Porter McCray, Alban Muja, Ilona Németh & Jonathan Ravasz, Roman Ondák, Tímea Anita Oravec, Adrian Paci, Vesna Pavlović, Dushko Petrovich, Janek Simon, Radek Szlaga & Honza Zamojski, Maja Vukoje, Sislej Xhafa

Otwarcie wystawy, 24.08.17. Od lewej: Magdalena Moskalewicz (kuratorka), Tomasz Szeratius (Ambasada RP w Tallinie) oraz artyści i artyści: Janek Simon, Wojciech Gilewicz, Vesna Pravić, Flo Kasaru, Olga Czernyszawa, Duszko Petrovich, Daniel Baker, Karel Koplímets. Fot. Helen Malesk

Karel Koplímets, Case no 13. Waiting for the Ship of Empties, 2017, instalacja. Fot. Helen Malesk

The Best Gallery. Nowości w kolekcji

kuratorki: **Małgorzata Bogdańska, Joanna Egjt-Pużyńska, Maria Świerżewska**

infografika i identyfikacja wizualna: **Rafał Dominik**

Zachęta — jak każda galeria — dąży, by określano ją mianem najlepszej. Z tematem tym dowcipnie zmierzili się artyści z grupy Azorro, gdy w Berlinie poszukiwali dla siebie tytułowej *The Best Gallery*, w której chcieliby umieścić swoje prace. Po latach zrealizowali swój plan, a ich film stał się w tym roku częścią naszej kolekcji.

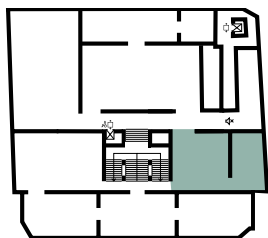
Zachęta jest galerią wystaw czasowych i nie ma stałej ekspozycji, ale ten brak daje impuls do cyklicznego prezentowania fragmentów zbiorów w różnych zestawieniach. Tym razem na wystawie przygotowanej przez dział zbiorów i inwentarzy pokazana została większość ostatnio zakupionych prac, co uwydatniło fakt, że ich wybór jest ściśle związany z działalnością galerii. Od wielu lat budujemy unikalną tożsamość instytucji, której nierozzerwalną częścią jest kolekcja.

Dla decyzji o włączeniu pracy do kolekcji decydująca jest zgodność z przyjętym profilem zbiorów galerii, jej korespondowanie z dziełami już znajdującymi się w naszym posiadaniu. W ten sposób powstają wspólne narracje, a prace wchodzą ze sobą w dialog. Te zależności oraz różne drogi pozyskiwania dzieł do kolekcji zilustrował Rafał Dominik w infografice stworzonej specjalnie na potrzeby pokazu. Dopełniał ją wybór slajdów z dokumentacji fotograficznej Zachęty, pokazujący związki artystów z galerią.

Z tegorocznych nabytków zaprezentowaliśmy nieomal wszystkie. Zdecydowaliśmy się dołączyć także dzieło Kojiego Kamojiego włączone do kolekcji w 2015 roku, niemające jednak dotąd publicznej premiery jako część naszych zbiorów.

Sukces akcji crowdfundingowej z 2016 roku *Buduj z nami kolekcję Zachęty* i stałe wsparcie sponsorów pokazują, że dla widzów cenna jest unikalność naszych zbiorów. Konsekwentnie więc budujemy je dalej.

Artyści: Azorro (Oskar Dawicki, Igor Krenz, Wojtek Niedzielko, Łukasz Skąpski), Karolina Breguła, Stefan Gierowski, Elżbieta Jabłońska, Jerzy Jarnuszkiewicz, Koji Kamoji, Anna Molska, Tomasz Osiński, Katarzyna Przezwańska, Konrad Smoleński, Olga Wolniak, Ewa Zarzycka

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

3 września Orowadzanie kuratorskie Małgorzaty Bogdańskiej, Joanny Egjt-Pużyńskiej i Marii Świerżewskiej

14 września Spotkanie z cyklu *Zachęta migal* Prowadzenie w Polskim Języku Mígowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski: Joanna Ciesielska

17 września Warsztaty rodzinne *Kolekcjonowanie chwil*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

20 września *Sztuka dostępna. Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niewidomych*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski, Anna Owsiany

13 października Spotkanie z cyklu *Patrząc/Zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy*. Prowadzenie: Barbara Dąbrowska, Maria Kosińska

W piątek o piątej — orowadzania tematyczne

1 września *Kolekcja Zachęty — historia i terażniejszość*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

20 października *Drugi młodej sztuki*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

Fot. Sebastian Madziński

Konrad Smolinski, All for Money/Money for Nothing, 2016. Kolase. Fot. Sebastian Madziński

1.09–5.11

Šestsil

kurator: **Grzegorz Kozera**

współpraca ze strony MPZ: **Julia Harasimowicz**

projekt ekspozycji: **Grzegorz Kozera**

realizacja: **Marek Janczewski i zespół**

pod patronatem Czeskiego Centrum

FOLDER

tekst: **Grzegorz Kozera**

projekt graficzny: **Jakub Jezierski**

wersja językowa **polsko-angielska**

Wystawa stanowiła świadectwo zainteresowań artystów czeskim surrealizmem i była wynikiem wizyty studyjnej w Pradze 29 listopada–3 grudnia 2016 roku. Oprócz bezpośredniego kontaktu z pracami czołowych przedstawicieli kierunku w kolekcjach muzealnych wyprawa miała na celu doświadczenie wyjątkowej atmosfery miasta, w którym powstawały.

Choć oficjalnie Skupina Surrealistů v ČSR (Grupa Surrealistów w Republice Czesosłowackiej) została założona w 1934 roku w Pradze, jej powstanie poprzedzały inne interesujące lokalne zjawiska artystyczne, a głównie istniejący w latach dwudziestych XX wieku kierunek literacki poetyzm. Wywarł on w tamtym czasie ogromny wpływ na liczne formy ekspresji, także wizualnej, uitorował również drogę surrealizmowi. Czołowym jego przedstawicielem było powstałe w 1920 roku stowarzyszenie artystyczne Devětsil (dziewięćsił, lepiężnik). Tytuł wystawy w MPZ to skutek transformacji: dziewięćsił zmienił się w sześćsiła (czeskie: šestsil) z powodu liczby zaproszonych artystów. Grupa surrealistów była bardzo zróżnicowaną formacją artystyczną. Wybór twórców biorących udział w pokazie służyć miał osiągnięciu podobnej interdyscyplinarności, lecz w warszawskim projekcie przeważały artystki.

Ekspozycja była efektem subiektywnego spojrzenia polskich współczesnych twórców na awangardową sztukę czeskich sąsiadów. Tak jak czescy surrealiści nie kopiowali bezrefleksyjnie surrealistów francuskich, również zaproszeni artyści nie powielali dosłownie praskich rozwiązań, lecz wchodzili z nimi w dialog twórczy.

Artyści: Karolina Breguła, Grzegorz Kozera, Jan Mioduszewski, Marta Paciejewska, Iza Rogucka, Zo

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

1 września Koncert Jakuba Adamca na otwarciu wystawy

13 września *Za co kachamy Czechów?* Oprowadzanie Grzegorza Kozery i spotkanie z Mariuszem Szczygiem. Prowadzenie: Julia Harasimowicz

18 października *Awangardy w liczbie mnogiej*. Spotkanie na wystawie z Jakubem Kornhauserem, Petrą Skarupską i Grażyną Świętochowską

29 października Finisaż wystawy: pokaz filmu *Waleria i tydzień cudów* [*Valerie a týden divů*], reż. Jaromil Jireš, Czechosłowacja, 1970, 73 min

Spojrzenia 2017

— Nagroda Deutsche Bank

kuratorka: **Dorota Monkiewicz**

współpraca ze strony Zachęty: **Maria Świerżewska**

projekt ekspozycji: **Dorota Monkiewicz**

realizacja: **Marek Janczewski i zespół**

identyfikacja wizualna: **Małgorzata Gurowska, Iwo Rutkiewicz**

program edukacyjny: **Karolina Iwańczyk**

WKŁADKA DO MAGAZYNU ZACHĘTA
pod redakcją Doroty Monkiewicz
redakcja: **Jolanta Piękos**
wersje językowe: **polska, angielska**

Spojrzenia 2017 były już ósmą edycją konkursu dla młodych polskich artystów organizowanego przez Deutsche Bank Polska S.A. oraz Zachęte — Narodową Galerię Sztuki. Piątkę finalistów wytypował komitet nominujący pod przewodnictwem malarki Pauliny Ołowskiej. W tej edycji *Spojrzeń* wzięli udział twórcy urodzeni pomiędzy rokiem 1984 a 1987, których sztukę łączy zainteresowanie człowiekiem — zarówno w wymiarze jednostkowym, jak i w perspektywie społecznej.

Ewa Axelrad mieszka i pracuje w Londynie oraz Gliwicach. Jest autorką instalacji, fotografii, wideo i obiektów rzeźbiarskich. Jednym z tematów porażających w jej pracach jest przemoc obserwowana w relacjach międzyludzkich i społecznych, a przede wszystkim jej przejawy w przedmiotach codziennego użytku czy układach architektonicznych. Przemek Branas — performer i twórca wideo oraz instalacji — w swoich działaniach łączy wątki biograficzne z symbolami. Interesuje go przekraczanie barier, jakie wyznaczają ciało, kultura i mechanizmy społecznego funkcjonowania. Agata Kus to przede wszystkim malarka, choć tworzy także wideo. Najchętniej maluje ludzi. Charakterystyczna dla jej obrazów jest równoczesna wielość narracji, ich nieoczywistość i dwuznaczność. Stosuje gry formalne, malarskie kolaże, pseudowycianki, wklejki, zamazywania i destrukcje. Mieszkająca i pracująca w Gdańsku Honorata Martin jest artystką multimedialną, malarką i performerką. Znana z radykalizmu swoich akcji, poszukiwania granic wytrzymałości fizycznej i psychicznej. Bada sytuacje ekstremalne, silne emocje, jakie towarzyszą pokonywaniu własnych lęków. Łukasz Surowiec to artysta interdyscyplinarny oraz autor akcji społecznych. Interesują go zagadnienia polityczne, historyczne, relacje międzyludzkie, ale także ciało i jego granice. Uprawia sztukę społecznie zaangażowaną — pracuje wśród ludzi zepchniętych na margines, inicjuje procesy, które unaczyniają często najbardziej niewygodne problemy.

Kuratorką wystawy była Dorota Monkiewicz — wieloletnia kustoszka sztuki współczesnej w Muzeum Narodowym w Warszawie, twórczyni koncepcji i dyrektorka Muzeum Współczesnego Wrocław, obecnie związana z Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku.

Decyzją międzynarodowego jury zwyciężczynią została Honorata Martin, która otrzymała nagrodę w wysokości 60 tys. złotych. Drugą nagrodę — trzymiesięczny pobyt studyjny w Villa Romana we Florencji — przyznano Przemkowi Branasowi. Laureatem nagrody publiczności został Łukasz Surowiec.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

10 września Oprowadzanie kuratorskie Doroty Monkiewicz

1 października Warsztaty rodzinne *Rzeczy nieuchwytnie*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

5 października *Are You Ready?* Spotkanie na wystawie z Przemkiem Branasem

8 października Warsztaty rodzinne *Sztuka z ubrań*. Prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz

12 października Spotkanie z cyklu *Zachęta miga!* Prowadzenie w Polskim Języku Migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski: Joanna Ciesielska

12 października *What Year Is It?* Spotkanie na wystawie z Agatą Kus i koncert zespołu Neal Cassady & The Fabulous Ensemble

15 października Warsztaty rodzinne *Codziennosc*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

15 października Warsztaty rodzinne *Jak uchwycić ruch w sztuce*. Prowadzenie: Anna Owsiany

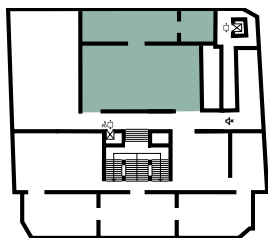
17 października Spotkanie z cyklu *Patrzeć/Zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy*. Prowadzenie: Alicja Korpysz

19 października Spotkanie na wystawie z Łukaszem Surowcem. Prowadzenie: Jakub Gawkowski

21 października Warsztaty *Czy bawiąc się, można tworzyć sztukę?* z cyklu *Co robi artysta? dla rodzin z dziećmi z zaburzeniami ze spektrum autyzmu*. Prowadzenie: Dagmara Rusinek-Smaga, Agnieszka Szostakiewicz

21 października Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy*. Prowadzenie: Sara Herczyńska

25 października *Sztuka dostępna*. Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niewidomych. Prowadzenie: Marcin Matuszewski, Marta Artyfikiewicz

Honorata Martin

Przemek Brenas. Bez tytułu, 2017, wideo. Fot. Sebastian Mądajski

26 października Gala wręczenia nagród

28 października *Wszystko, co chciałam wiedzieć o braterstwie, ale bałam się zapytać.* Spotkanie z dr. Michałem Hererem. Prowadzenie: Ewa Axelrad

29 października Warsztaty rodzinne *Jak uchwycić ruch w sztuce.* Prowadzenie: Anna Owsiany

4 listopada Spotkanie z Honoratą Martin i jej tatą Oskarem Piotrem Martinem

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

28 września, 27 października *Spojrzenie na politykę.* Prowadzenie: Marta Artyfikiewicz

6 października *Sztuka aktualna.* Prowadzenie: Zuzanna Zasacka

20 października *Drogi młodej sztuki.* Prowadzenie: Marcin Matuszewski

13 października, 3 listopada *Przemoc i wspólnota.* Prowadzenie: Sara Herczyńska, Marcin Matuszewski

10 listopada *Wideo-emocje.* Prowadzenie: Sara Herczyńska

Z lewej: Agata Kus. *Lacrimosa*, 2017, olej, płótno. Z tyłu: Łukasz Surowiec. *Black Block*, 2017, instalacja. Fot. Marek Krzyżanek

Konferencja prasowa z mikrofonem kuratorka Dorota Nonkiewicz. Fot. Marek Krzżanek

Ewa Axelrad. Szrama I. 2017. wideo. Fot. Marek Krzżanek

Hubert Czerepok. Początek

kuratorka: **Monika Szewczyk**

współpraca ze strony Zachęty: **Magdalena Komornicka**

projekt ekspozycji: **Elżbieta Młynarczyk, Hubert Czerepok**

realizacja: **Anna Muszyńska i zespół**

identyfikacja wizualna: **Hakobo**

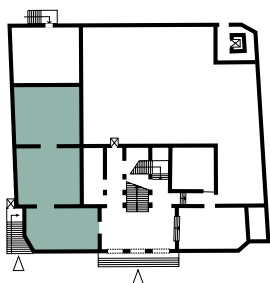
program edukacyjny: **Anna Zdzieborska**

program filmowy: **Stanisław Welbel**

Wystawa Huberta Czerepoka składała się z trzech instalacji wideo zrealizowanych specjalnie na tę ekspozycję, których wspólnym mianownikiem była fascynacja artysty teoriami naukowymi. Fikcja mieszała się w nich z nauką, wielość hipotez i teorii poszerzała nasze spojrzenie na rzeczywistość — złożoną i niejednoznaczną — pozostawiając otwartym pytanie o źródła. Pierwsza z nich to trzykanałowa projekcja zrealizowana na miejscu wykopalisk w Karahan Tepe w Turcji, gdzie odkryto najstarsze miejsce kultu datowane na 10 tysięcy lat przed naszą erą, uważane za kolebkę osadnictwa. Artysta analizuje różne teorie dotyczące powstania tego niezwykłego miejsca, porównując wyprawę w tak odległą przeszłość do podróży na Marsa i nawiązując do *Stalkera* Andrieja Tarkowskiego. W pracy Czerepoka trzy perspektywy widzenia (jak w filmie rosyjskiego reżysera) ucieleśniają trzy roboty — łażniki marsjańskie.

Kolejną realizacją było trzykanałowe wideo — wizualna opowieść o sieci poprzemysłowych kolejek linowych w gruzińskim mieście Cziatura, działającej niemal nieprzerwanie od 1953 roku, zbudowanej w celu transportu górników pracujących w okolicznych kopalniach. Choć upłynęło ponad 60 lat, dziś nadal jest to najwygodniejszy i najszybszy sposób przemieszczania się mieszkańców miasta. Artysta zdążył zrealizować swą pracę tuż przed modernizacją kolejki jesienią 2016.

Tytuł wystawy zaczerpnięty został z kolejnej pracy wideo — filmu paradokumentalnego przedstawiającego badania DNA pierwszych Piastów i hipotezę dotyczącą ich obcego rodowodu. Jednym z pierwszych jej zwolenników był Karol Szajnocha. W 1858 roku zaprezentował tezę, że w VI wieku na ziemi polskie napłynęli skandynawscy imigranci zwani Lachami. Kolejną wersję tej teorii przedstawili w 1918 roku dwaj niemieccy historycy: Lambert Schulte i Robert Holtzmann. Odwołali się do dokumentu *Dagome iudex*, w którym Mieszko I (nazywany Dagome) oddaje swoje państwo pod opiekę papieżowi. Na tej podstawie Niemcy uznali, że był to najpewniej duński wódz imieniem Dago, który około 960 roku podbił na czele swojej drużyny ziemię nad Wartą.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

16 września oprowadzanie kuratorskie Moniki Szewczyk z udziałem artysty

17 października Pokaz filmu *Stalker*, reż. Andriej Tarkowski, 1979, ZSRR, 163 min

22 października Warsztaty rodzinne *Maszynieria*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

24 października Pokaz filmów *Spacer po Marsie* [*Roving Mars*], reż. George Butler, Stany Zjednoczone, 2006, 40 min; *Pierwszy Palak na Marsie*, reż. Agnieszka Elbanowska, Polska, 2016, 38 min

4 listopada Warsztaty *W górę i w dół* z cyklu *Co robi artysta? dla rodzin z dziećmi z zaburzeniami ze spektrum autyzmu*. Prowadzenie: Anna Owsianny i Agnieszka Szostakiewicz

8 listopada *Sztuka dostępna*. *Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niewidomych*. Prowadzenie: Maria Szczycińska

9 listopada Wykład prof. UAM Agnieszki Jelewskiej i dr. Michała Krawczaka *Nauka jako teoria sztuki. Sztuka jako praktyka naukowa*

14 listopada Pokaz filmu *Całodniowy spacer* [*All Day Strolling*], reż. Sandro Kakabadze, Wielka Brytania/Gruzja, 2011, 29 min

16 listopada Spotkanie z cyklu *Zachęta miga!* Prowadzenie w Polskim Języku Migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski: Joanna Ciesielska

16 listopada Wykład dr. Roksany Chowaniec i dr. hab. Łukasza Niesiołowskiego-Śpano *Po co prowadzić badania interdyscyplinarne? Uwagi archeologa i historyka*

17 listopada Spotkanie z cyklu *Patrzeć/Zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy*. Prowadzenie: Barbara Dąbrowska, Maria Kosińska

19 listopada Pokaz łażników marsjańskich — warsztaty rodzinne. Prowadzenie: Maciej Rećko, Wojciech Pótorak

19 listopada Finisaż wystawy: oprowadzanie kuratorsko-autorskie Huberta Czerepoka; koncert Huberta Wińczyka aka DJ Nasłuchujący Mohikanin

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

17 listopada *Konfrontacja sztuki i nauki*. Prowadzenie: Maria Szczycińska

Pozzatek II, 2017, wideoinstalacja czterokanałowa. Fot. Marek Krzyżanek

Pozzatek II, 2017, wideoinstalacja trzykanałowa. Fot. Marek Krzyżanek

6.11.17
–4.02.18

Maria Anto

kurator: **Michał Jachuła**

współpraca ze strony Zachęty: **Katarzyna Kołodziej**

projekt ekspozycji: **Paulina Tyro-Niezgoda**

realizacja: **Krystyna Sielska i zespół**

identyfikacja wizualna: **Full Metal Jacket**

program edukacyjny: **Zofia Dubowska**

program filmowy: **Stanisław Welbel**

KSIĄŻKA

pod redakcją **Michała Jachuły**
teksty: **Michał Jachuła, Marcin Lachowski, Magdalena Ujma, Agnieszka Maria Wasieczko, Karolina Zychowicz**
rozmowy: **Michała Jachuły z Zuzanną Janin, Marty Kowalewskiej z Olgą Wolniak, Marty Kowalewskiej z Piotrem Nowickim**
projekt graficzny: **Honza Zamojski, szaransky.biz**
redakcja: **Małgorzata Jurkiewicz**
wersja językowa **polska**

Wystawa Marii Anto w Zachęcie była pierwszym tak obszernym przeglądem dzieł malarki od jej śmierci w 2007 roku. Koncentrowała się na twórczości z lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku. Złożyło się na nią około 60 obrazów (portretów indywidualnych i zbiorowych, przedstawień zwierząt, scen alegorycznych i krajobrazów) oraz rysunki i wybór archiwaliów.

Pracom artystki wpisującym w tradycję surrealizmu — malarstwa metaforycznego, sztuki naiwnej czy fantastyki o charakterze baśniowym — zawsze towarzyszy tajemnica i atmosfera niesamowitości. Jako profesjonalna malarka już na początku swojej pracy twórczej świadomie czerpała z dorobku sztuki naiwnej. W równym stopniu ignorowała aktualne tendencje artystyczne, jak i zasady realistycznego obrazowania. Poświęciła się figuracji będącej splotem wyobraźni, wspomnień i spraw zaczerpniętych z życia. Z dzisiejszej perspektywy twórczość Anto z jej najważniejszego, dojrzałego okresu wydaje się wyjątkowo oryginalną, osobną postawą w sztuce. Obecność jej malarstwa na polskiej scenie była bezprecedensowa. Artystka pozostawiła ogromny dorobek nacechowany niekwestionowanym indywidualizmem malarskim.

Wystawa i towarzysząca jej publikacja odkryły na nowo nie tylko twórczość Marii Anto, ale również przybliżyły zagadnienia związane z praktyką artystyczną kobiety-malarki, która z sukcesem przez kilka dekad funkcjonowała w środowisku zdominowanym przez mężczyzn.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

12 listopada Warsztaty rodzinne *Moje zwierzę*. Prowadzenie: Anna Owsiany

19 listopada Oprowadzanie kuratorskie Michała Jachuły

25 listopada Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy*. Prowadzenie: Zuzanna Zasacka

12 listopada Warsztaty rodzinne *Czas*. Prowadzenie: Kamil Niedziałek

7 grudnia Spotkanie z cyklu *Zachęta migal* Prowadzenie w Polskim Języku Migowym: Daniel Kotowski, tłumaczenie na język polski: Joanna Ciesielska

12 grudnia Pokaz filmu *Pustynia Tatarów [Il deserto dei Tartari]*, reż. Valerio Zurlini, Włochy Francja, RFN, 1976, 140 min

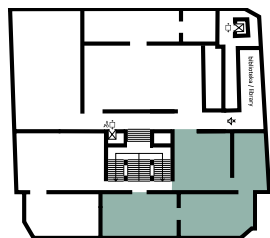
14 grudnia Spotkanie z Zuzanną Janin

15 grudnia Spotkanie z cyklu *Patrzeć/Zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy*. Prowadzenie: Barbara Dąbrowska, Maria Kosińska

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

24 listopada, 8 grudnia *Krajobraz z wojną w tle*. Prowadzenie: Marta Artyfikiewicz

15 grudnia *Miasto i sztuka*. Prowadzenie: Sara Herczyńska

Wernisz wystawy, 5.11.17. Od lewej: Roman Cieślak, Katarzyna Konońdziej-Podsiadło, Zuzanna Janin, kurator wystawy Michał Jachula. Fot. Marek Krzyżanek

6.11.17
–4.02.18

Radość nowych konstrukcji. (Po)wojenne utopie Mariana Bogusza

kuratorka: **Joanna Kordjak**

współpraca: **Julia Leopold**

artyści współpracujący: **Katarzyna Przezwańska, Piotr Kopik**

projekt ekspozycji: **Paulina Tyro-Niezgoda**

realizacja: **Marek Janczewski i zespół**

identyfikacja wizualna: **Jakub de Barbaro**

program edukacyjny: **Stanisław Welbel**

KSIĄŻKA
pod redakcją **Joanny Kordjak**
teksty:

Joanna Kordjak, Magdalena Nowak, Agata Pietrasik, Konrad Schiller
projekt graficzny: **Jakub de Barbaro**
redakcja: **Jolanta Pierikos**
wersja językowa **polska**

Wystawa przypomniła Mariana Bogusza, jedną z najważniejszych i najbarwniejszych postaci polskiej sceny artystycznej po II wojnie światowej — malarza, rzeźbiarza, projektanta, scenografa (twórcę zarówno scenografii teatralnych, jak i aranżacji wystaw), współorganizatora takich wydarzeń jak Plenery w Osiekach (od 1963) czy Biennale Form Przestrzennych w Elblągu (1965).

Jego siła oddziaływania na polskie życie artystyczne polegała przede wszystkim na umiejętności aktywizowania i łączenia różnych środowisk poprzez powoływane do życia kluby, galerie (Klub Młodych Artystów i Naukowców czy Galeria Krzywego Koła), inicjowane wystawy, a począwszy od lat sześćdziesiątych — liczne ogólnopolskie imprezy artystyczne, jak plenery i sympozja.

Wystawa w niewielkim stopniu prezentowała dorobek malarski artysty, koncentrując się przede wszystkim na pozamalarskich obszarach jego aktywności. Punktem wyjścia dla jej narracji był zrekonstruowany projekt Międzynarodowego Osiedla Artystów opracowany przez Bogusza w obozie w Mauthausen. W modernistycznych wizjach architektonicznych osiedla-pomnika mającego powstać na zgłiszczach nazistowskiego obozu nakreślił on pewien model nowoczesności, do jakiego odwoływał się w całej swojej aktywności na polu sztuki. Model ten, zakorzeniony w przedwojennej awangardzie oraz zgodny z ideą kolektywnej twórczości pozbawionej elementu rywalizacji, zakładał współistnienie różnych dziedzin sztuki, a także jej integrację z nauką i techniką.

Ważnym elementem postawy artysty stała się utopijna wiara w realne oddziaływanie sztuki i jej udział w przemianach społecznych, poprzez estetyczne kształtowanie otoczenia człowieka. Zmiana organizacji przestrzeni miała wpływać w założeniu Bogusza na relacje międzyludzkie, a przez to na zmianę stosunków społecznych. Wspólna dla wszystkich jego inicjatyw chęć oddziaływania na życie społeczne łączyła się z tak ważną dla niego ideą demokratyzacji dostępu do sztuki współczesnej i edukacji estetycznej.

W czasie trwania wystawy odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa *Osieki 1963–1981* zorganizowana przez Sekcję Polską Międzynarodowego Stowarzyszenia Krytyków Sztuki AICA oraz Zachętę. Wydarzenie towarzyszyło obchodom stulecia awangardy w Polsce.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

12 listopada Oprowadzanie kuratorskie Joanny Kordjak

21 listopada Pokaz filmu *The Pruitt-Igoe Myth*, reż. Chad Freidrichs, USA, 79 min

28 listopada Pokaz filmu *Życie w mieście przyszłości* [*Leben in der Stadt von Morgen*], reż. Marian Engel, 2007, Niemcy, 96 min

3 grudnia Warsztaty rodzinne *To jest wystawa*. Prowadzenie: Dagmara Rusinek-Smaga

9 grudnia Warsztaty dla dorosłych z cyklu *Instrukcja obsługi wystawy*. Prowadzenie: Zuzanna Zasacka

13 grudnia *Sztuka dostępna. Spotkanie ze sztuką współczesną dla osób niewidomych*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski, Anna Owsiany

16 grudnia Warsztaty *To jest wystawa!* z cyklu *Co robi artysta?* Dla rodzin z dziećmi z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Prowadzenie: Magdalena Ołasińska, Dagmara Rusinek-Smaga

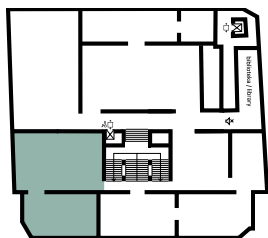
19 grudnia Pokaz filmu *Ordos 100*, reż. Ai Weiwei, Chiny, 2012, 61 min

W piątek o piątej — oprowadzania tematyczne

24 listopada, 8 grudnia *Krajobraz z wojną w tle*. Prowadzenie: Marta Artyfikiewicz

1 grudnia, 29 grudnia *Utopie przestrzenne*. Prowadzenie: Marcin Matuszewski

15 grudnia *Miasto i sztuka*. Prowadzenie: Sara Herczyńska

Fot. Sebastian Madziński

Fot. Marek Krzyżanek

10.11.17
-7.01.18

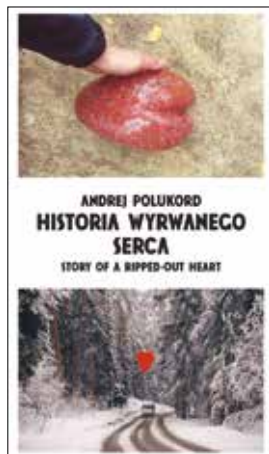
Andrej Polukord. Historia wyrwanego serca

kuratorka: **Magda Kardasz**

współpraca: **Julia Harasimowicz**

projekt ekspozycji: **Andrej Polukord, Magda Kardasz**

realizacja: **Anna Muszyńska i zespół**

FOLDER

tekst: **Magda Kardasz**
projekt graficzny: **Jakub Jezierski**
wersja językowa **polsko-angielska**

Andrej Polukord prowadzi swoje działania artystyczne przeważnie w plenerze, choć jego niektóre akcje wykorzystują architekturę i miejską infrastrukturę. Artysta urodzony i wychowany w Wilnie, studiował w Wiedniu, obecnie krąży między tymi miastami. Pomysł wystawy w przestrzeni Miejsca Projektów Zachęty zrodził się po pobycie studyjnym artysty w Warszawie, w wyniku przemyśleń nad miejscami, do których przynależy. Czy zakochanie się w nowych miejscach, do których prowadzą nas koleje losu, jest rodzajem zdrady? Sam autor nie unika określeń z romantycznego słownika. Taki właśnie był tytuł wystawy, a forma serca stała się motywem przewodnim projektu.

Motyw serca pojawił się już wcześniej w jego twórczości, w obrazie z serii *Obiekty leśne/Woodobjects*. Wielkoformatowe zdjęcie i film dokumentujące ten projekt pokazaliśmy na parterze MPZ. Obok nich znalazły się rysunki i obiekty (efemeryczne rzeźby) rozwijające ten wątek. Część przedstawiająca wcześniejsze wystawy artysty prezentowana była w podziemiu galerii. Przybrała ona formę totalnego komiksu, gdzie dokumentację poszczególnych prac łączyły odręczne autorskie podpisy i rysunki na ścianie.

Pod względem ekspozycyjnym nowe prace i wernisażowe działania Andreja Polukorda w ciekawy sposób wpisały się w nieregularną przestrzeń MPZ, ujawniając jej ukryte zakamarki.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

24 listopada *Wschodząca sztuka Litwy*. Wykład Adomasa Narkevičiausa i koncert zespołu Without Letters

9 grudnia Warsztaty rodzinne *Instalacja z sercem*. Prowadzenie: Anna Owsiany

14 grudnia *Współczesna scena artystyczna Litwy*. Wykład Egle Juocevičiūte

Fot. Marek Krzyżanek

Happening artystyczny wernisażu wystawy, 9.11.17. Fot. Marek Krzyżanek

27.11.17
–18.02.18

Sarkis. Tęcza anioła

kuratorzy: **Sarkis, Hanna Wróblewska**
współpraca: **Julia Leopold**
projekt ekspozycji: **Sarkis**
realizacja: **Anna Muszyńska i zespół**
identyfikacja wizualna: **Dorota Karaszewska, Maciej Sikorzak**
program edukacyjny: **Zofia Dubowska**
program filmowy: **Stanisław Welbel**
współorganizator: **Instytut Francuski w Warszawie**
partner główny: **Orange Polska**

Wystawa jednego z najważniejszych klasyków sztuki XX i XXI wieku. Sarkis (właśc. Sarkis Zabunyan, ur. 1938 w Stambule) to ormiański artysta konceptualny. Studiował malarstwo i wzornictwo na Uniwersytecie Mimar Sinan w Stambule. Od lat sześćdziesiątych mieszka i pracuje w Paryżu. Był jednym z kilkunastu młodych artystów zaproszonych przez kuratora i krytyka sztuki Haralda Szeemanna do wystawy *Live in Your Head: When Attitudes Become Form (Works — Concepts — Processes — Situations — Information)* w Kunsthalle Bern (1969), ukazującej nową wizję sztuki współczesnej.

W swojej twórczości w metaforyczny sposób porusza najbardziej istotne problemy współczesnego świata. Fascynuje go zarówno współczesna kultura wizualna, jak i bogactwo tradycji oraz historii kultur pozaeuropejskich, przez lata wykluczanych lub traktowanych marginalnie. Pojęcia pamięci i tożsamości to podstawowe elementy w strukturze jego dzieł i idei.

„Moje prace nie lubią pozostawać w bezruchu” — powtarza artysta. Dlatego we współpracy z ludźmi pracującymi lokalnie przy wystawie artysta buduje i operuje na nowo trzema ważnymi elementami swoich prac: światłem, słowem oraz kontekstem miejsca. Wystawa w Zachęcie prezentowała 21 sentencji wybranych przez zespół galerii i przepisanych przez pracownice ręcznie w języku polskim, a następnie przetworzonych w neony. Zawieszane w przestrzeni sal towarzyszyły stworzonej na tę wystawę *Tęczycy*, która wielokrotnie obecna była we wcześniejszych realizacjach Sarkisa. Do metafory tęczy nawiązywała także instalacja fotograficzna ze Stambułu *Tęcza anioła* (od której wystawa wzięła tytuł). Ponadto na wystawie znalazła się seria kolaży *Museum of LIFE COLLAGES*.

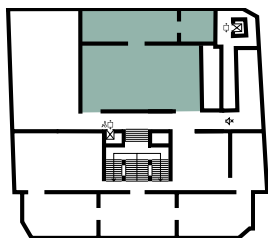
WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

3 grudnia Oprowadzanie kuratorskie
Hanny Wróblewskiej

9 grudnia Warsztaty rodzinne
Tęcza. Prowadzenie: Agnieszka
Szostakiewicz

**W piątek o piątej — oprowadzania
tematyczne**

15 grudnia *Miasto i sztuka*.
Prowadzenie: Sara Herczyńska

15.12.2017
–11.02.2018

Anna Ostoya

kuratorka: **Maria Brewińska**

współpraca: **Katarzyna Kołodziej**

projekt ekspozycji: **Maria Brewińska**

realizacja: **Anna Muszyńska i zespół**

identyfikacja wizualna: **Dorota Karaszewska, Maciej Sikorzak**

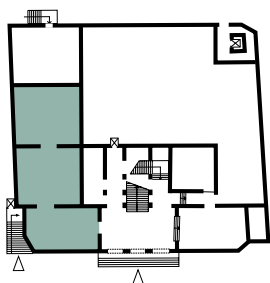
Wystawa była pierwszą przeglądową prezentacją twórczości artystki, ujętą w nowej konfiguracji. Prace, które wcześniej tworzyły zamknięte układy znaczeniowe, pokazane zostały w odmiennym kontekście. Ekspozycja obejmowała zarówno wcześniejsze obrazy i kolaże, jak i najnowsze prace — wszystkie dotyczące problemów sztuki, polityki i osobistego doświadczenia.

Twórczość Ostoi charakteryzuje formalny i konceptualny rygor. Wpisuje się ona we etos „nowego modernizmu”, współczesny zwrot ku rozmaitym narracjom historii sztuki — awangardowym tradycjom estetycznym z początku XX wieku, takim jak futurizm, kubizm, dadaizm, konstruktywizm, ale także powojennej neoawangardzie — minimalizmowi i konceptualizmowi oraz pop artowi i postmodernizmowi. Strategia artystyczna malarstwa opiera się na wielu praktykach. Zawłaszcza, rekonstruuje, redefiniuje ona awangardowe techniki i środki (kolaż, fotomontaż), sięga po malarstwo, w którym abstrakcja ściąga się z figuracją, dominującymi w niej dawnymi konwencjami stylistycznymi i kubistyczną metodą fragmentaryzacji; reanimuje kolor, przywołując eksperymenty pierwszej awangardy; poddaje recyklingowi zdjęcia, obrazy, narracje. Jej prace oscylujące pomiędzy powagą a ironią dotyczą uwarunkowań i ograniczeń modernizmu, podejmują próbę nowego odczytania jego złożonych paradygmatów.

Twórczość Ostoi wpisuje się w sztukę zawłaszczeń. Prawie wszystkie obrazy powstały w oparciu o znalezione zdjęcia czy istniejące dzieła. Zaprezentowany został wybór kolaży z serii *Ekspozycje* (2011), *Dawna Rzeczowość* (2016) i *Views* (2017) oraz najważniejsze kompozycje i obrazy artystki z lat 2009–2017: monumentalne prace z serii *Transpozycje* (2014) — bezcielesne i zdystansowane, niejako w opozycji do innych dzieł na wystawie.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

17 grudnia Orowadzanie kuratorskie Marii Brewińskiej

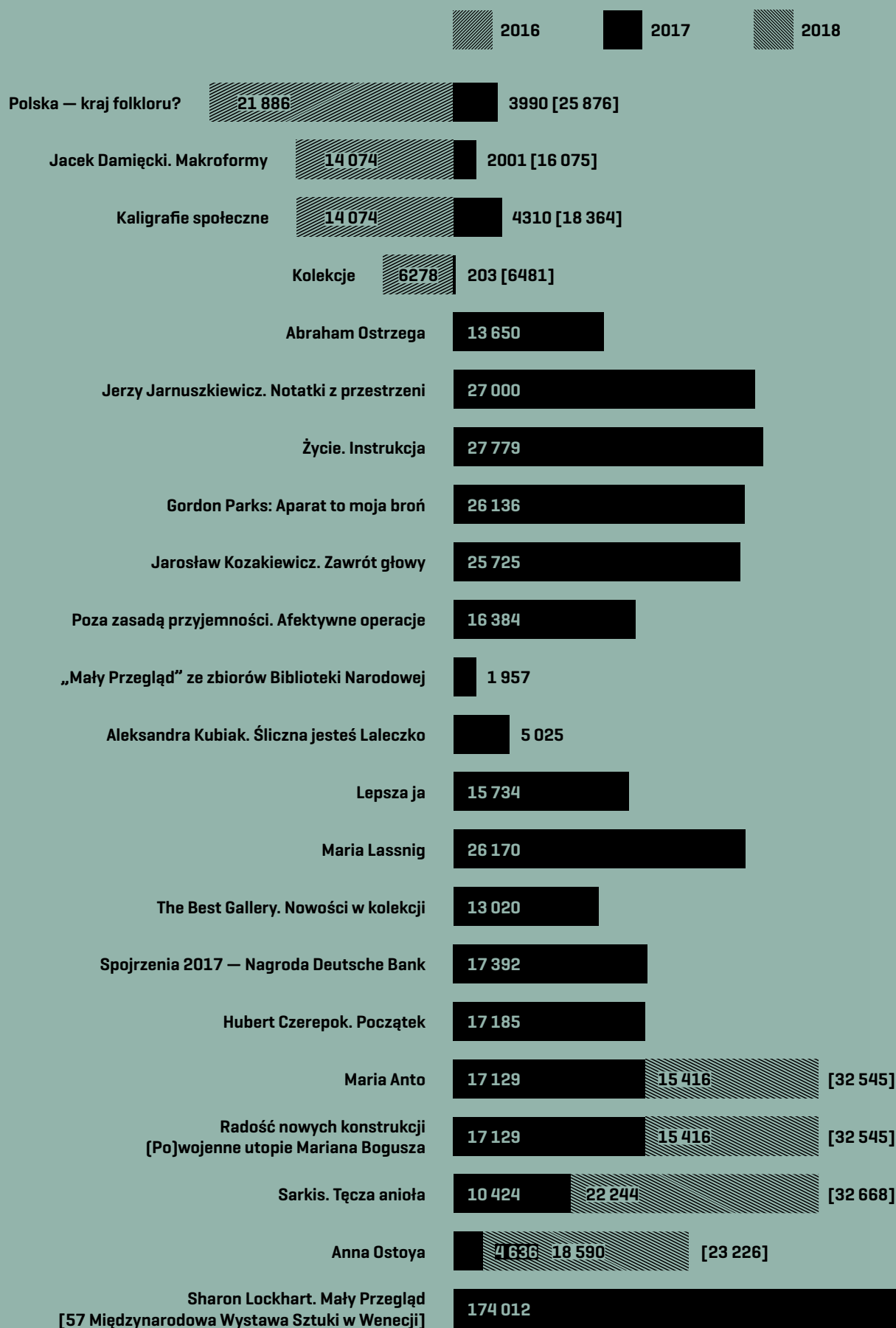
Fot. Maciej Landsberg

Fot. Maciej Landsberg

Frekwencja na wystawach

POZOSTAŁE WYDARZENIA

13.01 Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 6*. Prezentacje uczestników szkolenia oraz warsztaty *Tylko sztuka!*, prowadzenie: Anna Zdzieborska. Współorganizator: Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych [TZSP]

14.01 Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 6. A-Z* — Andrzej Tobis, prowadzenie: Maria Szczycińska [teoria], Zofia Hejke [praktyka]. *Gry i zabawy ze sztuką. Gry z kompozycją* — Henryk Stażewski, prowadzenie: Paula Kaniewska. *Gry i zabawy ze sztuką. Gry losowe* — BINGO — Ryszard Winiarski, prowadzenie: Zuzanna Zasacka. *Gry i zabawy ze sztuką. Gry z alfabetem* — Stanisław Dróżdź, prowadzenie: Marcin Matuszewski. Współorganizator: TZSP

16.01 Szkolenie dla nauczycieli *Kurs języka sztuki. Jak odczytywać dzieła sztuki dawnej i współczesnej. Co we wnętrzu?*, prowadzenie: Joanna Falkowska-Kaczor, Paula Kaniewska. Współorganizator: Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń [WCIES]

18.01 *Co nam mówią „Szkłane domy”?* Wykład prof. Andrzeja Mencwela

23.01 Szkolenie dla nauczycieli *Wokół wystaw i kolekcji Zachęty. Przewodnik po polskiej sztuce współczesnej. Wokół kolekcji Zachęty*: Andrzej Tobis, prowadzenie: Maria Szczycińska i Zofia Hejke. Współorganizator: WCIES

31.01 *Biuro budowy pomnika*, reż. Karolina Breguła, 2016, 72 min. Pokaz filmu, spotkanie z artystką i montażystą Stefanem Paruchem, prowadzenie: Stanisław Welbel

6.02 Szkolenie dla nauczycieli *Kurs języka sztuki. Jak odczytywać dzieła sztuki dawnej i współczesnej. Pamięć miejsca*, prowadzenie: Joanna Falkowska-Kaczor, Paula Kaniewska. Współorganizator: WCIES

15.02 *Literatura poza literaturą. Nowe praktyki, nowe języki, nowe doświadczenia*. Wykład dr. hab. Pawła Rodaka z cyklu *Szkłane domy*. Współpraca: Instytut Kultury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego

22.02 *Miejsca — nie-miejsca spoczynku*. Wykład dr. Mateusza Skrzeczковского z cyklu *Sztuka i filozofia*

27.02 Szkolenie dla nauczycieli *Wokół wystaw i kolekcji Zachęty. Przewodnik po polskiej sztuce współczesnej. Wokół wystawy: Jerzy Jarnuszkiewicz. Notatki z przestrzeni*, prowadzenie: Maria Szczycińska i Zofia Hejke. Współorganizator: WCIES

3.03 Warsztaty dla wychowanek MOS w Zielonce na wystawie *Jerzy Jarnuszkiewicz. Notatki z przestrzeni*,

Nagrody Krytyki Artystycznej im. Jerzego Stajudy. Laureaci: Dorota Monkiewicz, Tomasz Fudala. Fot. Marek Krzyżanek

prowadzenie: Anna Owsiany, Agnieszka Szostakiewicz; warsztaty na wystawie *Życie. Instrukcja*, prowadzenie: Marcin Matuszewski, Katarzyna Piskorz

15.03 *Ekspozycje nowoczesności. Wizualny idiom polskości po roku 1918*. Wykład dr Małgorzaty Litwinowicz-Drożdział z cyklu *Szkłane domy*

17.03 *Koń jest... Mity o naszym widzeniu*. Spotkanie warsztatowe promujące nową krytyczną edycję *Teorii widzenia* Władysława Strzemińskiego, prowadzenie: Mikołaj Markiewicz

18.03 Warsztaty dla wychowanek MOS w Zielonce na wystawie *Gordon Parks: Aparat to moja broń*, prowadzenie: Sara Herczyńska, Marcin Matuszewski; warsztaty teatralne, prowadzenie: Dorota Ogrodzka, Karolina Pluta [Stowarzyszenie Pedagogów Teatru]; *Dzieci do parlamentu!*, warsztaty w Domu Spotkań z Historią, prowadzenie: Zuzanna Zasacka

20.03 Szkolenie dla nauczycieli *Wokół wystaw i kolekcji Zachęty. Przewodnik po polskiej sztuce współczesnej. Wokół wystawy: Życie. Instrukcja*, prowadzenie: Maria Szczycińska i Zofia Hejke. Współorganizator: WCIES

31.03 Warsztaty dla wychowanek MOS w Zielonce w Służewskim Domu Kultury — warsztaty fotograficzne, prowadzenie: Joanna Kinowska; warsztaty taneczne [hip-hop], prowadzenie: Jan Włodoń; warsztaty malarskie, prowadzenie: Anna Owsiany

1.04 Polyphonia Festival 2017. Organizator: Fundacja Sztuka i Technologia

3.04 Nagrody Krytyki Artystycznej im. Jerzego Stajudy. Laureaci: Dorota Monkiewicz, Tomasz Fudala

3–4.04 XXI Międzynarodowe Sympozjum Muzykologiczne *Beethoven i Sztuki Piękne* w ramach Wielkanocnego Festiwalu Ludwiga van Beethovena. Organizator: Katedra Teorii i Interpretacji Dzieła Muzycznego Akademii Muzycznej w Krakowie

5.04 *Ucieleśnione doświadczanie architektury jako źródło znaczeń*, wykład dr hab. Magdaleny Borowskiej z cyklu *Sztuka i filozofia*

8.04 Warsztaty dla wychowanek MOS w Zielonce: *Kolekcja Zachęty — Paweł Jarodzki* Tylko sztuka cię nie oszuka, prowadzenie: Marcin Matuszewski, Katarzyna Piskorz; warsztaty teatralne, prowadzenie: Dorota Ogrodzka [Stowarzyszenie Pedagogów Teatru]

10.04 Szkolenie dla nauczycieli *Wokół wystaw i kolekcji Zachęty. Przewodnik po polskiej sztuce współczesnej. Wokół kolekcji Zachęty: Jan Smaga*, prowadzenie: Maria Szczycińska i Zofia Hejke. Współorganizator: WCIES

12.04 *Utopia w służbie demokracji. Kooperatyzm jako „ideologia mniejsza”*. Wykład dr. Bartłomieja Błesznowskiego z cyklu *Szklane domy*

21.04 Warsztaty *Warszawa świeci na niebiesko* z okazji Miesiąca Wiedzy na Temat Autyzmu, prowadzenie: Maria Kiesner. Współorganizator: Autentyzm

22.04 Dzień Wolnej Sztuki 2017, prowadzenie: Maria Szczycińska, Marcin Matuszewski, Katarzyna Piskorz, Sara Herczyńska, Marta Kwapich

22–23.04 *STARING BACK AT THE SUN: VIDEO ART FROM ISRAEL, 1970–2012* — pokazy filmów i spotkania. Kuratorzy: Yael Bartana, Sergio Edelsztejn, Avi Feldman, Chen Tamir, Ilana Tenenbaum. Program zrealizowany we współpracy z Artis, przy wsparciu Instytutu Polskiego w Tel Awiwie

8.05 Szkolenie dla nauczycieli *Wokół wystaw i kolekcji Zachęty. Przewodnik po polskiej sztuce współczesnej. Wokół kolekcji Zachęty: Wojciech Bąkowski*, prowadzenie: Maria Szczycińska i Zofia Hejke. Współorganizator: WCIES

12.05 Warsztaty dla wychowanek MOS w Zielonce: wokół Biennale w Wenecji, prowadzenie: Zuzanna Zasacka; warsztaty teatralne, prowadzenie: Dorota Ogrodzka, Karolina Pluta [Stowarzyszenie Pedagogów Teatru]

13.05 Warsztaty teatralne dla wychowanek MOS w Zielonce, prowadzenie: Dorota Ogrodzka [Stowarzyszenie Pedagogów Teatru]; w Muzeum Sztuki Nowoczesnej na wystawie *Syrena herbem twym zwodnicza*, prowadzenie: Katarzyna Witt

17.05 *Zamieszkać w butelce. Nowa architektura i urbanistyka*. Wykład dr. Igora Piotrowskiego z cyklu *Szklane domy*

Noc Muzeów 2017. Fot. Marek Krzyżanek

20.05 Noc Muzeów w Zachęcie 2017. Oprowadzanie po aktualnych wystawach, przewodnicy: Sara Herczyńska, Marcin Matuszewski, Katarzyna Piskorz

6.06 Przedpremierowy pokaz filmu *Układanie wolności. Film o Andzie Rottenberg*, reż. Róża Fabjanowska i Sławek Malcharek

7.06 *Radiotelefon i fotomontaż. Kultura wizualna międzywojnia*. Wykład dr hab. Iwony Kurz z cyklu *Szklane domy*

12.06 Szkolenie dla nauczycieli *Wokół wystaw i kolekcji Zachęty. Przewodnik po polskiej sztuce współczesnej. Wokół kolekcji Zachęty: Grupa Azorro*, prowadzenie: Maria Szczycińska, Warsztaty *Tylko sztuka!*, prowadzenie: Anna Zdzieborska. Współorganizator: WCIES

28.06 Letni Uniwersytet Nauczycieli Polonistów. Pokaz filmu Aleksandry Kubiak *Śliczna jesteś Laleczko* oraz rozmowa z artystką, prowadzenie: Marta Miś. Wykład *Co tworzyłyby dziś Paul Cézanne? Liczne oblicza sztuki współczesnej*, prowadzenie: dr Monika Murawska. *Afekt — doznanie, przeżycie, doświadczenie* — warsztaty na wystawie *Poza zasadą przyjemności. Afektywne operacje*, prowadzenie: Maria Szczycińska, Marcin Matuszewski. *Myślenie modułem* — warsztaty na wystawie *Jarosław Kozakiewicz. Zawrót głowy*, prowadzenie: Katarzyna Piskorz. Współorganizator: Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli i WCIES

2.07 Autorskie oprowadzania i warsztaty praktykantek i wolontariuszek Zachęty, prowadzenie: Urszula Górską, Basia Grudniewska, Anika Krzeczyńska, Martyna Kowalek, Alicja Odynieć

4.07 Pokaz dokumentu Izy Rutkowskiej *Podwórko im. Wszystkich Mieszkańców* oraz dyskusja z udziałem artystki.

Uczestnicy: Iza Rutkowska, Bogusław Machalski, Jacek Grunt-Mejer, Hanna Wróblewska

9.07 *Ukojenie w abstrakcji*. Warsztaty rodzinne, prowadzenie: Anna Owsiany

13.09 Konferencja informacyjna *Edukacja kulturalna w Warszawie w roku szkolnym 2017/2018*. Przedstawienie oferty szkoleniowej Warszawskiego Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń w zakresie edukacji kulturalnej — Beata Zuziak i Katarzyna Jasińska [WCIES]; przedstawienie programu edukacyjnego Zachęty, w tym programu *Zachęta dla nauczycieli* i oferty szkoleniowej — Zofia Dubowska, Anna Zdzieborska. Oprowadzanie po wystawach *Maria Lassnig; The Best Gallery. Nowości w kolekcji; Spojrzenia 2017*, prowadzenie: Sara Herczyńska, Marcin Matuszewski, Agnieszka Szostakiewicz. Współorganizator: WCIES

20.09 *Uwalnianie wiedzy. Od tajnych kompletów do wolnej wszechnicy*. Wykład dr Joanny Kubickiej z cyklu *Szklane domy*

23.09 *Słońca*. Instalacja audio-wideo w ramach festiwalu Warszawska Jesień, dźwięk: Rafał Ryterski, obraz: Łukasz Radziszewski

23.09 Warsztaty szydełkowania dla młodzieży i dorosłych z Alicją Wysocką w ramach letniego tarasu MPZ

24.09 *Between the Two Easts: Learning from residency program in Warsaw and Tel-Aviv Jaffa*. Dyskusja w ramach Warsaw Gallery Weekend 2017. Uczestnicy: Vardit Gros, Ewa Chomicka, Marianna Dobkowska, Anna Ptak, Sarmen Beglarian oraz Sylwia Szymaniak. Moderator: Stanisław Welbel

28.09 *Zaginiony obraz Fridy Kahlo La mesa herida [Zraniony stół]*. Wykład dr Helgi Prognitz-Pody

1.10 Pokaz filmów Carlosa Motta *Deseos* (2015), *Nefandus Trilogy* (2013) w ramach 7 edycji queerowego festiwalu kultury Pomada pod hasłem *Seks, kłamstwa i kasety wideo*

2.10 Szkolenie dla nauczycieli *Patrzeć, żeby widzieć. Sztuka dawna i współczesna. Sztuka widzenia. Widzenie sztuki*, prowadzenie: Joanna Falkowska-Kaczor, dr Monika Murawska. Współorganizator: WCIES

4.10 *A jak afekt*. Wykład dr Piotra Schollenbergera z cyklu *Filozoficzne abecadło sztuki współczesnej*

6.10 Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 7*. Warsztaty *Opowieść*

kolekcji, prowadzenie: Magdalena Staroszczyk.

Współorganizator: TZSP

7.10 Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 7*. Warsztaty *Wystawa jako pole działania*, prowadzenie: Marcin Matuszewski i Anna Zdzieborska. Warsztaty *Autoportret*, prowadzenie: Maria Kiesner. Współorganizator: TZSP

11.10 *Wyzwalanie języka. Strategie komunikacyjne międzywojennej awangardy*. Wykład dr hab. Agnieszki Karpowicz z cyklu *Szklane domy*

14.10 *Biennale rzeźby w metalu 1968. Zwiedzanie galerii plenerowej*. Oprowadzenie i audiodeskrypcja: Paulina Celińska i Maria Szczycińska, tłumaczenie na Polski Język Migowy: Joanna Ciesielska. Wydarzenie w ramach Warszawskiego Festiwalu Kultury bez Barrier

14–15.10 Warsztaty plastyczne dla wychowanek MOS w Zielonce, prowadzenie: Marcin Matuszewski, Anna Owsiany; warsztaty teatralne, prowadzenie: Paulina Andruczyk, Karolina Pluta [Stowarzyszenie Pedagogów Teatru]; w Łazienkach Królewskich, prowadzenie: Agata Pietrzyk

25.10 *B jak banał*. Wykład dr. hab. Mateusza Salwy z cyklu *Filozoficzne abecadło sztuki współczesnej*

28.10 Warsztaty teatralne dla wychowanek MOS w Zielonce, prowadzenie: Małgorzata Skoczelas [Stowarzyszenie Pedagogów Teatru]; w Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski na wystawie *Utrata Równowagi*, prowadzenie: Anna Szary

6.11 Szkolenie dla nauczycieli *Patrzeć, żeby widzieć. Sztuka dawna i współczesna. Sztuka widzenia. Spojrzenie ucieleśnione*, prowadzenie: Joanna Falkowska-Kaczor, dr Monika Murawska. Współorganizator: WCIES

8.11 *C jak cielesność*. Wykład dr Moniki Murawskiej z cyklu *Filozoficzne abecadło sztuki współczesnej*

9.11 Szkolenie dla nauczycieli *Wokół wystaw i kolekcji Zachęty. Przewodnik po polskiej sztuce współczesnej. Wokół wystawy: Maria Lassnig*, prowadzenie: Marcin Matuszewski, Zofia Hejke. Współorganizator: WCIES

13.11 Szkolenie dla nauczycieli *Wokół wystaw i kolekcji Zachęty. Przewodnik po polskiej sztuce współczesnej. Wokół wystawy: Hubert Czerepok. Początek*, prowadzenie: Marcin Matuszewski, Zofia Hejke. Współorganizator: WCIES

13.11 Forum Kultury bez Barrier. Organizator: Fundacja Kultury bez Barrier. Współorganizator: Zachęta

- 15.11** *Teatr zaangażowany 1918–1939 — projekty*. Wykład dr Zofii Dworakowskiej z cyklu *Szklane domy*
- 18.11** Warsztaty dla wychowanek MOS w Zielonce na wystawie Marii Anto, prowadzenie: Marcin Matuszewski; warsztaty teatralne, prowadzenie: Paulina Andruczyk, Wiktoria Krukowska [Stowarzyszenie Pedagogów Teatru]; zwiedzanie wystawy stałej z przewodnikiem w Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN
- 16–20.11** Spektakl Michała Zadary *Orestes* na motywach Eurypidesa. Organizator: Centrala
- 22.11** *E jak eksperyment*. Wykład dr. Piotra Schollenbergera z cyklu *Filozoficzne abecadło sztuki współczesnej*
- 24.11** Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 7*. Warsztaty *Zapis emocji*, prowadzenie: Daniel Kotowski. Współorganizator: TZSP
- 25.11** Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 7*. *Sztuka wychodzi na ulice* — warsztaty na wystawie *Radość nowych konstrukcji. [Po]wojenne utopie Mariana Bogusza*, prowadzenie: Marta Kwapich. Warsztaty wokół twórczości Mariana Bogusza, prowadzenie: Zofia Hejke. *Twórcza moc języka* — warsztaty na wystawie Marii Anto, prowadzenie: Marcin Matuszewski. Współorganizator: TZSP
- 30.11–1.12** Konferencja *Sztuka edukacji. Projekty kulturalne dla Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii i Wychowawczych*. Organizator: Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki. Współorganizator: Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii nr 62 w Zielonce. Partner: Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych. Patronat honorowy Rzecznika Praw Dziecka Marka Michalaka i Ośrodka Rozwoju Edukacji. Dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- 2.12** Warsztaty dla wychowanek MOS w Zielonce na wystawie *Sarkis. Tęcza Anioła*, prowadzenie: Marcin Matuszewski, Anna Owsiany; warsztaty teatralne, prowadzenie: Paulina Andruczyk, Karolina Pluta; w Muzeum Sztuki Nowoczesnej na wystawie *Inny Trans-Atlantyck*, prowadzenie: Jan Ciemniowski, Katarzyna Osuch, Katarzyna Witt
- 4.12** Dzień Otwarty w Zachęcie *Przynależni sztuce*. Spotkanie poświęcone idei stowarzyszenia się na rzecz kultury i sztuki oraz amerykańskim korzeniom tej idei, oprowadzania kuratorskie, warsztaty dla dzieci i młodzieży
- 4.12** Szkolenie dla nauczycieli *Patrzeć, żeby widzieć. Sztuka dawna i współczesna*, prowadzenie: Joanna Falkowska-Kaczor, dr Monika Murawska. Współorganizator: WCIES
- 6.12** *I jak interpretacja*. Wykład dr. hab. Mateusza Salwy z cyklu *Filozoficzne abecadło sztuki współczesnej*
- 7.12** *Osieki 1963–1981*. Ogólnopolska Konferencja Naukowa organizowana przez Sekcję Polską Międzynarodowego Stowarzyszenia Krytyków Sztuki AICA i Zachętę — Narodową Galerię Sztuki
- 8.12** Spotkanie *Wokół wyników konkursu na wystawę w Pawilonie Polskim na Biennale Architektury 2018*. Udział w spotkaniu: Agnieszka Komar-Morawska, Hanna Wróblewska, Anna Ptak oraz grupa CENTRALA: Małgorzata Kuciewicz i Simone De Iacobis. Moderatorka: Ewa P. Porębska
- 11.12** Szkolenie dla nauczycieli *Wokół wystaw i kolekcji Zachęty. Przewodnik po polskiej sztuce współczesnej*. Wokół wystawy: *Sarkis. Tęcza anioła*, prowadzenie: Marcin Matuszewski, Zofia Hejke. Współorganizator: WCIES
- 13.12** „*My wychowujemy was, ale i wy nas wychowujecie*” czyli o pedagogicznej innowacyjności Janusza Korczaka. Wykład Agnieszki Witkowskiej-Krych z cyklu *Szklane domy*
- 15.12** Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 7*. Warsztaty *Tęczowe haiku* na wystawie *Sarkis. Tęcza anioła*, prowadzenie: Marcin Matuszewski. Współorganizator: TZSP
- 16.12** Szkolenie dla nauczycieli *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną 7*. Wykład o twórczości Wojciecha Bąkowskiego, prowadzenie: Karolina Vyšata. Warsztaty wokół twórczości Wojciecha Bąkowskiego, prowadzenie: Zofia Hejke. Wykład *Co tworzyłby dziś Paul Cézanne? Liczne oblicza sztuki współczesnej*, prowadzenie: dr Monika Murawska. Współorganizator: TZSP
- 16.12** *Ciecierski*. Warsztaty plastyczne w Teatrze Wielkim — Operze Narodowej, prowadzenie: Kamil Niedziałek. Organizator warsztatów: Teatr Wielki — Opera Narodowa. Partner warsztatów: Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki
- 20.12** *K jak kurator*. Wykład Milady Ślodzińskiej z cyklu *Filozoficzne abecadło sztuki współczesnej*. Współpraca: Instytut Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego

Abraham Ostrzega

19.01–5.03

PRÓBY POŁĄCZENIA różnych dyscyplin w ramach jednej wystawy są znane nie od dziś. Tak jest również w otwartej w ubiegłym tygodniu wystawie w Zachęcie, która na dodatek odbywa się w dwóch miejscach, bo jej równie ważna część to cmentarz żydowski przy ul. Okopowej. A wszystko łączy postać rzeźbiarza Abrahama Ostrzega urodzonego w Okuniewie w 1889 roku, ucznia Henryka Kuny, debiutującego na wystawie w Towarzystwie Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie w 1910 roku. [...]

Abraham Ostrzega był twórcą, który chciał zmienić i zreformować sztukę cmentarną. Jego rzeźby przedstawiały postacie, co nie było akceptowane przez religijne gremia żydowskie. Natrafiał na trudności i sprzeciwy, kilkakrotnie musiał przekuć swoje rzeźby, bywało że wykonane przez niego nagrobki w ramach protestów oblewano farbą. Niemniej i dzisiaj można stwierdzić, że są to realizacje najwyższej próby.

Pomysł wystawy pojawił się, gdy Michał Laszczkowski z Fundacji Dziedzictwa Kulturowego zaczął starania o dofinansowanie renowacji nagrobków autorstwa Ostrzega. Pomysł ten trafił na podatny grunt w galerii Zachęta (Ostrzega był członkiem Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych przed wojną) i tak powstał projekt wspólnego uczczenia i przypomnienia twórczości tego zapomnianego artysty. W wyniku uzyskanych środków z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego i od Stołecznego Konserwatora Zabytków udało się odnowić 24 nagrobki. Z kolei do Zachęty zaproszono czwórkę artystów współczesnych, którzy zainspirowani twórczością tego niezwykłego artysty zaprezentowali swoje prace specjalnie przygotowane do tego projektu. [...]

Marek Grygiel, *Ocalić od zapomnienia*, „fotoTAPETA” 2017, <http://fototapeta.art.pl/2017/aos.php> (dostęp 1.03.2018)

Jerzy Jarnuszkiewicz. Notatki z przestrzeni

27.01–17.04

TRWAJĄCA OD STYCZNIA do kwietnia 2017 roku wystawa przypominała dorobek wybitnego XX-wiecznego rzeźbiarza, Jerzego Jarnuszkiewicza. Zróżnicowana, rozproszona i niesprawiedliwie nieco zapomniana twórczość tego artysty —

mieści w sobie zarówno powszechnie rozpoznawalne, wręcz ikoniczne dzieła rzeźbiarskie, jak i kameralne, prywatne, drobne realizacje. [...]

W warszawskiej Zachęcie zaprezentowano prace z całego okresu działalności rzeźbiarza, dzięki czemu widzowie łatwo mogli dostrzec, jak w tym jednym twórczym życiorysie zawierają się wszystkie ważne przemiany zachodzące w polskiej sztuce i kulturze drugiej połowy XX wieku. Od socrealizmu, poprzez nowoczesne formy ekspresyjne i zgeometryzowaną abstrakcję, aż po rzeźbę religijną — w każdej z tych dziedzin Jarnuszkiewicz pokazał niezwyklej kunszt i talent. Ale dorobek tego artysty wart uwagi jest także z innego powodu — wiele razy w swoim życiu Jerzy Jarnuszkiewicz współpracował z architektami, tworzył rzeźby bądź ściśle powiązane z budynkami, bądź przeznaczone do przestrzeni publicznych, terenów miejskich. Nie był to jedyny obszar jego zainteresowań, ale w gronie posługujących się w tamtym czasie rzeźbiarskim medium artystów Jerzy Jarnuszkiewicz wyróżnia się niezwykłym zrozumieniem relacji rzeźby z otaczającą ją przestrzenią lub budowlą. [...]

Anna Cymer, *Rzeźbiarz w mieście*, „Arch” 2017, nr 3(41)

CZĘSTO SIĘ ZDARZA, że przedstawiana przez wystawę historyczna czy społeczna narracja jest co najmniej równie ciekawa, jak obecna na niej sztuka. Tak jest również z pokazywaną w Zachęcie monograficzną wystawą Jerzego Jarnuszkiewicza. Wcale nie dlatego, by sama rzeźba Jarnuszkiewicza nie była artystycznie wartościowa i ciekawa. Bez wątplenia jest. Ale w wystawie fascynujące jest także co innego. Choć nie jest to główną intencją kuratora, retrospektywa Jarnuszkiewicza pokazuje coś w rodzaju „społecznej historii rzeźby” w powojennej Polsce — tworzy mapę instytucji, zależności, praktyk i kontekstów społecznych, w ramach których rzeźba mogła powstawać i działać w PRL.

Twórczość Jarnuszkiewicza doskonale nadaje się do tego, by na jej przykładzie pokazać te konteksty. Na wystawie widzimy artystę ciągle gotowego do zmian, szukającego dla siebie nowej formuły, przestrzeni kontaktów z publicznością i środków wyrazu. W zasadzie naliczyć możemy aż pięciu Jarnuszkiewiczów.

Pierwszy to twórca figuratywnej rzeźby podporządkowanej się stopniowo socrealistycznym kanonom w okresie zaraz po wojnie. Drugi porzuca realizm i szuka nowych form rzeźby figuratywnej, inspirując się estetyką Henry’ego Moore’a.

Trzeci tworzy abstrakcyjne, geometryczne rzeźbiarskie formy z metalu. Czwarty wraca do figury, po którą sięga w ekspresyjnej sztuce sakralnej. Wreszcie piąty to Jarnuszkiewicz kameralny, prywatny: medalier, twórca wykonywanych dla znajomych ekslibrisów, rzeźbiarz tworzący mniejsze formy nieprzeznaczone do ekspozycji w publicznym kontekście. [...]

Niezwykłą „historię społeczną” ma też najsławniejsze dzieło Jarnuszkiewicza: pomnik Małego Powstańca. Zrealizowany został przez artystę na konkurs Ministerstwa Kultury w 1946 roku. Bardzo szybko zaczął żyć własnym życiem, powielany w setkach kopii przez przedsiębiorczych warszawskich rzemieślników. W sytuacji wypierania pamięci powstania w okresie stalinowskim służył jako narzędzie „prywatnej polityki pamięci”. Mało kto przy tym znał autora projektu rzeźby. [...] Jarnuszkiewicz upomniał się w końcu o autorstwo. W 1979 w wyjątkowym procesie sąd uznał jego prawa do projektu. W 1983 odlew figury z inicjatywy harcerzy stanął na warszawskim Starym Mieście. Rzeźba utraciła w międzyczasie swój oryginalny kontekst. Z surrealistycznego, ekspresyjnego świadectwa grozy wojny zmieniła się w symbol bezrefleksyjnego, zmilitaryzowanego patriotyzmu, stała się kolejną wzniosłą figurą „śmierci za ojczyznę”. [...]

Jakub Majmurek, *Pięciu Jarnuszkiewiczów*, „Dwutygodnik.com”, marzec 2017, nr 208, <http://www.dwutygodnik.com/artykul/7116-pieciu-jarnuszkiewiczow.html> (dostęp 1.03.2018)

NAJBARDZIEJ ZNANY jako autor abstrakcyjnych, przestrzennych konstrukcji z metalu oraz pedagog warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych, twórca jednej z najważniejszych jej powojennych pracowni, nauczyciel wielu wybitnych artystów. Wystawa w Zachęcie, przygotowana przez Waldemara Baraniewskiego, ukazuje to pierwsze oblicze. *Jerzy Jarnuszkiewicz. Notatki z przestrzeni* to ekspozycja o charakterze muzealnym i monograficznym, będąca próbą rekonstrukcji tej bogatej i wielowątkowej twórczości, próbą nadania porządku i przybliżenia kontekstu działalności artysty ważnego dla polskiej sztuki powojennej. Jest to pokaz dogłębny, bogaty, przedstawiający najważniejsze dla tej twórczości dzieła, zarówno prace rzeźbiarskie, obiekty i konstrukcje, szkice i studia do realizacji, jak i grafiki, rysunki, a także, bardzo rzadko udostępniane na wystawach, medale i ekslibrisy. Są też po raz pierwszy prezentowane w Polsce, powstałe w Kanadzie, polichromowane konstrukcje z metalu. Waldemar Baraniewski wyodrębnia w twórczości Jarnuszkiewicza dwie tendencje: monumentalną i kameralną (dekoracyjną). Wy-

stępowały one równolegle, przenikały się ze sobą we wszystkich okresach działalności artystycznej. Ich współistnienie zauważyć można było również w przestrzeni ekspozycyjnej. [...]

We wspomnieniach przyjaciół, bliskich i uczniów, Jerzy Jarnuszkiewicz zapisał się jako delikatny, skromny, skupiony na własnym rozwoju, wrażliwy człowiek. Zapewne z racji swego charakteru nie zabiegał o wystawy i publikacje. [...]

Tym większe znaczenie ma obecna monografia — jest nie tylko próbą interpretacji twórczości Jerzego Jarnuszkiewicza, ale w zasadzie jest to jej pierwsze ważne ujawnienie. Układ wystawy, podział na trzy oddzielne przestrzenie, związany jest zarówno z chronologią, jak i pozwala wyodrębnić dwie, przenikające się w jego sztuce tendencje: ekspresyjną i intelektualną. Podział ten odzwierciedlony jest także w odmiennym sposobie aranżacji, ekspozycji obiektów czy kolorystyce ścian. [...]

Lena Wicherkiewicz, *Rzeźbiarz*, „Magazyn O.pl” 27.07.2017, <http://magazyn.o.pl/2017/lena-wicherkiewicz-rzezbierz-oronsko/#/> (dostęp 1.03.2018)

W POWSZECHNEJ PAMIĘCI jest autorem tej niewielkiej, powstałej w 1946 roku rzeźby przedstawiającej kilkuletniego chłopca w opadającym na czoło niemieckim hełmie, ale z orzełkiem, w zbyt dużych butach i płaszczu. Chłopiec z trudem utrzymuje pistolet maszynowy, zawieszony przez ramię.

Mały Powstańiec, upamiętniający najmłodsze ofiary wojny, jest przestrogą, ale też u wielu wywołuje sprzeciw, a nawet oburzenie. Można te reakcje zrozumieć, mając w pamięci wykorzystywanie dzieci we współczesnych wojnach, jakie ich dotyka i jakiego one same — za sprawą dorosłych — się dopuszczają. A tu mały chłopiec z bronią w ręku został wyniesiony na piedestał. [...]

Jarnuszkiewicz po latach mówił w „Polityce”: „Prowadzę ze sobą samą spór o tę rzeźbę. Zaraz po wojnie uległem sentymentalnej potrzebie spłacenia długu walczącym dzieciom, potem jednak zacząłem się wstydić tej rzeczy. Wyrzucałem sobie, że — choć nieświadomie — dokonałem manipulacji na najbardziej intymnych uczuciach, zaniedbałem formę na rzecz treści, zrobiłem knota”. Jednak Aleksander Jackowski, wybitny antropolog kultury, etnograf i krytyk sztuki, w obszernym wspomnieniu poświęconym Jarnuszkiewiczowi bronił tej rzeźby: „[...] jest w nim przerażająca prawda Powstania, które rozgrywało się jak w greckiej tragedii bez nadziei na zwycięstwo, z poczuciem konieczności działania”. W Małym Powstańcu, jak może w żadnej innej rzeźbie,

skupiają się też istotne dla Jamuszkiewicza pytania o powinności i zobowiązania: zarówno artyści, jak i samej sztuki. [...]

Piotr Kosiewski, *Forma łapie za gardło*, „Tygodnik Powszechny” 2017, nr 15

JAK TAKIEJ KLASY rzeźbiarz mógł nie zrobić międzynarodowej kariery? — to jedno z pytań, z którym wychodzi się z Zachęty. Odpowiedź tkwi zapewne w charakterze Jamuszkiewicza, który w odróżnieniu od innych naszych artystów jak Abakanowicz, Fangor czy Opalka nie był materiałem na gwiazdę sztuki, nie zabiegał energicznie o rozgłos i wystawy. Owszem, polska sztuka współczesna jest do dziś przesiąknięta Jamuszkiewiczem. Pracownia rzeźby, którą prowadził w warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych od lat 50. do połowy 80., była kuźnią talentów i laboratorium nowych koncepcji. Twórcy, którzy nadali ton polskiej sztuce po 1989 roku i zaistnieli na świecie — jak Katarzyna Kozyra, Paweł Althamer czy Artur Żmijewski — należą do tej tradycji, to artystyczne wnuki Jamuszkiewicza. Tymczasem sam artysta pozostawał w cieniu; szerokiej publiczności jest znany mniej niż wielu jego uczniów. Dzięki tej wystawie możemy przekonać się, że cała jego twórczość pozostaje wyjątkowym zapisem artystycznego przeżywania, pełnego sprzeczności, doświadczenia drugiej połowy XX w.

Stach Szablowski, *Ptaki wylatujące z dłoni*, „Wprost” 2017, nr 14

NA WYSTAWIE NIEOBECNY jest jeden wątek działalności Jamuszkiewicza. Był bowiem niezwykle ważnym pedagogiem — jego wychowankami byli tak różnorodni artyści jak Krzysztof M. Bednarski, Barbara Falender, Przemysław Kwiek i Zofia Kulik czy Grzegorz Kowalski, który potem przejął po Jamuszkiewiczem pracownię i sam stał się nauczycielem cenionych dziś artystów. Rzadko w polskiej sztuce można wskazać na takie genealogie.

Karol Sienkiewicz, *Rzeźbiarzu, nie stój w miejscu*, „Gazeta Wyborcza” 2017, nr 56

JERZY JARNUSZKIEWICZ, bohater tej monograficznej ekspozycji, nie jest artystą powszechnie znanym, choć jak uświadamiają autorzy wystawy, to twórca światowego formatu. Kurator Waldemar Baraniewski, pospołu z projektantem ekspozycji Robertem Rumasem, przedstawiają jego dokonania w spójny i przemyślany sposób, co pozwala odkryć nie tylko niebanalnego, wszechstronnego artystę, ale i interesującego człowieka. [...] Ta starannie przemyślana i klarownie zrealizowana wystawa jest dowodem, że do współczesnej sztuki da się zachęcić. [...]

Małgorzata Piuwosar, *Przemiany człowieka i artyści*, „Rzeczpospolita” 2017, nr 28

Życie. Instrukcja

3.02–23.04

W EKSPOZYCJI ZACHĘTY znajdziemy duży przekrój artystów, którzy tworzą wideo, instalacje czy fotografie. Szczególnie istotną rolę odgrywa tu tekst. Prace wizualne przeplatane są fragmentami utworów Pereca, które zostały wyeksponowane na ścianach galerii. Ponadto na wystawie można oglądać książki i albumy zarówno francuskiego autora, jak i innych uznanych pisarzy i artystów, między innymi Jamesa Joyce’a czy Sophie Calle. Zgodnie z zamysłem kuratorskim Jadwigi Sawickiej ta „czytelnia ma przeniąkać do wszystkich rodzajów wystawy”. Tekst tworzy warstwę wizualną, bez której całość stałaby się mało czytelna. Ponadto opisy poszczególnych prac są dość obszerne, przez co chwilami można odnieść wrażenie, że nastąpił przerost formy nad treścią. [...]

„Wystawa inspirowana twórczością Georges’a Pereca” została podzielona na cztery części: fabularną, socjologiczną, autobiograficzną i ludyczną, podobnie jak swoje utwory dzielił Perce. Każda z tych sfer implikuje innego rodzaju pytania o proces twórczy i samo życie. „Kategorie” Pereca stały się dobrym punktem wyjścia do wyodrębnienia czterech różnych rodzajów podejścia do sztuki. Najciekawsze wydało mi się stanowisko autobiograficzne. [...]

Anna Bartosiewicz, *Instrukcja obsługi życia w duchu Pereca*, „Czas Kultury”, 29.03.2017, <http://czaskultury.pl/czytanka/instrukcja-obslugi-zycia-w-duchu-pereca/> (dostęp 1.03.2018)

JUŻ CZTERY DEKADY temu amerykański pisarz Tom Wolfe, namśmiewając się z izolacji świata sztuki, wysmażył antykonceptualną polemikę *The Painted Word*. Jego zdaniem XX-wieczna sztuka została do tego stopnia zdominowana przez teorię, że stała się w mniejszym stopniu medium wizualnym, a bardziej medium literackim. Dzieła sztuki — twierdził — funkcjonują jedynie jako ilustracja do tekstu. Do dziś to częsty zarzut, z którym mierzą się i galerie, i sami artyści.

Osobiście nie mam problemu z czytaniem na wystawach. Zdobyłem tę umiejętność jako kilkulatek i korona mi z głowy nie spadnie, jeśli w galerii przeczytam kilka akapitów. Poza tym, od wieków, o ile nie tysiącleci, malarze i rzeźbiarze inspirowali się literaturą. Kto nie czytał Owidiusza, nie wiedział, na co patrzy.

Próba wprowadzenia literatury do galerii to jednak zadanie trudne, wręcz karkołomne. Tymczasem dwie wystawy w Warszawie za punkt wyjścia obierają tekst literacki, z różnymi

efektami. *Życie. Instrukcja* przygotowana w Zachęcie przez Jądwigę Sawicką, artystkę znaną ze swych tekstowych obrazów, narzuca sztuce systematyzację zaczerpniętą od francuskiego pisarza Georges'a Pereca. Jego proza patronuje całej ekspozycji, a literatura staje się kłamrą dla sztuki. [...]

Szeroko zaplanowane przedsięwzięcie w Zachęcie zadziało na mnie tylko połowicznie. Przede wszystkim wystawa zachęciła mnie do lektury książek Georges'a Pereca. A czytanie Pereca i o Perecu daje z kolei bodziec do pisania. Pisania cze- gokolwiek, chociażby do szuflady, chociażby o tym, co właśnie widzi się za oknem. To pisarz inspirujący do tego, by samemu stać się autorem. [...]

Karol Sienkiewicz, *Życiem pisane*, „Dwutygodnik.com”, marzec 2017, nr 207, <http://www.dwutygodnik.com/artykul/7091-zyciem-pisane.html> (dostęp 1.03.2018)

Gordon Parks: Aparat to moja broń 17.03–21.05

AFROAMERYKAŃSKA RODZINA tłocząca się w obskurnym mieszkaniu, portret prezydenta Roosevelta na ścianie; aktywiści Czarnych Panter, nędza brazylijskich faweli; tłumy na pogrzebie słynnego gangstera w nowojorskim Harlemie; gwiazdy sportu i filmu; debiutantki i modelki przechadzające się swobodnie w wiosennym słońcu; amerykańscy ekspaci w kafejkach Paryża lat 50. Wszystkie te obrazy przesuwają się przed oczami odwiedzających wystawę *Aparat to moja broń*. Zebrane tam fotografie przedstawiają światy tak odmienne, że trudno uwierzyć, iż za kamerą stoi ta sama osoba. Autorem wszystkich zdjęć jest jeden fotograf, Gordon Parks — postać równie niezwykła, jak wykonywane przez niego fotografie. [...]

Wystawa w Zachęcie skupia się przede wszystkim na zdjęciach Parksa, w ciekawy sposób zestawiając je z cytatami z jego autobiografii. Parks ma pełną świadomość własnego szczęścia i sukcesu, awansu, jakiego doświadczył dzięki rooseveltowskiemu państwu opiekuńczemu i komercyjnej, kolorowej prasie. Jego spojrzenie na Amerykę, w jakiej żyją inni czarni, pozostaje jednak gorzkie, naznaczone goryczą i buntem. „Traktuję aparat jako broń przeciw temu wszystkiemu, czego nienawidzę w Ameryce” — powtarza.

Ten społeczny, aktywistyczny wymiar fotografii Parksa szczególnie interesuje twórców wystawy. Jednym z najbardziej wyeksponowanych dzieł fotografa jest mocno publicystyczny *Amerykański gotyk* — portret zmęczonej, czarnej sprzątaczk

nieruchomo stojącej przed amerykańską flagą z odwróconą do góry nogami miotłą w dłoni, w pozie przypominającej białego farmera z głośnego obrazu Granta Wooda. Zdjęcie to ma potężny ikoniczny potencjał, a przy tym wydaje się zbyt wykoncypowane, zbyt oczywiste jako metafora dość instrumentalnie traktująca przedstawioną na fotografii kobietę i jej historię. [...]

Jakub Majmurek, *Przeszłość w ruchu*, „Dwutygodnik.com”, maj 2017, nr 211, <http://www.dwutygodnik.com/artykul/7198-przeslosc-w-ruchu.html> (dostęp 1.03.2018)

WYSTAWA OPOWIADA nie tylko o napięciach rasowych i społecznych powojennej Ameryki. Z tekstów i fotografii Parksa wyłaniają się też jego wewnętrzne rozterki, dylemat fotografa, rozdarte między wewnętrzną potrzebą zaangażowania (tematy jego fotoreportaży dotyczyły go bezpośrednio) a obiektywizmem, który starał się zachować jako fotograf. W jednym z magazynów „Life” wyłożonych w gablocie widzimy Parksa na zdjęciu innego fotografa, jak wynosi z faweli małe dziecko, Zachariasza, by go umyć. W Brazylii udało mu się pomóc Flawiovi i jego rodzinie. „Czemu oni? Co z nami?”, pytali ich sąsiedzi, a Parks nie miał na te pytania odpowiedzi.

Karol Sienkiewicz, *Gordon Parks*, 18.04.2017, blog <https://sienkiewiczkarol.org/2017/04/18/gordon-parks/> (dostęp 1.03.2018)

Zofia Gramz. Skąd się biorą myśli? [MPZ] 21.04–18.06

INSTALACJE GRAMZ to system naczyń znaczeniowo połączonych. Dzieło nie jest ograniczone obrysem ramy; być może to, co najbardziej frapujące w pracach artystki znajduje się poza światłem ramy, poza rysunkiem, który zderzony zostaje — na prawach intertekstualnej gry — z innymi mediami. Całość zaś okraszona zostaje lapidarną, lub jak woli kuratorka wystawy, „esencjonalną” notatką, utrwalającą codzienne aktywności i stany artystki. [...]

To osobliwy dziennik. Piszę „dziennik” nie tylko dlatego, że pod każdym rysunkiem widnieje data, że obok daty autorka zostawia hasłowe ślady wykonywanych lub obserwowanych czynności, ale także dlatego, że poprzez swój niewielki format prace te, wykonane tuszem na papierze, mają w sobie coś bardzo osobistego. W niewielkiej przestrzeni Miejsca Projektów Zachęty zyskują jeszcze dodatkowo na intymności. Oglądanie ich ma w sobie coś z nieprzyzwoitej fascynacji przeglądania cudzych zapisków. [...] W pracach Gramz pobrzmiewają echa

masowego zachłyśnięcia się kolczingiem, fascynacji batatami, „płatną miłością” chirurgii plastycznej, postkolonialnych tęsknot w wydaniu programu *Azja Express*, czy — last but not least — kultu odchudzania się, ćwicząc z Chodakowską. Wydaje się, że w tej estetyzowanej wizji świata śmiało pociągnięcia pędzla i bezpretensjonalna szarość rysunków tuszem artystki są narzędziami umożliwiającymi nam nabranie zdrowego dystansu. W dodatku — narzędziami zabawnym i pięknym.

Paweł Bień, *Skąd się biorą?*, „Magazyn O.pl”, 7.06.2017, <http://magazyn.o.pl/2017/pawel-bien-skad-sie-biora/#/> (dostęp 1.03.2018)

Jarosław Kozakiewicz. Zawrót głowy 8.05–6.08

TWÓRCZOŚĆ JAROSŁAWA KOZAKIEWICZA sytuuje się na pograniczu sztuki i architektury. Jego abstrakcyjne konstrukcje to próba poszukiwania ludzkiej skali, przez nie artysta bada proporcje ciała człowieka. Wpisuje je w geometrię kształtów i siatkę połamanych linii. Rzeźbiarskie projekty Kozakiewicza w rzeczywistości są więc umiejscowieniem homo sapiens wobec natury, cywilizacji, wszechświata. [...] Prawdziwy zawrót głowy, szczególnie gdy wejdziemy do środka największej rzeźby na wystawie zatytułowanej *Habitat*. Jakbyśmy byli w środku architektonicznego orgiami. [...]

Łukasz Gazur, *Gest Kozakiewicza*, „Wprost” 2017, nr 29

Wielka stalowa konstrukcja wypełnia całą salę, sięga pod sam świetlik na suficie. To rzeźba *Habitat* składająca się z różnych rozmiarów trójkątów i trapezów, których powierzchnia pokryta jest starą klepką. W rzeczywistości te figury geometryczne odpowiadają częściom ludzkiej głowy. Jarosław Kozakiewicz buduje moduły, w których linie proste łączą poszczególne części twarzy. [...]

„Wystawa *Zawrót głowy* jest rodzajem eksperymentu artystycznego, który prowadzę od lat, a który jest próbą spojrzenia na człowieka i ciało ludzkie w inny sposób niż dotychczas” — mówi Jarosław Kozakiewicz. — „Od czasów starożytności poprzez człowieka witruińskiego ciało ludzkie jest w architekturze systemem miary, wyznacznikiem tego, co uznajemy za piękne. Natomiast ja buduję model metaforyczny, który mówi o człowieku jako żyjącej istocie, która wchodzi w relacje z drugim człowiekiem, i o ciele w procesie, ciele podlegającym pewnym procesom, np. fizjologicznym”.

Wszystkie rzeźby, które zobaczymy na wystawie, są kombinacjami tych modułów. Większość z nich będzie pokazana po raz pierwszy. Np. *Siedlisko*. „Przed kilkoma laty spotkałem człowieka, który był bezdomny, mieszkał w lesie i zbudował sobie szałas z gałęzi. Przyszła straszna zima i trafił do ośrodka dla bezdomnych” — opowiada artysta. — „Postanowiłem go sfilmować, a właściwie poprosiłem, żeby stanął przed kamerą i nic nie robił. Wykonywał mimowolne mikroruchy głową. Potem naniósłem na jego twarz swój moduł, tak że on ruchami głowy tworzy rysunek. W moim odczuciu ten film jest wzruszający, a pan bardzo nieobecny i zagubiony”. [...]

Magdalena Dubrowska, *Zawrót modułowej głowy*, „Gazeta Wyborcza”, dod. „Co Jest Grane” 2017, nr 103

Poza zasadą przyjemności. Afektywne operacje 8.05–2.07

DESTRUKCJA, SADOMASOCHIZM, przemoc — to terminy, które najlepiej określają wystawę pod tytułem *Poza zasadą przyjemności. Afektywne operacje* w Zachęcie. Kuratorka Maria Brewińska w centrum swojego zainteresowania umieściła sztukę afektywną, a więc taką, która przyciąga, fascynuje, mami, ale jednocześnie odpycha i zniechęca. Jej zrozumienie często przychodzi z czasem. [...]

Afekt ma różne definicje. W psychologii uważa się go za chwilową reakcję organizmu na bodźce z zewnątrz lub zmiany zachodzące w ciele. W tym rozumieniu jest doznaniem, które pojawia się automatycznie, przy czym może być przyjemne lub nieprzyjemne. W kontekście sztuki zapalnikami wywołującymi afekt stały się zarówno obiekty artystyczne jako quasi-autonomiczne byty, jak i proces ich powstawania. Kontakt z wytworami artystycznymi może wywoływać niepokój, drżenie czy napięcie. Ze stanów tych kielkują gniew, żal, smutek, a nawet obrzydzenie. Afektywne dzieła sztuki powodują zatem reakcję, nad którą nie mamy kontroli. U uruchamiają proces interpretacyjny, który można porównać do trawienia obiektu. [...]

Wystawę [...] otwierają dokumentacje fotograficzne z performansów Piotra Pawlensky’ego — rosyjskiej „wersji” Mariny Abramović. Wystąpienia Rosjanina często kończą się przyjazdem karetki lub radiowozu. W pracy z cyklu *Tusza* (2013) nagiego artystę owinięto drutem kolczastym. W tak uformowanym kokonie Pavlensky został podrzucony na plac Czer-

wony przy Kremlu. Zawiniątko potraktowano bez ceregieli, jak tytułową zwierzęcą tuszę. Akcja została zrealizowana jako wyraz sprzeciwu wobec prawa, które od 2012 roku utrudnia działalność organizacji pozarządowych w Rosji i pozwala wciągać ich członków na listę „agentów zagranicy”. [...]

Niektóre prace prezentowane w Zachęcie są wręcz odpychające, jak w przypadku rzeźb Berlinde De Bruyckere — ogromnych konarów drzew, które przypominają fragmenty mięsa (*Cripplewood*) czy rozkładające się postaci (*Into One-Another To P.P.P.*). Artystka tworzy z wosku, drewna, żywicy epoksydowej, żelaza, tkaniny i poliestru. [...]

Kuratorka starała się tak dobrać prace, aby wywoływały bardzo silne emocje. Multikanałowa instalacja wideo Mariny Abramović pod tytułem *Balkan Erotic Epic* stanowi nawiązanie do pogańskich rytuałów i wierzeń związanych z rozrodczością, plonami czy zamążpójściem. Artystka zilustrowała wierzenia, które bezpośrednio odnosiły się do sfery intymnej. Na jednym z filmów wyjaśnia ich znaczenie. Opowiada między innymi o mężczyznach masturbujących się na łonie natury i kobietach namaszczaćcych dzieci wychodzące z domu wydzieliną z pochwy. Na innych wideoartach można zobaczyć aktorów odtwarzających czynności z pogańskich rytuałów. [...]

Na uwagę zasługuje wreszcie kilkunastominutowy slajd show *Otwórz oczy* z parami zdjęć Kadera Attii. Punktem wyjścia dla jego działania stała się reparacja jako naprawianie krzywdy. U artysty nabiera ona charakteru przemocowego. Attia wykorzystał dokumentację medyczną na temat weteranów I wojny światowej — ludzi ze skancerowanymi, powykręcanyimi twarzami, często bez warg, nosów czy innych części ciała oraz zdjęcia ilustrujące początki chirurgii plastycznej, na przykład bolesne rozciąganie twarzy. Fotografie zestawiono z portretami Afrykanek, których ciało deformowano zgodnie z tradycją, z afrykańskimi maskami, rzeźbami i naczyniami. Fotografie wyeksponowano w ten sposób, że osoby oszpecone podczas wojny mogą znaleźć swoich odpowiedników w afrykańskich plemionach. Attia kieruje obiektyw w stronę przykładów tortur, które znajdują intelektualne uzasadnienie.

Naturalnie można spekulować, dlaczego na wystawie nie ma prac na przykład Giny Pane czy akcjonistów wiedeńskich, jednak nie to jest istotne. Kuratorka dokonała pewnego wyboru prac, które różnymi kanałami odwołują się do kategorii afektu, docierają do człowieka i wbijają się w jego umysł jak pijawka.

Anna Bartosiewicz, *Przyjemności nie będzie. Afekty w sztuce*, „Czas Kultury” 22.06.2017, <http://czaskultury.pl/czytanki/przyjemnosci-nie-bedzie-afekty-w-sztuce/> (dostęp 1.03.2018)

OTWARTA W ZACHĘCIE wystawa krąży właśnie wokół problemu reakcji widza na dzieło sztuki. Co sprawia, że pewne obrazy, rzeźby czy instalacje ledwie omiatamy wzrokiem, podczas gdy przy innych stajemy jak zamurovani? Kuratorka Maria Brewińska postawiła ciekawą tezę: zanim jeszcze nasza reakcja nabiera konkretnych kształtów emocjonalnych, typu radość, strach, wstyd, gniew czy wstręt, istnieje w umyśle widza wrażenie występowania czegoś, co nie istnieje (np. głębi w obrazie). Drugi to bodziec niejednoznaczny, pozwalający na różne interpretacje widzianego obrazu. Trzeci, wyolbrzymiony, przeskalowuje różne elementy rzeczywistości. I czwarty — bodziec relacyjny — inspiruje odbiorcę do porównań.

Warto zatrzymać się na chwilę przy piątym, wydaje się, najsilniej obecnym we współczesnej sztuce: bodźcu empatyzującym. Sprawia on, że widz identyfikuje się z oglądanym dziełem sztuki. Niekiedy tylko na poziomie poznawczym („rozumiem”), często jednak także na poziomie emocjonalnym („dotyka mnie”). [...]

Podstawowe pytanie brzmi: jak artyści radzą sobie z owym bodźcem empatyzującym, czyli — mówiąc kolokwialnie — jak wkręcają odbiorcę do emocjonalnego odbioru ich sztuki. [...]

Piotr Sarzyński, *Afekciarstwo*, „Polityka” 2017, nr 20

Sharon Lockhart. Mały Przegląd [57 Międzynarodowa Wystawa Sztuki w Wenecji] 13.05–26.11

KIEDY WYBRANO Sharon Lockhart do zrobienia projektu w Pawilonie Polonia, zaczęły padać retoryczne pytania: czy w Polsce naprawdę nie ma już dobrych artystów? Takie pytania są nieuniknione, ale i nie na temat. Ostatecznie chodzi o to, żeby zrobić, w imieniu i pod szyldem Polski, dobry pawilon — i kto powiedział, że takiej roboty nie może wykonać Amerykanka? Zresztą projekt Lockhart jest głęboko zakorzeniony w Polsce, artystka rozwija go od końca zeszłej dekady, kiedy spotkała w Łodzi dziewczynkę imieniem Milena. Jej śladem Amerykanka trafiła do Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Rudzienku. Dziewczęta z tej placówki są partnerkami i bohaterkami

weneckiego projektu Lockhart; na poziomie teoretycznym praca inspirowana jest pedagogicznymi koncepcjami i praktykami Janusza Korczaka. Szczególne zainteresowanie artystki wzbudził „Mały Przegląd” — redagowane przez autora *Króla Maciusia I* pismo, do którego teksty pisały dzieci. Od 1926 roku do wybuchu wojny „Mały Przegląd” wychodził jako cotygodniowy dodatek do „dorosłego” dziennika — „Naszego Przeglądu”.

W ostatnich latach często zdarzało mi się wpadać w Warszawie na Sharon Lockhart. W Rudzienku bywała jeszcze częściej; a o tym, że zabiera się za studiowanie pedagogiki Korczaka mówiła mi jeszcze w 2013 roku. Za wystawą w Wenecji kryje się długi proces, wnikliwy research i rzetelna warsztatowa praca z dziewczynami z Rudzienka. Aż dziw, jak bardzo tego wszystkiego nie widać w tym, co artystka zrobiła w Wenecji. W ramach projektu tłumaczone są na angielski wybrane numery „Małego Przeglądu”. To bez wątpienia cenna inicjatywa; jednak na samej wystawie artystka ogranicza się do pokazania wyestetyzowanych fotografii przedstawiających dziewczęta z Rudzienka, czytające archiwalne egzemplarze Korczakowej gazety. Do tego jest film, również z udziałem dziewczyn. Ktoś niezbyt chętny powiedziałby, że filmy Lockhart są nudne, ale to właśnie za spowolniony rytm i kontemplacyjny ton artystka ceniona jest na międzynarodowej scenie. Wideo pokazane w Wenecji nie jest wyjątkiem. Amerykanka znów przeciąga ujęcia, włącza slow-mo, każdy kadr pozostaje na ekranie na długie minuty. Problem nie tyle w tym, że te ruchome (choć ruszające się niespiesznie) obrazy mogą nużyć, ile w tym, że są nieczytelne. Żeby zrozumieć, o co tu w ogóle chodzi, trzeba zapuścić się daleko za kulisy wystawy, wgryźć się w historię „Małego Przeglądu”, w podróż Lockhart do Rudzienka, w jej relacje z dziewczynami z tamtejszego MOS-u. Wtedy jednak okaże się, że naprawdę ciekawa część tego projektu rozrywa się gdzieś poza wystawą, poza zasięgiem naszego wzroku. [...]

Stach Szablowski, *Biennale w Wenecji 2: Ze śmiertelną powagą*, „Dwutygodnik.com”, czerwiec 2017, nr 213, <http://www.dwutygodnik.com/artykul/7233-biennale-w-wenecji-2-ze-smiertena-powaga.html> (dostęp 1.03.2018)

W POLSCE LOCKHART zainteresowała się też postacią Janusza Korczaka, znanego pisarza i pedagoga, opiekuna żydowskiego Domu Sierot, który wraz ze swymi podopiecznymi zginął w Treblince w 1942 roku. Pedagogiczna postawa Korczaka byłaby uznana za progresywną nawet dzisiaj. Uważał, że dzieci trzeba traktować tak samo jak dorosłych. Lockhart szczególnie zain-

trygował „Mały Przegląd”, cotygodniowy dodatek do przedwojennego „Naszego Przeglądu”, powstały z inicjatywy Korczaka, w całości pisany i redagowany przez młodzież i dla młodzieży.

Dlatego na wystawie w Wenecji film uzupełniają fotografie dwóch dziewczyn zagłębionych w lekturze oryginalnych numerów „Małego Przeglądu” w Bibliotece Narodowej w Warszawie. W pawilonie pojawiają się też tłumaczenia wybranych numerów oryginalnego „Małego Przeglądu”, tak jak przed wojną — co piątek. [...]

Karol Sienkiewicz, *Biennale Sztuki w Wenecji*, „Wyborcza.pl”, 16.05.2017, <http://wyborcza.pl/7,112588,21817337,biennale-sztuki-w-wenecji-polski-pawilon-przygotowala-znana.html> (dostęp 13.03.2018)

IN THE POLISH PAVILION, Sharon Lockhart aims to give voice to the young women who have passed through a socio-therapy centre for severely at-risk youths in Poland. In part, the exhibition — the culmination of an on-going project — takes its lead from *Mały Przegląd* (Little Review), a supplement of the Warsaw newspaper *Nasz Przegląd* that was written by young people, for young people, between 1926 and 1939. In four large-scale photographs, young women sit cross-legged and carefully flick through the pages of a fragile, yellowed edition, as if communicating with those who came before. On a plinth sit a stack of reproductions of the October 1926 edition. An article called ‘To My Future Readers!’, and a manifesto of sorts, reads: ‘The paper will consider all of the matters concerning students and schools. And it will be edited in such a way that it will defend children. The paper will make sure that everything happens FAIRLY.’

In a new film, titled *Little Review*, one of the most touching inclusions at the Giardini, five of Lockhart’s girls line up against a black backdrop, each repeating a simple dance move over and over and over. One on the right does the robot; one on the left pops a hip; one in the middle points a finger to the sky. Moving in untidy synchronicity, the girls begin to utter, each waiting their turn to repeat their single word. ‘Trashed.’ ‘Hate.’ ‘Love.’ ‘Hope.’ The round continues in this fashion until the words, like the dance moves, somehow come apart at the seams and lose all meaning — semiotic dissolution via simple repetition. What remains is the girls, and nothing else, their words wrung out and left as nothing but vocal expressions of self. It is a scene without context, without content, one in which nothing matters bar the girls themselves.

Harry Thorne, *57th Venice Biennale: Giardini Part 1*, Frieze.com., 10.05.2017, <https://frieze.com/article/57th-venice-biennale-giardini-part-1>, dostęp 27.09.2017.

Aleksandra Kubiak. Śliczna jesteś

Laleczko

9.06–2.07

FILM *ŚLICZNA JESTEŚ LALECZKO* też opowiada o pewnej stracie i życiowym balaście. Do wspólnego działania Kubiak zaprasza aktorkę Elżbietę Lisowską-Kopeć. Prosi ją, by wcieliła się w postać jej nieżyjącej matki. To dla Kubiak okazja, by opowiedzieć trudną historię swojej rodziny — alkoholizmu obojga rodziców, DDA, tragicznej śmierci matki, która zmarła w wyniku pobicia przez ojca. Ola mówi o tym z trudem i nagrywane na kamerę spotkanie z aktorką przypominają czasem sesję u terapeuty. Ciężko jest przebrnąć przez barierę wstydu, a może nawet poczucia winy.

Odnajduję tu podobny rodzaj emocjonalności, który często towarzyszył działaniom Sędzin Głównych. Gdy się przedstawiały, zawsze podkreślały swoje korzenie: „Nazywam się Aleksandra Kubiak. Moja mama miała na imię Małgorzata, mój tata ma na imię Bogdan. Pochodzę z małej miejscowości Olszyna”, mówiła Ola. [...]

Najnowszy film Kubiak jest na swój sposób lekki, mimo że opowiada o trudnych przeżyciach i sporo tu łez. Bo jest częścią pozytywnego procesu, w którym Kubiak przepracowuje swoją traumę. Aktorka jej w tym pomaga, coraz bardziej wchodząc w rolę matki, próbując lepić jak ona pierogi, podobnie palić papierosa. Starając się do niej upodobnić, poznać rodzinną historię. To ona wymusza na Oli jej opowiedzenie. Przygotowując się do roli, chce się po prostu dowiedzieć, kogo ma grać. Wreszcie pojawia się już w pełnej charakteryzacji w domu Kubiak. Razem jadą nawet do Olszyny na grób matki. Matka jest i w grobie, i nad nim. Żegna się z córką. [...]

Karol Sienkiewicz, *Laleczka*, 30.12.2016, blog <https://sienkiewiczkarol.org/2016/12/30/laleczka/> (dostęp 13.03.2018)

W FILMIE *Śliczna jesteś Laleczko* opowiadasz o swojej rodzinie.

Opowiadam jedynie wycinek historii mojej rodziny. W centrum są relacje pomiędzy mną, matką, ojcem oraz tragiczną śmierć matki w 2005 roku.

Wyjawienie tak trudnych sytuacji musiało wymagać od ciebie dużo odwagi.

Nie od razu postanowiłam nakręcić tak osobisty film. Kiedy otwierałam przewód doktorski na Uniwersytecie Arty-

stycznym w Poznaniu, wiedziałam, że chcę zrobić pracę z historią kryminalną w tle. A jednocześnie nie miałam zamiaru ujawniać za wiele z własnego życia. Planowałam uczynić bohaterami filmu ludzi, którzy przeszli podobną traumę rodzinną. Ale okazało się, że jedni wstydzą się opowiadać o tym publicznie, inni nie chcą odkopywać traum. Stałam pod ścianą, bo nie miałam bohaterów do swojego projektu. Wtedy pomyślałam, że jeśli chcę być szczerą wobec siebie, to muszę dobrać się do własnej historii. I to było cholernie trudne.

Co było najtrudniejsze?

Bałam się, że jak powiem, że jestem dorosłym dzieckiem alkoholików, a moja matka zginęła w wyniku awantury domowej, że ojciec siedział w więzieniu, to ludzie będą mnie pokazywać palcami. Zastanawiałam się również, czy nie przekraczam granicy epatowania własnym nieszczęściem. Pewne jest, że nie zrobiłabym tego filmu, gdyby nie umocowanie instytucjonalne. Film powstawał w ramach mojego doktoratu, którego promotorką była prof. Iza Gustowska, a współpracował z nami prof. Marek Wasilewski. Oni dawali mi poczucie bezpieczeństwa. Na pewno duże znaczenie miała też terapia, którą przechodzę. Wtedy trwała już dziewiąty rok, więc problem w pewnym stopniu miałam przepracowany. Wspierał mnie mój partner. Żeby dobrać się do traumy i uczynić ją punktem wyjściowym dzieła sztuki, musiałam sobie stworzyć bezpieczne warunki pracy. [...]

Monika Stelmach, *Nieświęta rodzina. Rozmowa z Aleksandrą Kubiak*, „Dwutygodnik.com” czerwiec 2017, nr 214, <http://www.dwutygodnik.com/artykul/7249-nieswieta-rodzina.html> (dostęp 13.03.2018)

Tomasz Saciłowski. CLFN [MPZ]

23.06–27.08

OGÓLNIIE, SACIŁOWSKI należy do tych postaci, które swoją praktyką dowodzą, że w pozornie szczelnym monolocie późnonowoczesnej, postliberalnej rzeczywistości jest jednak wiele pęknięć i szczelin, w które inteligentna, wrażliwa i oporna wobec intelektualnego formatowania jednostka może wcisnąć się, by działać na marginesie reguł popytu, podaży i powszechnie uzgodnionego sensu. Szufładkowanie takich figur w zasadzie jest bezcelowe, ale gdyby ktoś uparł się, żeby jednak zredukować Saciłowskiego do jakiejś jednoznacznej tożsamości, należałoby go nazwać fotografem. Powodzenie artysty przyniosły między innymi fotograficzne portrety krzaków, był też wydawcą

fotograficznego zine'a „Trzaskopismo”; wreszcie ilościowo największej projektów Saciłowskiego miało właśnie fotograficzny charakter.

Czy należała do nich wystawa *CFLN*? Czy pokazane na niej prace były fotografiami? Żeby odpowiedzieć na to pytanie, musielibyśmy zaplatać się w rozważania, czym jest fotografia w epoce postfotograficznej. Takie dociekania mogłyby nas zaprowadzić wyłącznie na manowce [...]. Poprzestaśmy więc na tym, że Saciłowski pokazał bodaj najpiękniejszą wystawę, jaka zdarzyła w Warszawie podczas wystawienniczego sezonu ogórkowego bezpowrotnie mijających wakacji. [...]

Paradoks polega na tym, że poetycką i zjawiskową wystawę Saciłowskiego najłatwiej opisać słowami technokraty, którymi mówi zresztą o swojej pracy sam autor. Punkt wyjścia do całej wystawy to fotograficzne odpady, negatywy znalezione, zdjęcia liści, kwiatów i drzew. Ich wizerunków rzeczywiście można się dopatrzeć w pracach, ale nie jest to łatwe, bo zanim autor nam je pokaże, poddaje fotografie procesowi, który przypomina szaloną alchemiczną operację — albo sesję tortur, znęcania się nad fotograficznym obrazem „Błony były przeze mnie wielokrotnie naświetlane i dodatkowo prześwietlane w ciemni lampami RGB” — opowiadał Saciłowski o swoich manipulacjach „Na styku negatywów zdjęć roślin i kolorowego światła powstały niezwykle tajemnicze i ważne dla mnie prace. Do innej części prac użyłem folii z taśm termosublimacyjnych zawierających motywy roślinne. Tusz z powidokami zdjęć widocznych na folii zdegradowałem za pomocą rozcieńczalnika aż do prawie całkowitego zatracenia widoczności samej fotografii”. [...]

Stach Szablowski, *Po nature. Po zdjęciach. Po fotografii*, „Przekrój.pl”, 9.09.2017, <https://przekroj.pl/kultura/po-naturze-po-zdjeciach-po-fotografii-stach-szablowski> (dostęp 13.03.2018)

Lepsza ja

7.07–27.08

W INSTYTUCJACH SZTUKI w Polsce i na całym świecie coraz częściej narzędziem badania zjawisk społecznych stają się choreografia i ruch. Podobnie jest tym razem w Zachęcie. *Lepsza ja* nie jest bowiem typową wystawą — zamiast obiektów do oglądania mamy siłownię, salę do jogi, gabinet terapeutyczny. W ciągu siedmiu tygodni odbędzie się tu kilka performance'ów, treningów i warsztatów z udziałem publiczności.

Najbliższy weekend należy do Dominiki Olszowy, artystki wideo i performerki. Od piątku do niedzieli wraz z ak-

torką Dominiką Biernat będzie pokazywać swój teatrzyk *Ego Trip*. Jak pisze artystka, ma to być „zapętłony spacer po scenograficznych górach, po dolinie anielskiej, wśród której kwitną róże zachwycenia i białe lilie ubóstwa”. [...]

Z kolei od 11 do 16 lipca włoska artystka Nina Cristante wraz z fizjoterapeutą Krzysztofem Stefankiem poprowadzą dla seniorów treningi na czterech miejskich siłowniach pod chmurką: w parku im. Polińskiego na Grochowie, w parku Mirowskim, przy kopie Cwila na Ursynowie oraz przy skwerze Willy'ego Brandta na Muranowie. Będzie można poćwiczyć, ale też nauczyć się korzystania z urządzeń w siłowniach plenerowych. [...]

W kolejnych tygodniach zajęcia poprowadzą choreografki z Centrum w Ruchu, nowojorska artystka Xavier Cha zorganizuje sesje hipnozy, a Cally Spooner — warsztaty z płakania. Publiczność pozna też Pamelę wykreowaną przez Martę Ziółek, podda się terapii Jennifer Lacey i weźmie udział w zajęciach ze skakania z Pawłem Sakowiczem. [...]

Monika Borys, *Zachęta. Nowa wystawa o kulturze samodoskonalenia*, „Wyborcza.pl”, 6.07.2017, <http://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,22056841,zacheta-do-nauki-jogi-isztuki-plakania.html> (dostęp 2.03.2018)

ALE JUŻ WYPAD na któreś z wydarzeń w ramach wystawy *Lepsza ja*, zamiast li tylko prychnięcia na kuratorski tekst, mógł być pouczającym doświadczeniem. [...]

„Sztuka współczesna ma w genach nawyk dostarczania publiczności tego, czego owa publiczność w ogóle sobie nie życzyła: abstrakcji, niezrozumiałych prac, trudnego języka, artystów — wrogów publicznych burzących powszechnie wyobrażenia i rzucających wyzwanie obowiązującym normom”, pisze Szablowski. I chociaż rzucanie wyzwania normom coraz rzadziej udaje się samej sztuce, całkiem dobrze wychodzi to takim choreografom, jak zaproszeni do Zachęty Paweł Sakowicz czy Marta Ziółek. Tym, co odróżnia galeryjne spektakle rodzimych choreografów od wielu inicjatyw w muzeach zachodnich, niekiedy funkcjonujących jedynie jako kwiatek u kożucha, w prosty sposób przeniesionych z innego kontekstu do sal instytucji, jest umiejętność wykorzystania przez nich całego instytucjonalnego zaplecza. Charakteru galeryjnej przestrzeni, jej kształtu i last but not least — możliwości finansowych. Trudności z pozyskaniem funduszy dla wciąż w dużej mierze „bezdomnego” środowiska powracają refrenem w wypowiedziach zarówno starszych przedstawicieli „pokolenia

solo”, jak i ich nieco młodszych kolegów. Z kolei potencjał galeryjnej przestrzeni, w której nie ma potrzeby przekraczania podziału na teatralną scenę i widownię, bo ten z założenia nie istnieje, podkreślały uczestniczki jednej z debat zorganizowanych w ramach *Powrotu (do) przyszłości* w Galerii Sztuki im. Jana Tarasina w Kaliszu sprzed roku, a twórczo wykorzystali właśnie Ziółek i Sakowicz w ramach wystawy *Lepsza ja*.

Ziółek w *Pameli* w galerii wykorzystała kilka przestrzeni Zachęty, od klatki schodowej po kolejne sale, do wykreowania linearnej narracji, której kolejne segmenty powiązane były ze zróżnicowanymi dekoracjami, budowanymi architekturą, laserowym światłem, rekwizytami i ściennymi projekcjami, dającymi się zróżnicować silniej niż teatralna scenografia. Co ciekawe, charakterystyczne dla Ziółek elementy popkulturowe, dancehallowe i twerkingowe ruchy, pojawiły się jedynie w jednej z nich, w kulminacyjnym punkcie, resztę spektaklu wypełniły zaś segmenty oparte na powtarzanych przez Ziółek-Pamelę inkantacjach lub wręcz zaskakująco bliskie modernistycznej tradycji Marthy Graham, przepuszczonej przez prześmiewcze sito. W kolejnym ze swoich szamanistycznych wcieleń Ziółek nie tylko zawiadywała grupą tancerzy, ale i włączała w inicjacyjny obrzęd kultu „pamelianizmu” samych widzów.

W bardziej jeszcze bezpośredni sposób zrobił to Sakowicz, rozpoczynając swój Jumpcore od dwudniowych warsztatów, a kończąc otwartą próbą. Projekt Sakowicza, podobnie jak *TOTAL* antywirtuozerski, choć prosty, szkicowy, potrafił zagrać potencjałem ciała w sposób, o którym bywalcy sal Zachęty z pola sztuk wizualnych mogą co najwyżej pomarzyć. [...] Próbę otworzyła wdzięczna improwizacja trójki tancerzy, nucących chórkami refren dyskotekowego przeboju sprzed dekady: *Kylie* rumuńskiego zespołu Akcent [...]. Balansując pomiędzy performatywnym wykładem, zahaczającym o kilka wątków z historii tańca, a faktyczną otwartą próbą z udziałem publiczności, wciągniętej w tańczenie radosnego jumpstyle’u, Sakowicz zrobił to, co inni artyści z reguły deklarują w opisach, w rzeczywistości jedynie rozmieszczając banalne obiekty w wystawowych salach — włączył ciała widzów w pracę, przez dodatkowe konteksty wprowadzone w trakcie nie osuwając się ani na mieliznę współuczestnictwa bez żadnego wyraźnego celu, ani nie wynosząc się na pozycję rozdającego karty artysty, którego dyktatowi widzowie mają się poddać.

Piotr Policht, *Więcej fitnessu w sztuce!*, „Magazyn Szum”, 1.09.2017, <https://magazynszum.pl/wiecej-fitnessu-w-sztuce/> (dostęp 2.03.2017)

Maria Lassnig

14.07–15.10

CZY WYSTAWA ARTYSTKI, która malowała praktycznie tylko autoportrety i to przez niemal 70 lat, może w ogóle zaciekawic widza? Może, jeżeli twórczynią jest Maria Lassnig, która z utrwalania na płótnie samej siebie zbudowała przejmującą opowieść o cielesności, odkrywaniu zakamarków własnej osobowości, poszukiwaniu tożsamości, oswajaniu lęków. Ze starego powiedzenia, że „twarz jest zwierciadłem duszy”, uczyniła nie tylko credo swej twórczości, ale wręcz życiowy projekt. Dlaczego autoportrety Lassnig się nie nudzą? Bo tylko chwilami zbliżają się do tego, co zwykliśmy uważać za konwencjonalny malarski wizerunek. Zazwyczaj natomiast są swobodnymi improwizacjami na temat tego, czego artystka doświadcza zarówno psychicznie, jak i fizycznie. Być może czuła się obco i nieswojo, gdy malowała siebie jako kosmitkę. Uprzedmiotowiona przez życie, gdy stawała się na płótnie krzesłem lub fotelem. Czasami w tych autoportretach bez trudu rozpoznajemy artystkę, niemal zawsze z rozchyłonymi ustami i wyrazem twarzy, jakby pełnym zdziwienia. Czasami jednak rysy się zacierają, a emocje zdają się brać górę nad malarską poprawnością. Niezwykle w tej sztuce jest to, że mimo wierności autoportretowi artystka całe życie poszukiwała najlepszej, najbardziej adekwatnej formy pokazywania, czy może raczej obnażania siebie. Bez trudu odnajdziemy na płótnach wpływy ekspresjonizmu, realizmu, surrealizmu, elementy abstrakcji, rozliczne eksperymenty z poszukiwaniem relacji między tłem a figurą. Niezależnie od stylistyki jej obrazy wręcz kipią od metafor, skojarzeń, meta sensu, co dla odbiorcy stanowić może dodatkową intelektualną zagadkę. Mocne, rasowe malarstwo.

Piotr Sarzyński, *W świecie krzywych luster*, „Polietyka” 2017, nr 30

DAWNO NIE BYŁO w Zachęcie tak klasycznej wystawy. Obrazy na ścianach — tylko tyle i aż tyle — powieszone z dużym oddechem. Nawet podpisy uciekają gdzieś w bok, by zbytnio nie przeszkadzały. By każdy obraz wybrzmiał w przestrzeni. By płótna sobie nie przeszkadzały. I mnie, widzowi, też się ten spokój udziela. Ale malarstwo Marii Lassnig bynajmniej spokojne nie jest. Każdy obraz zdradza jakieś zmaganie — nie tyle z malarską materią, co z własnym wnętrzem, z życiem. [...]

Jej malarstwo tylko czasami zdradza fascynacje aktualnymi trendami, mimo że w różnych okresach życia mieszkała

w stolicach sztuki — i w Paryżu, i w Nowym Jorku. Lassnig pozostaje nieco z boku, we własnym świecie. Rzadko udaje się też do niego przedostać wydarzeniom ze świata. Tylko wtedy gdy — jak sama pisała — były one silniejsze od niej samej: „gdy napotykałam miłość, śmierć czy opresję i musiałam się im poddać lub przeciw nim zbuntować”. Rzeczywistość wdarła się do jej sztuki w 1991 roku. Słuchała wtedy radiowych doniesień o wojnie w Zatoce Perskiej. I namalowała *Furię wojny*, makabryczną postać szczerzącą zęby, zrośniętą z karabinem maszynowym.

[...]

Obrazy na wystawie uzupełniają kilka krótkich animowanych filmów, na których pełniej dają o sobie znać feminizm i zdrowa dawka autoironii artystki. Lassnig kpi z mężczyzn, którzy ją porzucali. Żartuje z rzekomego braku urody. Z tego, że nigdy nie założyła rodziny. Żartuje z Boga, tego z fresku Michała Anioła, biblijnego kreatora. Modele na „linii produkcyjnej” Boga Ojca przypominają postacie z jej obrazów. Lassnig opowiada o trudnościach, jakie napotyka jako kobieta i jako artystka, ale bez resentmentów. [...]

Karol Sienkiewicz, *Uzbrojona w pędzel*, „Dwutygodnik.com”, październik 2017, nr 222, <http://www.dwutygodnik.com/artykul/7417-uzbrojona-w-pedzel.html> (dostęp 2.03.2018)

Šestsil [MPZ] 1.09–5.11

ŠESTSIL TO TYTUŁ ekspozycji inspirowanych czeskim surrealizmem prac sześciu polskich artystów, które powstały po plenerze w Pradze. [...]

„Prezentujemy prace sześciu polskich artystów, którzy podczas pobytu studyjnego w Pradze zainteresowali się czeskim surrealizmem” — powiedziała PAP Julia Harasimowicz, współkuratorka wystawy, reprezentująca galerię MPZ. „Grupa czeskich surrealistów była bardzo zróżnicowaną formacją artystyczną. Każdy z naszych artystów odwołuje się w swej twórczości do innego etapu czeskiego surrealizmu” — dodała.

[...]

Grupa Surrealistów w Republice Czechosłowackiej została założona 21 marca 1934 roku w Pradze — jej powstanie poprzedzały inne zjawiska artystyczne, a głównie istniejące w latach dwudziestych XX wieku kierunek literacki, poetyzm. „Wywarł on ogromny wpływ na liczne formy ekspresji, także wizualnej, utworzył też drogę surrealizmowi” — wyjaśnił kurator wystawy i jej uczestnik Grzegorz Kozera. [...]

Prezentacja w MPZ jest efektem subiektywnego spojrzenia polskich współczesnych artystów na awangardową twórczość czeskich sąsiadów. W Miejscu Projektów Zachęty pokazywane są prace Karoliny Breguły, Grzegorza Kozery, Jana Mioduszewskiego, Marty Paciejewskiej, Izy Roguckiej i Zo.

Czeski surrealizm wśród polskich artystów w Miejscu Projektów Zachęty, „Onet.pl”, 1.09.2017, <https://kultura.onet.pl/wiadomosci/czeski-surrealizm-wsrod-polskich-artystow-w-miejscu-projektow-zachety/nrfrh72> (dostęp 20.03.2018)

Spojrzenia 2017 — Nagroda Deutsche Bank 8.09–12.11

JAKIE SĄ SPOJRZENIA 2017? Z dwóch najlepszych tematów — seks i przemoc — pierwszego jest mało, ale za to drugiego pod dostatkiem. Wichry historii najnowszej rozwiały widma zombie-formalizmu. Na wystawie jest konkret: kije bejsbolowe, koktajle Mołotowa, ciężkie trzonki od sztandarów oraz płaczący milleniarsi. Większość tej przemocy i łez to symboliczne figury i obrazy, ale w trakcie przygotowań do wystawy jeden strzał padł naprawdę i w dodatku był celny, trafiony został artysta. Napięcie podnosi dodatkowo wisząca na *Spojrzeniach* reprodukcja portretu Stefana Żeromskiego pędzla samego Eligiusza Niewiadomskiego. Na szczęście jego obecność nie jest jeszcze symptomem dobrej zmiany w Zachęcie ani prób jakiś mrocznych rewizji historycznych na odcinku malarzy wyklętych; artysta-zabójca występuje poza konkurencją, już choćby dlatego że nie spełnia regulaminowego kryterium bycia under 36. [...]

Tak się składa, że *Spojrzenia 2017* oglądałam właśnie z perspektywy nominującego do wystawy jurora (miałem zaszczyt zasiadać w ciele nominującym wraz z Pauliną Ołowską, Piotrem Lisowskim, Piotrem Stasiowskim, Ewą Łączyńską-Widz, Magdą Kardasz i Stanisławem Rukszą). Podczas obrad dyskutowaliśmy, czy oprócz dopalania kariery i zasilenia konta najlepszego artysty/najlepszej artystki, da się realnie wykorzystać tę nagrodę do wzmocnienia wartości, które na scenie sztuki pożytecznie byłoby podkreślać. Oczywiście, kiedy przychodzi co do czego, każdy ma o tych wartościach trochę inne wyobrażenie, ale generalnie i w większości zgodziliśmy się, że edycja 2017 powinna wyglądać inaczej niż poprzednia. Że w kontekście *Spojrzeń* sensownie jest premiować postawy i praktyki, które przekraczają problematykę czysto artystyczną. Szukaliśmy raczej głosów polemicznych, artystów, którzy bardziej interesują się światem w ogóle niż

światem sztuki, propozycji niosących raczej dyskursywną treść niż ciężących w stronę abstrakcyjnych spekulacji. Nikt przy tym nie upierał się, że postawy zaangażowane są szczególnie reprezentatywne dla sceny sztuki U36. Przeciwnie, jej rysem jest raczej dystans wobec bezpośredniego zaangażowania, nie mówiąc o zajmowaniu wyrazistych politycznych stanowisk. W grę wchodzi tu obawa przed śmiesznością, o którą w polu sztuki politycznej jest rzeczywiście łatwo, a także lęk przed wpadnięciem w nieszczęsne koleiny sztuki krytycznej, która dla młodych artystów jest trudna do przyjęcia choćby z przyczyn pokoleniowych. Uważaliśmy jednak, że właśnie ze względu na tę swoistą niewyraźność i letniość młodej sceny tym bardziej warto wyróżnić artystów, którzy mimo wszystko zajmują postawy wyraziste i są w stanie unieść weryfikację swojej twórczości nie tylko na polu sztuki, lecz również, a nawet przede wszystkim, poza nim. [...]

Stach Szablowski, *Reprezentacja U36, czyli przemoc, wigwam i lzy millenialsów*, „Magazyn Szum”, 8.09.2017, <https://magazynszum.pl/reprezentacja-u36-czyli-przemoc-wigwam-i-lzy-millenialsow/> (dostęp 20.03.2018)

W ZACHĘCIE — Narodowej Galerii Sztuki po raz ósmy przyznano jedną z najważniejszych nagród na scenie polskiej sztuki współczesnej. Laureatką konkursu *Spojrzenia 2017 — Nagroda Deutsche Bank* została Honorata Martin.

Drugą nagrodę otrzymał Przemek Branas. Projekt wspiera rozwój młodej sztuki polskiej, wyłaniając najciekawsze postawy artystyczne i promując najlepszych twórców młodego pokolenia w Polsce i za granicą. *Spojrzenia* odbywają się co dwa lata od 2003. Od samego początku Deutsche Bank jest mecenasem tego wydarzenia.

26 października 2017 roku decyzją międzynarodowego jury Honorata Martin została uznana najbardziej interesującą artystką młodej polskiej sceny sztuki ostatnich dwóch lat. Zwycięzczyni otrzymała nagrodę w wysokości 60 tys. zł. Jury 8. edycji konkursu doceniło wrażliwość, odwagę i konsekwencję w budowaniu relacji opartych na afirmacji, a nie na antagonizmach artystki, a także jej szczerłość i uczciwość w odkrywaniu i reinterpretacji przestrzeni społecznej. Honorata Martin jest artystką multimedialną, malarką i performerką. Znana z radykalizmu swoich akcji, poszukiwania granic wytrzymałości fizycznej i psychicznej. Bada sytuacje ekstremalne, silne emocje, jakie towarzyszą pokonywaniu własnych lęków.

Drugą nagrodę — wyjazd studyjny do Villa Romana we Florencji otrzymał Przemek Branas za działania na pograni-

czu historii i historii sztuki, prawdy i fikcji; za perfekcyjnie wykonany film, łączący narracje przeszłe i teraźniejsze, wskazujący na związki sztuki i polityki. Branas — performer i twórca wideo oraz instalacji — w swoich działaniach łączy wątki biograficzne z symbolami. Interesuje go przekraczanie barier, jakie wyznaczają ciało, kultura i mechanizmy społecznego funkcjonowania.

Honorata Martin i Przemek Branas zwycięzcami konkursu *Spojrzenia 2017 — Nagroda Deutsche Bank*, „Mojebankowanie.pl”, 27.10.2017, <https://mojebankowanie.pl/honorata-martin-przemek-branas-zwycieczcami-konkursu-spojzenia-2017-nagroda-deutsche-bank/> (dostęp 20.03.2018)

Hubert Czerepok. Początek 15.09–19.11

HUBERT CZEREPOK, artysta multimedialny, którego filmy oraz instalacje wideo po raz kolejny można zobaczyć w Zachęcie, wystawiał zarówno w prestiżowych polskich galeriach, jak i za granicą. Szczególną rolę w jego pracach odgrywa historia. Artysta wyszukuje w niej pełne niedomówień szczeliny, porusza problem niesprawiedliwości społecznej oraz kontestuje zastany stan wiedzy. W swoich pracach Czerepok odwołuje się między innymi do antysemityzmu, utopii czy idei, które odcisnęły swój ślad na sposobie funkcjonowania społeczeństwa. [...]

Tak też dzieje się podczas oglądania otwierającego wystawę filmu paradokumentalnego *Początek I* (2017) [...]. Wideo wyświetlane jest na dużym, zawieszonym na środku sali ekranie, co zdaje się sugerować jego ważność. Z opisu pracy można się dowiedzieć, że w Instytucie Chemii Organicznej PAN w Poznaniu od dwóch lat jest realizowany projekt badawczy związany z genealogią rodu Piastów, a jedna z hipotez wskazuje na duńskie korzenie Mieszka I. Biorąc to za punkt wyjścia, Czerepok zarejestrował pracę naukowców, którzy próbują zbadać, a zarazem poddać redefinicji pochodzenie księcia i jego krewnych. [...]

Bohaterem filmu Czerepoka nie jest władca Polski, którego wizerunek widnieje na dziesięciozłotowych banknotach, ale postać zdegradowana do roli „osobnika” (dokładnie to określenie pada w paradokumencie). Ważna dla polskiej historii osoba jawi się jako cząstka zagubiona w gąszczu przestrzeni morfologicznej, żeby raz jeszcze użyć naukowej terminologii zaczerpniętej z filmu. Status niemego bohatera pracy jest tym bardziej niepewny, że — jak dowiadujemy się z wideo Czerepoka — trumna została wyciągnięta po pożarze,

w związku z czym nie wiadomo było do końca, co znajduje się w środku. Praca odzwierciedla przekonanie, które nieustannie pojawia się w filmowej twórczości artysty: historia nigdy nie odzwierciedla obiektywnej rzeczywistości, lecz stanowi jedynie jej zniekształcone odbicie. [...] Ta zasada odnosi się także do nauki, która bezskutecznie usiłuje uchwycić absolutną prawdę historyczną, podczas gdy tafla naszej wiedzy nigdy nie jest stała i nieporuszona. [...]

W kolejnej sali emitowany jest *Początek II* (2017), czterokanałowa wideoinstalacja, do której zdjęcia były kręcone w poprzemysłowym, gruzińskim mieście — Cziaturze. [...] W centrum uwagi Czerepoka znalazła się kolejka linowa z 1953 roku. Początkowo służyła ona do transportu górników, ale z czasem stała się preferowanym środkiem transportu zwykłych mieszkańców. W czterech kątach sali rozmieszczono duże ekrany, na których widzimy: węgiel w poruszającym się wolno wagonie, budkę operatora, osoby obsługujące maszynę, stację czy widok miasta z lotu ptaka. Pośrodku pomieszczenia stoi ławka, z której można oglądać projekcje. Artysta wciela się w rolę reportera beznamytnie prezentującego szarość i monotonię miejsca. Senni, znudzeni swoją pracą ludzie patrzą prosto w obiektyw. Ich obskurna kanciapa oraz odrapany budynek z przeciekającym dachem stanowią dopełnienie pesymistycznej wizji Cziatury, w której przez dekady nie zmieniło się prawie nic. Co prawda wideo powstało niedługo przed modernizacją kolejki, ale można sobie wyobrazić, że artysta zabiera głos również w sprawie innych, podobnych miejsc. Instalacja nie wykracza jednak dalej, a widz tak naprawdę nie jest w stanie nigdzie dojechać wagonikiem z filmu.

Wystawę zamyka trójkanałowe wideo nawiązujące do *Stalkera* — *Początek III* (2017). Praca wyświetlana jest na trzech ustawionych obok siebie, przypominających kościelny tryptyk ekranach. Widz może oglądać je symultanicznie, siedząc na poduszce w zaciemnionym pomieszczeniu. Rolę pisarza, profesora i tytułowego bohatera z filmu Tarkowskiego [...] przejmują łażki marsjańskie, które prowadzą ze sobą rozmowę. [...] Dialog robotów został przedstawiony w formie napisów, które pojawiają się naprzemiennie na ekranach bocznych. Artysta zastosował prostą, wzmagającą poczucie skomputeryzowania rzeczywistości czcionkę. Maszyny przemieszczają się po przypominających powierzchnię księżycy wykopalskach w Göbekli Tepe w Turcji. To tutaj odkryto istnienie najstarszej znanej dzisiaj świątyni, datowanej na 10 tysięcy lat przed naszą erą. Popękana ziemia i surowy krajobraz w pracy Czerepoka wpisują się w estetykę filmów

science fiction, ale niektóre ujęcia przywodzą na myśl kino garażowe albo obraz kamery zarejestrowany przez drona. [...]

Anna Bartosiewicz, *Jak dotrzeć do końca „Początku” Czerepoka?*, „Czas Kultury”, 15.11.2017, <http://czaskultury.pl/czytanka/jak-dotrac-do-konca-poczatku-czerepoka/> (dostęp 2.03.2018)

Maria Anto 6.11.17–4.02.18

WŚRÓD PŁONĄCYCH pagórków stoi stwór: owłosiona kanciasta bryła z oczami. Nosa i pyska brak. Spojrzenie łagodne. Obraz obok zamieszkuje kolejny, zamiast futra ma złote liście. Są też ludzko-zwierzęce hybrydy (np. kobieta-sowa), postacie mityczne i magiczne jak jednorożce i syreny. No i ludzie — w baśniowych pejzażach i nierzeczywistych sytuacjach. Każdy obraz niczym plansza gry fantasy, pełna tajemnic do odkrycia. Malarstwo Marii Anto rządzi się absurdem, zaskoczeniem, sennym marzeniem, kpi sobie z perspektywy, skali i proporcji. Mieści się gdzieś pomiędzy realizmem magicznym, surrealizmem a sztuką naiwną — jest bajkowy, ale podszyty niepokojem i mrokiem. Zapewne doświadczenia artystki urodzonej tuż przed wojną mają swoje znaczenie, jakby Anto malarstwem chciała odczarować dzieciństwo, pamięć.

Wystawa w Zachęcie, pierwsza po śmierci artystki w 2007 roku, zbiera kilkadziesiąt obrazów z lat 60. i 70. (i trochę rysunków, notatek), zachęcając do świeżego spojrzenia na jej malarstwo — osobne, bezkompromisowe, docenione, ale krytykowane, bo w kontrze do tendencji tamtych lat. A dzisiaj? Parę lat temu w polskiej sztuce pojawił się nurt zmęczenia rzeczywistością i Maria Anto mogłaby być jego patronem.

Joanna Ruszczyk, *Malarskie fantasy*, „Newsweek” 2017, nr 48

NIEKTÓRZY PAMIĘTAJĄCY czasy, gdy nazwisko Marii Anto było jeszcze powszechnie znane, przyszli na otwarcie jej wystawy w Zachęcie z mieszanymi uczuciami. Wiele lat temu jej twórczość odrzucono, o Anto — jak o wielu artystkach — zapomniano. Wystawa w warszawskiej Zachęcie pozwala na nowo zapoznać się z jej malarstwem z lat 60. i 70. poprzedniego wieku i je na nowo ocenić. Dla wielu młodszych bywalców galerii to pierwsza taka okazja. [...]

Malarstwo Anto, chociaż była wykształconą artystką, dla niewtajemniczonych mogłoby uchodzić za malarstwo naiwne. Na nim się bowiem wzorowała, tam szukała inspiracji.

Ostatnio na nowo zainteresowaliśmy się twórczością outsiderów. I tak silna stylizacja, zakorzenienie w twórczości nieprofesjonalnej okazuje się bardzo na czasie.

Jako malarka Anto była jednak zjawiskiem osobnym. Jeśli jest tu coś „naiwnego”, to pewna malarska swoboda. Na jej obrazie przy fontannie w parku pod Pałacem Kultury obok niej samej (rozpoznamy ją po palecie i pędzlach) pojawia się pijący wodę z fontanny osioł. Gdzie indziej spotkamy anioły, dziewczynę chodzącą na linie zawieszonyj wysoko nad pałacowym dziedzińcem, no i całą menażerię ludzko-zwierzęcych stworów. Jeśli ktoś, jak ja, dorastał w latach 80., malarstwo Anto skojarzy mu się z panującym wówczas stylem ilustracji z książek dla dzieci. Wreszcie blisko jej było do surrealizmu, klimatu obrazów Chagalla, literackiego magicznego realizmu. Ale nawet tu pojawiają się niespodzianki. Dlaczego bowiem Anto namalowała przywitanie francuskiej delegacji pod Grobem Nieznanego Żołnierza? [...]

Wciąż jednak nie wiadomo, jak to malarstwo traktować. Jeśli byłby to artysta outsider, uchodziłby za genialnego samouka. A to przecież stylizacja. Malarstwo nierówne, ale niezwykle intrygujące, wciągające, tajemnicze. Postacie na jej obrazach są raczej płaskie, chociaż to często portrety konkretnych osób — rodziny i przyjaciół. Rodzina spotyka się przy stole ustawionym gdzieś w pejzażu (ale pod lampą, która wisiała w kuchni ich domu). W sali z portretami na wystawie w Zachęcie kobieta w białej sukni i czarnych rękawiczkach zamienia się w białą sowę i patrzy z obrazu okrągłymi, sowimi oczami.

Zwierzęce motywy opanowują kolejną salę. „Bestiarium” to zdecydowanie najciekawszy moment jej twórczości. A króluje tu *Niebieskooka*, która wyróżnia się na tle całej wystawy. Jakby Anto włożyła w nią szczególnie dużo serca i malarskiego trudu. Niebieskooka to mała. Ma niebieskie oczy i jest zamyślona, smutna, melancholijna. Mała, ale już nie zwierzę, jakby to też był portret konkretnej osoby. [...]

Ale to bardziej ponura baśń niż słodka bajka. Atmosfera obrazów Anto jest nie tylko tajemnicza, ale też ponura, złowroga. Wszystko dzieje się na tle zachmurzonego nieba. Często nabiera ono czerwonych, płonących barw. Na niebie mogą się czaić wielkookie, czarne stwory. [...]

Karol Sienkiewicz, *Czerwone nieba*, „Dwutygodnik.com”, 12.2017, nr 226, <http://www.dwutygodnik.com/artykul/7546-czerwone-nieba.html> (dostęp 2.03.2018)

Radość nowych konstrukcji. [Po]wojenne utopie Mariana Bogusza 6.11.17–4.02.18

W ZACHĘCIE od kilku dni możemy oglądać wystawę [...] poświęconą jednej z najbarwniejszych postaci polskiej sceny artystycznej po II wojnie światowej. Marian Bogusz to malarz, rzeźbiarz, projektant scenograf, twórca scenografii teatralnych i aranżacji wystaw, współorganizator plenerów w Osiekach czy Biennale Form Przestrzennych w Elblągu. [...] Aktywizował i łączył różne środowiska, powołał do życia Klub Młodych Artystów i Naukowców i Galerię Krzywego Koła. Choć na wystawie zobaczymy obrazy Mariana Bogusza, to główny nacisk położony jest na pozamalarski obszar jego działalności. Zobaczymy m.in. zrekonstruowany projekt Międzynarodowego Osiedla Artystów opracowany przez Bogusza w Mauthausen, które miało zostać wzniesione na zgliszczach nazistowskiego obozu; makietę pawilonu polskiego na światową wystawę w Brukseli w 1956 roku, album ze zdjęciami Bogusza podczas pracy nad rzeźbą *Mobil dla Norymbergi* czy projekcje przedstawiające formy przestrzenne w Aalborgu w Danii.

Marian Bogusz w Zachęcie, „Gazeta Wyborcza”, dod. „Co Jest Grane”, 10.11.2017

MARIAN BOGUSZ, malarz, rzeźbiarz i scenograf, traumę obozu przekuwał w siłę do tworzenia projektów nowego świata po wojnie. Jemu poświęcona jest druga wystawa w Zachęcie. „Był postacią bardzo barwną na powojennej scenie artystycznej. Na wystawie wydobywam mniej znane epizody z jego twórczości” — mówi kuratorka Joanna Kordjak. Bogusz zajmował bardzo ważne miejsce w historii Zachęty i polskiego wystawiennictwa. W 1956 roku założył w Staromiejskim Domu Kultury Galerię Krzywe Koło, która po odwilży zrzeszała najważniejszych polskich artystów awangardy, m.in. Abakanowicz, Stażewskiego i Szapocznikow.

W Zachęcie można obejrzeć zrekonstruowany projekt Międzynarodowego Osiedla Artystów, który Bogusz stworzył, przebywając w obozie koncentracyjnym Mauthausen. [...]. „Bogusz zarysował w tym projekcie model działania artysty nowoczesnego. Miały przyświecać mu idee kolektywności, pluralizmu i interdyscyplinarności” — wyjaśnia Kordjak. Będąc w Mauthausen, kilka miesięcy po otrzymaniu wiadomości o zniszczeniu Warszawy, Bogusz wraz z małą grupą architektów

i artystów opracował również projekt nowej Warszawy. Nakreślił go ołówkami i węglem na papierze pakowym i kradzionym papierze technicznym. Artysta wierzył, że kształtując estetykę otoczenia, ma realny wpływ na społeczeństwo. Chciał, by sztuka wychodziła poza galerie i muzea, dlatego organizował w warszawskich zakładach pracy i hotelach robotniczych „plastyczne poniedziałki”, czyli wykłady i pogadanki o sztuce.

Monika Borys, *Fantazje i utopie w Zachęcie*, „Gazeta Wyborcza — Stołeczna” 2017, nr 260

Andrzej Polukord. Historia wyrwanego serca [MPZ]

10.11.17–7.01.18

JAKOŚ TO WSZYSTKO tak nam się strywializowało, że słowo serce nie brzmi już w dyskursie artystycznym poważnie. A jeśli podbije je się dodatkowo przymiotnikiem „wyrwane”, to już uśmiechamy się pobłaźliwie, przeczuwając tkliwą opowieść o schematyzowanych Romeach i Juliach, stroniącą od wiarygodniejszej psychologii. Jest jednak w tej kiczowatości — bo jakże by nie przywołać tu tej kategorii — coś rozkosznie nieujarzmionego, coś co trudno uchwycić, bo szamoce się między uosobieniem estetycznego zła a pełnym rozczuleniu przyzwoleniem. Takie status quo jest punktem wyjścia pracy Polukorda. [...] Magda Kardasz przy współpracy Julii Harasimowicz przygotowała w warszawskim Miejscu Projektów Zachęty ekspozycję prac litewskiego artysty wykształconego w Wiedniu, której pomysł zrodził się po wizycie artysty w Warszawie. Tutaj myślał „nad miejscami, do których [on sam] przynależy”.

I wymyślił — serce z kartonu. Na rysunku dołączonym do rzeźby widzimy części składowe pracy, podpisane nazwami miast: górna część figury serca, podobna do odwróconej litery „w” symbolizuje Wiedeń, na środkową partię składa się litera „w”, mająca przywołać ma na myśl Warszawę, zaś „v” u podstawy to Vilnius. W ten sposób — dzięki autorskiemu komentarzowi rysunkowemu — dostrzec możemy w kartonowej rzeźbie synekdochę trzech istotnych dla artysty miast. Serce jest więc nieco trywialną i cokolwiek sentymentalną metaforą „wnikania” przestrzeni w twórcę i jej oddziaływania na artystyczne efekty. Refleksja nad rolą miejsca w kulturze trafia w Polsce na podatny grunt, przygotowany przez działania podejmowane w Galerii Foksal już pół wieku temu. [...]

W kształcie serca jest coś dziecięco naiwnego; Polukord pokazuje, że niezależnie od materiału — serce pozostanie

sercem. [...] Prosty symbol pozostaje nie do zatarcia. Najciekawiej robi się jednak, kiedy artysta odstawia na moment kamień, blachę, gąbkę czy płytę gipsową, a za przedmiot swoich twórczych działań obiera znak drogowy. Deformacja kształtu znaku ostrzegawczego, przestrzegającego przed nierównościami na jezdni, doprowadza go do symbolu serca. To chyba najciekawszy z obiektów prezentowanych na wystawie. Silnie obecna w tradycji zachodniego myślenia dychotomia serca i rozumu, zostaje tutaj zniwelowana, bo przecież graficznie wyrażone ostrzeżenie, wynikłe z rozumowej kalkulacji, przybiera formę serca. [...]

W warunkach galeryjnych i przy odpowiednich wyśiłkach kuratorskich, kicz przestaje być soczewką ogniskującą wszystkie estetyczne koszmary. Zaczyna przyprawiać o uśmiech, czasami pobłaźliwy, innym razem świadczący o autentycznej wesołości. Okazuje się więc, że kicz nie jest wielogłowym cerberem, strzegącym bacznie wejścia do „prawdziwej sztuki”. Owszem, przepuści. Co więcej — oswojony — da się pogłaskać. I czasami bywa nawet przyjemny.

Paweł Bień, *Historia wyrwanego serca, czyli osvajanie kiczu*, „Magazyn O.pl”, 12.01.2018,

<http://magazyn.o.pl/2018/polukord-andrzej-historia-wyrwanego-serca-czyli-osvajanie-kiczu/#>

(dostęp 20.03.2018)

Sarkis. Tęcza anioła

27.11.17–18.02.18

[BYŁA TO] niezaprzeczalnie najważniejsza wystawa zrealizowana w Zachęcie w 2017 roku [...]. Wyróżniały ją ciekawa koncepcja i prace o wysokiej wartości artystycznej potwierdzające międzynarodowy prestiż ich autora, klasyka sztuki współczesnej Sarkisa (Sarkis Zabunyan), którego dokonania często prezentował „Artluk”. [...]

Piotr Welmiński, *Bez rewelacji*, „Artluk”, <http://artluk.com/eart.php?id=102> (dostęp 13.03.2018)

TĘCZY NA WARSZAWSKIM placu Zbawiciela nie ma już dawno, ale czasowo wróciła do stolicy za sprawą wystawy ormiańskiego artysty Sarkisa Zabunyana. Ta Sarkisa jest neonowa i iluzyjnie dynamiczna — kolejne neonowe łuki układają się w zygzaki, jakby były pod prądem. Tęcza, symbol przymierza, wcale nie jest harmonijna, lecz niepokojąca. Towarzyszy jej 21 kolorowych neonów — sentencji, które wybrały pracownice galerii i napisały ręcznie, dając neonom formę — każdy ma inny krój pisma. Ciągną się przez całą salę, która — mam wrażenie — jest

wstępem do następnej, gdzie Sarkis daje nam wgląd w dzisiejszy świat. Zdjęcia z magazynu „Life” — demonstracje, walki uliczne, parady, twarze we krwi, dzikie zwierzęta, klęski żywiołowe, slumsy... Zestawia je ze sobą niby chaotycznie, tak że nasuwa się komentarz: szaleństwo! Władza kontra społeczeństwo, natura kontra cywilizacja. Ale na koniec znów pojawia się tęcza, tym razem na plecach anioła — dziewczyny z wytatuowanymi skrzydłami. To ironia? Czy artysta daje nadzieję na zmiany?

Joanna Ruszczuk, *Tęcza pod prądem*, „Newsweek” 2018, nr 2

Anna Ostoya

15.12.17–11.02.18

TO PIERWSZA przeglądowa wystawa Anny Ostoi, polskiej artystki, która mieszka i pracuje w Nowym Jorku, a jej prace prezentowane były m.in. na Biennale w Lyonie, w Muzeum Sztuki Współczesnej w Nowym Jorku, Power Plant w Toronto, na Manifesta 7 w Rovereto i na Biennale w Atenach. W Zachęcie możemy zobaczyć obrazy i kolaże z różnych etapów jej twórczości, której charakterystyczną cechą jest zwrot ku awangardowym tradycjom estetycznym z początku XX wieku: futuryzmowi, kubizmowi, dadaizmowi, konstruktywizmowi, a także powojennej neoawangardzie.

Wystawę otwiera wybór kolaży z ostatnich lat, wśród nich prace z serii *Ekspozycje* z 2011, w ramach której Ostoya przez miesiąc produkowała jeden kolaż dziennie. To abstrakcje geometryczne połączone z wycinkami z bieżącej prasy, np. ilustracje protestów społecznych i konfliktów zbrojnych w krajach arabskich. W kolażu *Łuki* z serii *Alte Sachlichkeit* z 2016 artystka zderza zdjęcie parady nazistów maszerujących na tle Łuku Triumfalnego ze współczesną panoramą Pól Elizejskich z pudełka po czekoladkach. Na wystawie znalazły się też wielkoformatowe obrazy z serii *Transpozycje*. Prawie wszystkie powstały na podstawie znalezionych zdjęć czy obrazów. *Pocałunek 2* to scena namalowana ze zdjęcia ukazującego pocałunek artysty Lawrence’a Weinerja i historyka sztuki Benjamina Buchloha. Z kolei obraz *Praca* odnoszący się do problemu bezrobocia, nierówności klasowej i kryzysu powstał na podstawie słynnego fotomontażu Johna Heartfielda z 1932 roku. W Zachęcie nie zabrakło też prac z odważnego cyklu *Pussy Paintings* z 2013 roku — kolaży, do namalowania których artystka użyła swojej krwi menstruacyjnej. Są i najnowsze prace z tegorocznego cyklu *Widoki*. Powstały jako reakcja na brexit w Wielkiej Brytanii,

ostatnie wybory prezydenckie w Stanach Zjednoczonych i sytuację polityczną w Polsce. Ostoya stworzyła monochromatyczne kompozycje na podstawie zdjęć przedstawiających ogrodzenia otaczające place zabaw, ogrody i budynki w sąsiedztwie swojego domu.

Magdalena Dubrowska, *Naziści i pudełko czekoladek*, „Gazeta Wyborcza”, dod. „Co Jest Grane”

2017, nr 297

EDUKACJA

EDUKACJA WSZYSTKIM kojarzy się z zajęciami dla grup szkolnych. I słusznie. Jednak nasza działalność sięga dużo dalej — wykracza poza warsztaty i oprowadzania, czasem nawet poza mury Zachęty.

Przy okazji wystaw zorganizowaliśmy spotkania dla publiczności w miejscach związanych z danym artystą czy tematem. W styczniu spotkaliśmy się na Cmentarzu Żydowskim przy ul. Okopowej w Warszawie, poznając rzeźby nagrobne Abrahama Ostrzegi. Odwiedziliśmy także pracownię Jacka Damięckiego w Skrzypkach pod Warszawą (spotkanie z artystą było tak udane, że zorganizowaliśmy powtórkę latem, już po zakończeniu wystawy). Uzupełnieniem programu towarzyszącego wystawie Jerzego Jarnuszkiewicza była możliwość zwiedzania Gabinetu Numizmatycznego Mennicy Polskiej, która specjalnie na czas

trwania wystawy przygotowała ekspozycję medali i monet projektowanych przez artystę, a także wystawy *Możliwość rzeźby. Pracownia Jerzego Jarnuszkiewicza w warszawskiej ASP* (Galeria Salon Akademii) oraz pracowni Jarnuszkiewicza na Nowym Mieście.

Do nietypowych działań można zaliczyć całoroczny cykl warsztatów towarzyszących wystawie w Pawilonie Polskim w Wenecji podczas 57 Biennale Sztuki. Projekt *Mały Przegląd* Sharon Lockhart został przygotowany z grupą nastolatków z Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Zielonce (internaty w Rudzienku i Zielonce). Przez cały rok, niezależnie od wystawy w Wenecji, prowadziliśmy warsztaty dla wychowanek ośrodka we współpracy z innymi instytucjami (Domem Spotkań z Historią, Muzeum Sztuki Nowoczesnej, Służewskim Domem Kultury, Stowarzysze-

niem Pedagogów Teatru, Ośrodkiem Edukacji w Łazienkach Królewskich, Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski, Muzeum Historii Żydów Polskich). Za program warsztatów odpowiadała Karolina Iwańczyk.

Dzięki współpracy z MOS-em w Zielonce i internatem w Rudzienku zorganizowaliśmy piątą już konferencję z cyklu *Sztuka edukacji*. Zaprezentowano podczas niej projekty kulturalne dla Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii i Wychowawczych. W ciągu dwóch dni odbyło się pięć paneli dyskusyjnych, zaprezentowano 16 projektów kulturalnych realizowanych w MOS-ach i MOW-ach, przeprowadzono cztery warsztaty oraz pokazano przedstawienie teatralne z udziałem wychowanków z MOW nr 4 w Warszawie. Konferencja pokazała, jak ważna jest dyskusja wokół pracy wszystkich

Warsztaty dla dorosłych na wystawie *Poza zasadą przyjemności. Afektywne operacje*, prowadzenie: Agnieszka Szostakiewicz. Fot. Maria Szczycińska

tych ośrodków, dzielenie się doświadczeniem przy realizacji projektów kulturalnych i przy codziennej pracy z młodymi ludźmi. Za organizację konferencji w Zachęcie odpowiedzialna była Anna Zdzieborska.

Rok 2017 przyniósł wiele udanych konferencji i sesji naukowych. Nawiązując do tematu wystawy w Wenecji, czyli do „Małego Przeglądu” Janusza Korczaka, przygotowaliśmy sesję naukową wraz z Korczakianum — Muzeum Warszawy: *Z kręgu Korczaka — (Od)czytania. Badania, archiwalia, inspiracje.* Kuratorką wydarzenia była Marta Ciesielska z Korczakianum, z którą z ramienia Zachęty współpracowała Zofia Dubowska.

Na początku marca odbyła się konferencja *Wokół życia i twórczości Abrahama Ostrzeży* zorganizowana przy współpracy z Polskim Instytutem Studiów nad Sztuką Świata i prof. Jerzym Malinowskim.

W październiku zorganizowaliśmy jednodniowe sympozjum towarzyszące wystawie Marii Lassnig *Stawanie się kobietą w historii. Maria Lassnig i artystki*, przygotowane pod naukowym kierownictwem dr Katarzyny Bojarskiej. Wystąpienia oraz dyskusja badaczek i artystek poświęcone były twórczości Lassnig w kontekście autobiografizmu, kobiecego pisania i opowiadania własnej historii za pomocą środków wizualnych.

Pod koniec roku, w nawiązaniu do obchodów stulecia ruchu awangardowego w Polsce oraz wystawy Mariana Bogusza w Zachęcie, Sekcja Polska Międzynarodowego Stowarzyszenia Krytyków Sztuki AICA wraz z Zachętą przygotowały ogólnopolską konferencję naukową poświęconą fenomenowi kolekcji osieckiej, powstałej po Plenerach w Osiekach koło Koszalina, obecnie przechowywanej w Dziale Sztuki Współczesnej Muzeum w Koszalinie.

Równie nietypowo przeprowadziliśmy cykl wykładów zapowiadających wy-

Warsztaty dla wychowanek Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Rudzienku na wystawie *Jarosław Kozakiewicz. Zawrót głowy*, prowadzenie: Dorota Ogrodzka. Fot. Dominika Kucner

stawę *Przyszłość będzie inna. Wizje i praktyki modernizacji społecznych po roku 1918*. Zostały one zainicjowane przez prof. Andrzeja Mencwela z Instytutu Kultury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego, który zaproponował, by zrobić wystawę o wizjach szklanych domów w dwudziestoleciu międzywojennym. O tym, co udało się zrealizować na polu literatury, kultury wizualnej, teatru czy wychowania, jakie utopie urzeczywistnić w dwudziestoleciu — można było posłuchać w ciągu całego roku, zaś nagrania wszystkich wykładów dostępne są w mediatece na stronie Zachęty.

W ramach DKF Zachęta organizowaliśmy pokazy filmowe towarzyszące wystawom (programem filmowym zajmuje się Stanisław Welbel). Przy tej okazji nawiązaliśmy współpracę z Ambasadą Stanów Zjednoczonych, tworząc wspólnie program filmowy do wystawy Gordona Parksa, oraz z Rosyjskim Ośrodkiem Nauki i Kultury do wystaw Huberta Czerepoka i Sarkisa. Biograficznym filmom dokumentalnym poświęconym Marii Lassnig towarzyszyły spotkania z ich reżyserkami z Niemiec i Francji.

Jako część programu filmowego przygotowaliśmy również wspólnie z Artis dwudniowe wydarzenie poświęcone sztuce wideo z Izraela pod tytułem *Staring Back at the Sun: Video Art from Israel, 1970–2012*, w ramach którego odbyły się projekcje oraz spotkania z zaproszonymi badaczami tego medium: Avim Feldmanem, Ilaną Tenebaum oraz Piotrem Krajewskim.

Po raz siódmy odbył się też queerowy festiwal kultury Pomada, którego część filmowa miała miejsce w Zachęcie, gdzie zaprezentowaliśmy wybór filmów Carlosa Motty.

Poza tym przeprowadziliśmy liczne warsztaty dla dzieci i młodzieży, warsztaty rodzinne (także dla dzieci z zaburzeniami spektrum autyzmu), szkolenia dla nauczycieli. W 2017 roku odbyły się również cykliczne warsztaty twórcze dla dorosłych *Instrukcja obsługi wystawy* (tytuł zapożyczyliśmy od wystawy *Życie. Instrukcja*); włączyliśmy także wolontariuszy i praktykantów do tworzenia własnych działań dla publiczności (za program praktyk i wolontariatu odpowiada Karolina Iwańczyk).

EDUKACJA W LICZBACH

PROGRAM
DLA PUBLICZNOŚCI**359** [11 601]

wydarzeń edukacyjnych uczestników

w tym m.in.:

31 [2015]

wykładów

22 [820]

spotkania

5 [410]

konferencji naukowych

16 [745]

oprowadzań kuratorskich i autorskich

33 [782]oprowadzań niedzielnych i świątecznych
po wystawach**49** [722]oprowadzań tematycznych z cyklu
*W piątek o piątej***9** [113]

warsztatów dla dorosłych

28 [2179]

pokazów filmowych

11 [345]spotkań z cyklu *Patrzeć/Zobaczyć. Sztuka współczesna i seniorzy***28** [200]spotkań z cyklu *Sztuka dostępna i Zachęta miga!***24** [645]spotkań i szkoleń w ramach programu
*Zachęta dla nauczycieli***63** [1183]

warsztaty rodzinne w Zachęcie

18 [210]warsztatów rodzinnych
z cyklu *Co robi artysta?*
dla rodzin z dziećmi
z zaburzeniami ze spektrum autyzmu**3** [105]

koncerty

19 [1027]

innych

PROGRAM DLA GRUP
ZORGANIZOWANYCH**330** [6924]

wydarzenia edukacyjne uczestników

w tym m.in.:

21 [425]

warsztatów dla przedszkoli

107 [2376]

warsztatów dla szkół podstawowych

45 [1009]

warsztatów dla gimnazjów

53 [1102]

warsztatów dla szkół ponadgimnazjalnych

44 [842]

oprowadzania dla grup zorganizowanych

14 [182]warsztatów dla grup dzieci
i młodzieży z niepełnosprawnościami**19** [389]

warsztatów urodzinowych

DOKUMENTACJA I BIBLIOTEKA

ZADANIEM DZIAŁU jest gromadzenie dokumentacji wystaw oraz innych wydarzeń prezentowanych w galeriach Zachęta oraz Miejsce Projektów Zachęty, a także informacji o twórczości artystów polskich działających po 1945 roku. Do końca 2017 roku powiększono zbiór dokumentujący polskie życie artystyczne o nazwiska polskich artystów młodszego pokolenia (liczba kart osobowych artystów założonych w dziale dokumentacji od 1950 roku: 35 862). Dział gromadzi fotografie, filmy dokumentujące wystawy, plakaty, katalogi, zaproszenia i inne druki ulotne, recenzje prasowe; opracowuje informacje dotyczące projektów ekspozycji (plany z zaznaczonym rozmieszczeniem dzieł, listy dzieł prezentowanych na wystawach).

Zgromadzone materiały są udostępniane w bibliotece Zachęty, od wtorku do czwartku w godzinach 10–16. W 2017 roku skorzystało z nich 555 osób. W bibliotece Zachęty można też sięgnąć na miejscu do publikacji poświęconych sztuce nowoczesnej i współczesnej. Od wielu lat dział dokumentacji przygotowuje dla Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego noty biograficzne i informacje o działalności artystów, którzy w danym roku obchodzą jubileusz pracy twórczej. W grudniu 2017 roku przekazano listy i noty o kilkudziesięciu artystach, których jubileusze przypadają w 2018 roku. Jak co roku pracowników działu dokumentacji i biblioteki wspierali swą pracą stażyści i wolontariusze.

Od września 2014 roku część zespołu działu dokumentacji oraz zespołu Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki realizuje we współpracy z Instytutem Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego badania w ramach grantu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (2014–2017, nr 0086/NPRH3/H11/82/2014), Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki zatytułowanego *Historia*

wystaw w Zachęcie — *Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*. Celem projektu badawczego jest naukowe opracowanie historii instytucji jako historii wybranych wystaw oraz udostępnienie na stronie internetowej Zachęty części zbioru dokumentów życia społecznego, w tym plakatów i katalogów. Kilka pilotażowych opracowań wystaw jest już dostępnych na stronie (zakładka: Dokumentacja i biblioteka, projekt badawczy). W 2017 roku udostępniono na stronie internetowej Zachęty zbiór plakatów do wystaw CBWA z lat 1950–1970, zeskanowanych dzięki uprzejmości i pomocy Muzeum Historii Fotografii w Krakowie; zeskanowano i udostępniono ponad 400 katalogów wystaw w CBWA. W ramach projektu badawczego i serii *Archiwum Zachęty* (redakcja naukowa: Gabriela Świtek) opublikowano książkę Iwony Luby *Awangarda w CBWA. Wystawy Katarzyny Kobro i Władysława Strzemińskiego, Henryka Stażewskiego, Marii Ewy Łunkiewicz-Rogoyskiej w latach 1956–1969*. Książka została wydana w ramach obchodów Stulecia Awangardy w Polsce.

W ramach wspomnianego projektu badawczego zorganizowano też w Zachęcie 28 września wykład dr Helgi Prignitz-Poda *Zaginiony obraz Fridy Kahlo La Mesa herida (Zraniony stół)* poświęcony wystawie sztuki meksykańskiej w CBWA w 1955 roku, zaś 28 listopada spotkanie *Historia sztuki jako historia wystaw* z autorami książek wydanych w serii *Archiwum Zachęty*.

DOKUMENTACJA W LICZBACH

założono dokumentację:

24

wystawom zorganizowanym przez galerię Zachęta

do dokumentacji wystaw dołączono:

3402

zdjęć cyfrowych

308

odbitek

2203

recenzji prasowych zostało opracowanych i dołączonych do dokumentacji artystów i wystaw

729

rekordów włączono do katalogu biblioteki

15 544

publikacje są wpisane do katalogu elektronicznego

555

osób skorzystało z materiałów działu dokumentacji i biblioteki

2039

woluminów udostępniono

35 862

artystów posiada dokumentację indywidualną

KOLEKCJA

W ZBIORACH ZACHĘTY znajdują się prace mistrzów XX wieku oraz wybitnych artystów współczesnych. Dokumentują one wiele ważnych zjawisk w sztuce polskiej od końca lat czterdziestych do czasów najnowszych. Szczególnie reprezentatywne są zbiory malarstwa z lat siedemdziesiątych–dziewięćdziesiątych oraz zapoczątkowana w II połowie lat dziewięćdziesiątych kolekcja sztuki wideo. Obecnie zasada poszerzania kolekcji jest wyraźnie określona — przede wszystkim trafiają do niej dzieła polskich twórców współczesnych biorących udział w wystawach w galerii, a także prace produkowane przez Zachęte w związku z projektami, realizowanymi zarówno w gmachu Zachęty, jak i poza nim (np. do Pawilonu Polskiego na Biennale w Wenecji).

Opiekę nad kolekcją Zachęty oraz wszystkimi dziełami sztuki, które są ekspozowane w galerii, sprawuje dział zbiorów i inwentarzy (Małgorzata Bogdańska, Joanna Egit-Pużyńska, Maria Świerżewska). Zajmuje się ich dokumentacją, inwentaryzacją i digitalizacją, opieką konserwatorską, stara się też pozyskiwać nowe prace do kolekcji, lecz przede wszystkim zajmuje się ich jak najszerszym udostępnianiem, również w formie czasowych pokazów w galerii i poza nią. Budowanie kolekcji to istotna część działalności Zachęty.

W tym roku, podobnie jak w poprzednim, udało nam się włączyć do kolekcji wiele nowych dzieł. Ich zakup w dużej części był możliwy dzięki pozyskaniu kwoty 154 360 zł w ramach programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego *Kolekcje — Regionalne kolekcje sztuki współczesnej*. Dzięki temu galeria kupiła 13 prac: zbiór dzieł Ewy Zarzyckiej, artystki dotychczas nie reprezentowanej w naszych zbiorach: *Kiedy wiele lat temu po raz pierwszy przyjechałam do Wrocławia*, 1999/2000, tusz, papier; *Pewna świętej pamięci artystka*, 2000, tusz, papier; *Nic tak nie potrafi zając czytelnika*, 2000–2001, tusz, papier;

Stefan Gierowski, *Obraz L*, 1958, olej, płótno. Fot. Marek Krzyżanek

Kiedy postanowiłam czerpać z zasobów swej pamięci, 2003, tusz, papier; *Ewa stoi dialog*, 2001, wideo, 1'04"; *Lustro na bok*, 2011, wideo, 1'10"; *Ręka*, 2011, wideo, 1'39"; *Tir*, 2011, wideo, 2'01"; *Z pociągu*, 2011, wideo, 3'35". Ponadto dwie związane ze sobą prace grupy Azorro *The Best Gallery*, 2002, wideo, 28'35" oraz *Samospełniająca się przepowiednia*, 2016, złota nitka, hak, a także dwie instalacje — Aleksandry Ska *3 x U*, silikon, stal nierdzewna, magnes oraz Portera A. McCraya *15 Polish Painters*, 1961, 1961/2016, technika mieszana.

Po raz kolejny Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych wsparło nas darowizną pieniężną przeznaczoną na zakup obrazu Olgi Wolniak *Marek i Tomek*, 1988, akryl, papier, podobnie jak stały partner kolekcji — Fundacja Sztuki Polskiej ING, która i w tym roku przeznaczyła na ten cel większą kwotę. Dzięki jej wsparciu kupiliśmy prace Karoliny Breguły *Biuro budowy pomnika*, 2016, wideo, 70'11" oraz Ewy Zarzyckiej *Kosmos prywatny*, 2011, wideo, 6'27".

Galeria kupiła także ze środków własnych pracę Katarzyny Przezwańskiej *Do-*

Aleksandra Ska, *3 x U [fragment]*, 2005, silikon, stal nierdzewna, magnes. Fot. archiwum Zachęty. Zakupiono ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Regionalne kolekcje sztuki współczesnej, zadanie Rozbudowa kolekcji Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki

nica, 2016, ceramika, wraz z jej projektem. Praca powstała specjalnie na wystawę *Eksperyment łysogórski — 50 lat później* w Miejscu Projektów Zachęty w 2016. Ceramiczna donica Przechwałskiej, wykonana z oryginalnej formy, wpisała się doskonale w przestrzeń letniego tarasu Miejsca Projektów Zachęty.

Nasze zbiory zostały również wzbogacone dzięki tegorocznym darowiznom. Pozyskaliśmy w ten sposób 11 prac. Do zbiorów trafił niezwykle cenny obraz Stefana Gierowskiego, *Obraz L*, 1958, olej, płótno, ofiarowany do naszej kolekcji przez Gordona Foxa dla uczczenia pamięci Marii Hiszpańskiej-Neumann. Natomiast za sprawą darowizn od artystów zyskaliśmy obraz Tomasza Osińskiego (Tomasza Osinskiego), *Autoportret*, 1973, akryl, płótno; trzy prace wideo: Elżbiety Jabłońskiej *Nowe Życie*, 2016, wideo, 45'48"; Anny Molskiej *Platforma*, 2016, wideo, 10'05" oraz Jacka Malinowskiego *Plama*, 2016, 34; zbiór czterech prac Jacka Damięckiego z cyklu *Warszawski plener* prezentowanych na wystawie *Jacek Damięcki-*

ki. Makroformy (Warszawski plener, 1974, tusz, kalka; Warszawski plener, 1974, druk offsetowy, papier oraz dwie rekonstrukcje 1974/2016 wykonane w druku cyfrowym na dibondzie), jak również dwie prace Pauliny Ołowskiej: Fantastyka użytkowa, Ściana inspiracji, 2010, kolaż, technika mieszana i Le Shoe, 2005, wełna.

Jednym z ważniejszych sposobów udostępniania prac z kolekcji jest ich wypożyczanie galeriom i muzeom na wystawy w Polsce i za granicą; prace z naszych zbiorów pojawiają się również na organizowanych przez Zachęte ekspozycjach.

W 2017 roku zostało wypożyczonych 101 prac z kolekcji i depozytu na wystawy do innych instytucji, m.in. prace Anety Grzeszykowskiej z cyklu *Negative Book*, 2012–2013 prezentowane były w Mindertementtet Art and Photography w Sztokholmie, rzeźba Aliny Szapocznikow *Nowotwory uosobione* (1971) w KUMU Art Museum w Tallinie oraz w Hepworth Wakefield Gallery Walk w brytyjskim Wakefield,

KOLEKCJA W LICZBACH

3598

obiektów

— w tym: —

709

obrazów

97

rzeźb

31

instalacji

2107

grafik

313

rysunków

236

fotografie

236

prac wideo

— w tym: —

163

depozyty

DOSTĘPNOŚĆ

obiekt przestrzenny Edwarda Krasińskiego *Dzida* (1965), na wystawie *Edward Krasiński* w Stedelijk Museum w Amsterdamie, zaś 14 obrazów Ryszarda Winiarskiego ze zbiorów galerii stworzyło trzon wystawy artysty w Galerii Opera w Teatrze Wielkim — Operze Narodowej w Warszawie.

Współpracowaliśmy także z firmą Savills sp. z o.o., w której wnętrzach prezentowaliśmy wybór obrazów i grafik z kolekcji. Do wystaw organizowanych przez Zachętę włączono cztery prace ze zbiorów: obrazy Marii Anto i Mariana Bogusza oraz instalację Aleksandry Ska.

Dział zbiorów i inwentarzy był autorem kolejnego już pokazu wokół dzieł z kolekcji: *The Best Gallery. Nowości w kolekcji*.

Dzieła z kolekcji są włączane również w program edukacyjny galerii. Niektóre z nich stały się podstawą merytoryczną dla szkoleń dla nauczycieli (cykle: *Wokół wystaw i kolekcji Zachęty — przewodnik po polskiej sztuce współczesnej*, *Alfabet sztuki oraz konferencja Sztuka edukacji*), warsztatów dla dzieci i młodzieży (*Muzyczne obrazy* oraz *Kolekcja Zachęty — przewodnik po polskiej sztuce współczesnej* oraz warsztatów towarzyszących pokazowi *The Best Gallery. Nowości w kolekcji*), jak również nowego cyklu warsztatów dla grup zorganizowanych dzieci i młodzieży z zaburzeniami ze spektrum autyzmu z cyklu: *Kto to jest artysta?* W 2017 roku odbyło się 85 spotkań edukacyjnych z wykorzystaniem dzieł z kolekcji.

Od wielu lat dzieła z kolekcji są dostosowywane do potrzeb odbiorców z niepełnosprawnością sensoryczną, np. poprzez tworzenie audiodeskrypcji czy napisów dla niesłyszących. Kontynuujemy także digitalizację oraz opracowywanie zbiorów i systematycznie uzupełniamy katalog dzieł z kolekcji na stronie internetowej galerii.

DZIAŁANIA NA RZECZ dostępności należą do podstawowych obowiązków narodowych instytucji kultury. Aby wypełnić statutową misję równego dostępu do kultury współczesnej, Zachęta realizuje stały program edukacyjny kierowany do osób z niepełnosprawnością sensoryczną, jak również do grup społecznych o innych, specyficznych potrzebach poznawczych i percepcyjnych. Cykle comiesięcznych spotkań *Sztuka dostępna* dla osób z niepełnosprawnością wzroku są już dobrze znane odbiorcom i cieszą się coraz większą popularnością. Od kilku lat pozwalają zapoznać się z aktualnymi wystawami w Zachęcie. Na życzenie organizujemy też indywidualne oprowadzania z audiodeskrypcją. Stałym elementem naszej oferty jest także program warsztatów dla dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. W tym roku poszerzyliśmy ofertę edukacyjną dla osób niesłyszących, wprowadzając stały cykl *Zachęta miga!* Są to oprowadzania w Polskim Języku Migowym po aktualnych wystawach, realizowane przez głuchego edukatora, tłumaczone na język polski. Oprowadzania kuratorskie przekładane są również na PJM, a w stałej ofercie znajdują się prowadzone w PJM oprowadzania i warsztaty dla grup zorganizowanych.

W ubiegłym roku braliśmy udział w trzeciej już edycji *Encyklopedii sztuki w Polskim Języku Migowym*. Zainicjowanym przez Zachętę w 2014 roku projektem udało się zainteresować kolejne instytucje kultury, poza Muzeum Sztuki w Łodzi i Muzeum Narodowym w Warszawie także Muzeum Śląskie w Katowicach, MOCAK Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie; dzięki dotacji z programu *Kultura Dostępna* Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, przyznanej w tym roku Fundacji Kultury bez Barier, nagranych zostało kolejnych 50 ha-seł. Łącznie encyklopedia ta liczy już blisko

Warsztaty Warszawa świeci na niebiesko z okazji Miesiąca Wiedzy na Temat Autyzmu, prowadzenie: Maria Kiesner. Fot. Anna Zdzieborska

150 krótkich filmów w PJM, objaśniających różne zagadnienia z historii sztuki. Dla osób niesłyszących to cenne źródło wiedzy na temat sztuki oraz projekt uzupełniający ogromną lukę w materiałach edukacyjnych w Polskim Języku Migowym.

W 2017 roku Zachęta kontynuowała działania na rzecz zwiększania dostępności samego budynku, a także serwisu internetowego i zbiorów galerii. Na potrzeby osób z niepełnosprawnością sensoryczną opracowaliśmy kolejne prace z kolekcji — 11 dzieł. Nagraliśmy audiodeskrypcje do nowo zakupionych prac, w tym do filmów m.in. autorstwa Elżbiety Jabłońskiej, Karoliny Breguły, Azorro, do których powstały również napisy dla niesłyszących.

Udało nam się znaczenie zwiększyć dotarcie z ofertą edukacyjną do środowiska osób niesłyszących i niewidomych, zwiększając tym samym frekwencję na spotkaniach odbywających się raz w miesiącu. Za sukces uważamy również wprowadzenie indywidualnego oprowadzania dla niewidomych, co znacznie zwiększa szanse uczestnictwa tej grupie osób w prezentowanych w Zachęcie wydarzeniach.

DZIAŁANIA NA RZECZ PUBLICZNOŚCI

CHCEMY WIEDZIEĆ, kim są osoby odwiedzające Zachętę. Okazało się, że o potrzebach widzów najczęściej wiedzą młodzi współpracownicy Zachęty, którzy na co dzień podpowiadają gościom galerii możliwe sposoby zwiedzania.

Zachęcamy widzów do zadawania pytań i przekazywania swoich spostrzeżeń. Dzięki zgromadzonej wiedzy udało się nam wizyty w Zachęcie uczynić bardziej interesującymi i przyjemnymi, co potwierdzają przeprowadzone w 2017 roku badania publiczności pod hasłem POZNAJMY SIĘ! — zainicjowany rok wcześniej wspólny projekt trzech warszawskich instytucji prezentujących sztukę współczesną: Zachęty, CSW Zamek Ujazdowski oraz Muzeum Sztuki Nowoczesnej. Badania te ujawniły, że wielu naszych widzów odwiedza Zachętę dla przyjemności i relaksu, ale jeszcze więcej dla doznań estetycznych oraz ze względu na zainteresowanie sztuką współczesną — takie motywacje deklaruje połowa badanych; prawie tyle samo osób przychodzi tu w poszukiwaniu nowych wrażeń lub emocji. Aż 43% osób odwiedza galerię w celu zdobycia wiedzy.

Aż 81% ankietowanych zwiedzało wystawy z osobą towarzyszącą lub grupą znajomych, z czego wynika, że wizyta w Zachęcie jest okazją do spotkania towarzyskiego. Cieszy nas to, że coraz częściej nasi widzowie spędzają w galerii wolny czas wraz z bliskimi i przekonują do sztuki współczesnej kolejne osoby.

Zachęta uczestniczyła też w europejskim projekcie *Curricula* realizowanym z Centrum Europejskim UW i Centre national de la recherche scientifique, Centre Norbert Elias w Marsylii, którego przedmiotem były m.in. motywacje w wyborach instytucji i wydarzeń kulturalnych. Wyniki badania poznamy w kwietniu 2018 roku.

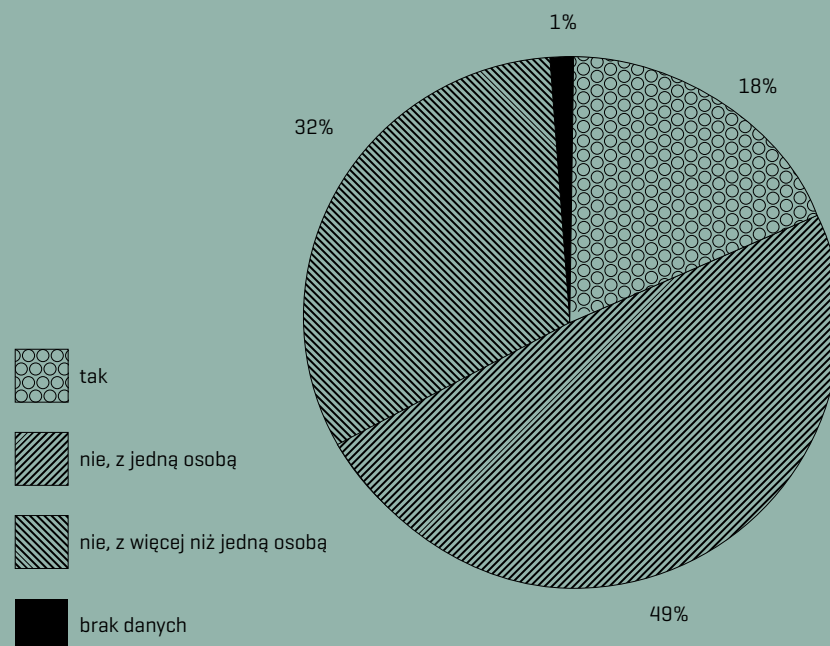
Koordynatorką działań jest Katarzyna Winter (zespół promocji i komunikacji).

DLACZEGO PRZYCHODZISZ DO GALERII?

Wyniki badania ankietowego POZNAJMY SIĘ! [2017]. Wyniki nie sumują się do 100, gdyż można było wybrać do trzech odpowiedzi. W badaniu wzięły udział 402 osoby.

TOWARZYSKOŚĆ. CZY PRZYSZŁAŚ/PRZYSZEDŁEŚ DO GALERII SAMA/SAM?

garni Artystycznej, najświeższe wiadomości i bogaty materiał wizualny. Wysokonakładowe i tanie wydawnictwo umożliwia dotarcie z informacjami o działalności Zachęty do szerokiej grupy odbiorców, wśród których cieszy się ono wielkim powodzeniem. W tym roku dwa wydania magazynu były rozpowszechniane w czasie trwania wystawy *Sharon Lockhart. Mały Przegląd* w Pawilonie Polskim na 57 Międzynarodowej Wystawie Sztuki w Wenecji. W związku z prowadzoną przez Zachęte polityką otwartości i dostępności nasze publikacje lub teksty z nich (a także tłumaczenia na język angielski tekstów z publikacji wydanych drukiem tylko w wersji polskiej — w tym roku udostępniliśmy angielskie teksty z książki towarzyszącej wystawie *Zaraz po wojnie*, 2016) są umieszczane w formie plików pdf na stronie Zachęty.

Magazyny:

Zachęta, luty, marzec, kwiecień 2017

Zachęta, maj, czerwiec 2017

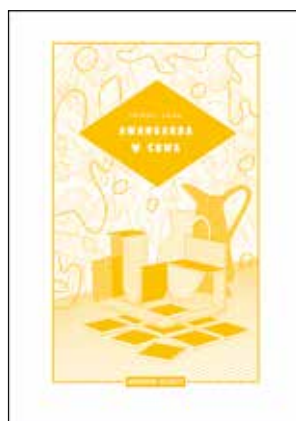
Zachęta, lipiec, sierpień, wrzesień, październik 2017

Zachęta, listopad, grudzień 2017, styczeń 2018

zespół redakcyjny: Dorota Karaszewska,

Małgorzata Jurkiewicz, Marta Miś, Jolanta Pieńkos

projekt graficzny: Magdalena Piwowar

Iwona Luba, *Awangarda w CBWA*. Wystawy Katarzyny Kobro i Władysława Strzemińskiego, Henryka Stażewskiego, Marii Ewy Łunkiewicz-Rogoyńskiej w latach 1956–1969

seria: Archiwum Zachęty

pod redakcją dr hab. Gabrieli Świtek

projekt graficzny serii: Daria Malicka

redakcja: Małgorzata Jurkiewicz

WYDAWNICTWA W LICZBACH

katalogi i książki

7

[2750]

łącznie nakład

Informatory i foldery

18

[33 370]

łącznie nakład

plakaty

34

[117]

łącznie nakład

zaproszenia

24

[28 410]

łącznie nakład

ulotki i inne druki

17

[95 408]

łącznie nakład

KSIĘGARNIA ARTYSTYCZNA

CENIONA przez publiczność galerii i wielbicieli sztuki Księgarnia Artystyczna Zachęty swoją ofertą książkową i różnorodnym programem wydarzeń już od ponad 20 lat przyciąga klientów polskich i zagranicznych.

W 2017 roku odbyło się u nas wiele spotkań promujących ciekawe publikacje i nowości wydawnicze oraz stawiających sobie za cel rozwój czytelnictwa. Dorośli mogli korzystać z punktu wymiany książek *Buszując w szufladzie* oraz rozmawiać o lekturach w ramach Dyskusyjnego Klubu Książki, natomiast z myślą o najmłodszych zorganizowaliśmy cykl warsztatów czytelniczych *Jak zachęcić dzieci do czytania i samemu się przy tym świetnie bawić*. Uczestniczyliśmy również w Warszawskim Weekendzie Księgarń Kameralnych (kwiecień) oraz w Warszawskich Targach Sztuki (październik).

Zarówno w księgarni stacjonarnej, jak i e-Księgarni na stronie zacheta.art.pl sprzedajemy wydawnictwa Zachęty oraz gadżety inspirowane pracami z kolekcji galerii. Nasze publikacje dystrybuują Fundacja Nowej Kultury Bęc Zmiana i Motyleksiążkowe.pl, jesteśmy też obecni w wybranych księgarniach w całej Polsce i na niektórych targach książek.

Cykl promocji książkowych Na Zachęcie!

- 24.01** *Architektki*, pod redakcją Ewy Mańkowskiej-Grin, Wydawnictwo EMG, Kraków 2016
- 17.02** Publikacje o sztuce żydowskiej Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata
- 16.03** *Czas debat. Antologia krytyki artystycznej z lat 1945–1954* pod redakcją Agaty Pietrasik i Piotra Słodkowskiego, Fundacja Kultura

Warsztaty czytelnicze dla dzieci i rodziców *Teatr cieni — wstęp do baśni, mitów i legend*, 25.03.17.
Fot. archiwum Zachęty

Miejsca | Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie, Warszawa 2016

22.04 Keith Houston, *Książka.*

Najpotężniejszy przedmiot naszych czasów zbadany od deski do deski, Wydawnictwo Karakter, Kraków 2017

9.05 Jakub Banasiak, *15 Stuleci.*

Rozmowa z Wilhelmem Sasnałem, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2017

29.09 Zofia Krawiec, *Miłosny*

performans, Lampa i Iskra Boża, Warszawa 2016

10.11 Sebastian Frąckiewicz, *Ten*

łokieć źle się zgina. Rozmowy o ilustracji, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2017

28.11 Spotkanie z autorami książek

wydanych przez Zachęte — Narodową Galerię Sztuki w serii *Archiwum Zachęty*: dr hab. Iwoną Łubą i dr. Markiem

Czapelskim, dr hab. Gabrielią Świtek [redaktorka naukowa serii]

1.12 波兰美术通史 [*Bolan meishu*

tongshi] / *The History of Polish Art*, pod redakcją Jerzego Malinowskiego, Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata, Warszawa 2017

5.12 *Smart obiekt. Mimowolne*

perwersje rzeczy, pod redakcją Agaty Pankiewicz, Marcina Przybyłko i Marty Miśkowiec, Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie; Muzeum Historii Fotografii w Krakowie, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec, 2017

Rozmowy w Dyskusyjnym Klubie Książki

20.01 Zofia Zaleska, *Przejęzyczenie.*

Rozmowy o przekładzie, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2016

27.02 Edmund de Waal, *Zając o bursztynowych oczach*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2013

31.03 Natalia Fiedorczyk, *Jak pokochać centra handlowe*, Wydawnictwo Wielka Litera, Warszawa 2016

21.04 Anthony Flint, *Le Corbusier. Architekt jutra*, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2017

19.05 Patti Smith, *Poniedziałkowe dzieci*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2012

23.06 Susan Sontag; esej jej autorstwa *Widok cudzego cierpienia* oraz wywiad z Sontag przeprowadzony przez Jonathana Cotta *Myśl to forma odczuwania*

22.09 *Hawaikum. W poszukiwaniu istoty piękna*, pod redakcją Moniki Kozień, Marty Miśkowiec i Agaty Pankiewicz, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2015; Filip Springer, *Wanna z kolumnadą. Reportaże o polskiej przestrzeni*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2013

27.10 *Jako dowód i wyraz przyjaźni. Reportaże o Pałacu Kultury*, pod redakcją Moniki Sznajderman i Magdaleny Budzińskiej, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2015

17.11 Rebecca Solnit, *Mężczyźni objaśniają mi świat*, Wydawnictwo Karakter, Kraków 2017

15.12 Ziemowit Szczerek, *Międzymorze. Podróże przez prawdziwą i wyobrażoną Europę Środkową*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec; Agora, Warszawa, 2017

Cykl warsztatów czytelniczych dla dzieci i rodziców **Jak zachęcić dzieci do czytania i samemu się przy tym świetnie bawić**

21.01 *Picture book to książki do czytania czy oglądania?*

25.02 *Oswajamy literki — alfabet na różne sposoby*

25.03 *Teatr cieni — wstęp do baśni, mitów i legend*

29.04 *Książki aktywnościowe — i masz dziecko z głowy*

16.09 *Książki z apteczki. O książkach na różne problemy*

7.10 *Pop-upy i inne książkowe dziwy*

KSIĘGARNIA ARTYSTYCZNA W LICZBACH

sprzedaż publikacji i gadżetów
wydanych przez Zachętę

4969

egzemplarzy

sprzedaż książek i gadżetów
innych wydawców w Księgarni Artystycznej

23 821

egzemplarzy

targi, na których prezentowana
była oferta Księgarni Artystycznej

1

promocje książek
w ramach cyklu *Na Zachętę!*

10

spotkania Dyskusyjnego
Klubu Książki

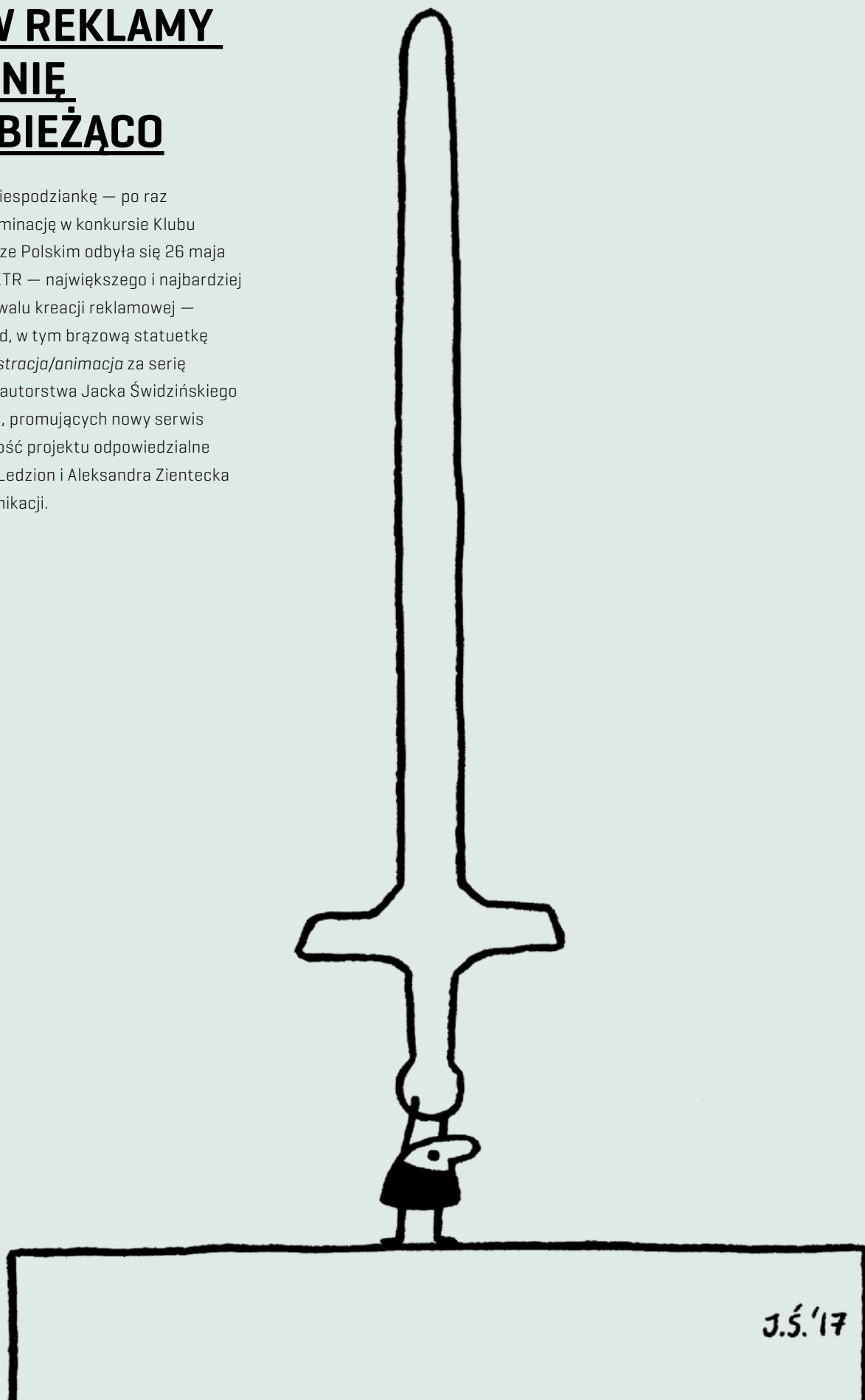
10

warsztaty czytelnicze dla dzieci i rodziców
w ramach cyklu *Jak zachęcić dzieci do czytania
i samemu się przy tym świetnie bawić*

6

NAGRODA KLUBU TWÓRCÓW REKLAMY ZA KAMPANIĘ #BĄDŹNABIEŻĄCO

ROK 2017 przyniósł miłą niespodziankę — po raz pierwszy otrzymaliśmy nominację w konkursie Klubu Twórców Reklamy. W Teatrze Polskim odbyła się 26 maja uroczysta Gala Konkursu KTR — największego i najbardziej rzetelnego polskiego festiwalu kreacji reklamowej — gdzie wręczono 157 nagród, w tym brązową statuetkę dla Zachęty w kategorii *ilustracja/animacja* za serię animacji *#bądnabieżąco*, autorstwa Jacka Świdzińskiego i Aleksandry Leszczyńskiej, promujących nowy serwis internetowy galerii. Za całość projektu odpowiedzialne były: Zofia Sikorska, Zofia Ledzion i Aleksandra Zientecka z zespołu promocji i komunikacji.

TOWARZYSTWO ZACHĘTY SZTUK PIĘKNYCH

W 2017 ROKU członkowie TZSP wzięli udział w przedpremierowych pokazach wystaw *Gordon Parks: Aparat to moja broń*; *Maria Lassnig* oraz *Sarkis. Tęcza anioła*, a także w oprowadzaniach kuratorskich po wystawach *Jerzy Jarnuszkiwicz. Notatki z przestrzeni*; *Życie. Instrukcja*; *Poza zasadą przyjemności. Afektywne operacje*; *Spojrzenia 2017 — Nagroda Deutsche Bank*. Uczestniczyli również w zorganizowanych wyjazdach na dni prasowe Biennale Sztuki w Wenecji oraz targi sztuki Artissima w Turynie. Byli też obecni na najbardziej prestiżowych targach sztuki za granicą, jak Art Basel w Bazylei i Miami, Frieze Art Fair w Londynie i Nowym Jorku czy paryski FIAC. Uczestniczyli w Warsaw Gallery Weekend oraz Warszawskich Targach Sztuki. Już po raz czwarty Towarzystwo było gospodarzem prestiżowej aukcji sztuki współczesnej Fundacji Bátor Tábor Polska, którą poprowadzili Juliusz Windorbski i Simon de Pury.

TZSP kontynuowało programy i projekty edukacyjne rozpoczęte w latach ubiegłych. Zorganizowane zostały kolejne szkolenia *Alfabet sztuki, czyli jak czytać sztukę współczesną* skierowane do nauczycieli przedmiotów humanistycznych (języka polskiego, historii, historii sztuki, wiedzy o kulturze i plastyki) spoza Warszawy. Dzięki wsparciu sponsorów udział w szkoleniach jest dla uczestników bezpłatny. Niesłabnące zainteresowanie i entuzjastyczne recenzje sprawiły, że projekt będzie kontynuowany również w 2018 roku.

Towarzystwo zaangażowało się także w program skierowany do Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii, zainspirowany pracą artystki Sharon Lockhart z wychowankami MOS w Rudzienku. Dzięki wsparciu finansowemu TZSP bohaterki projektu Sharon Lockhart wzięły udział w wyjeździe edukacyjnym do Wenecji, obejmującym oprowadzanie po historycznych zabytkach,

Kasia Redzisz — kuratorka wystawy oraz Justyna Markiewicz — zastępca dyrektora Zachęty na przedpremierowym pokazie wystawy *Maria Lassnig*, 13.07.17. Fot. Zofia Sikorska

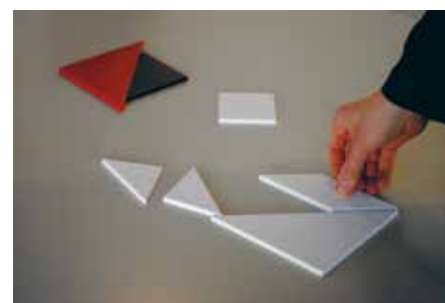

Oprowadzanie po wystawie *Co z tą abstrakcją*, Fundacja Stefana Gierowskiego, Warszawa, 24.08.17. Fot. Michalina Musielik

zwiedzanie Biennale Sztuki oraz spotkania z artystami. W listopadzie Towarzystwo było też partnerem organizowanej w Zachęcie konferencji *Sztuka edukacji. Projekty edukacyjne dla młodzieżowych ośrodków socjoterapii i wychowawczych*.

Sławomir Pawszak i Cezary Poniatowski oprowadzają po swojej wystawie *Wieczny lunch*, Griffin Art Space, Dom Słowa Polskiego, Warszawa, 2017. Fot. Michalina Musielik

Fragment gry Ryszarda Winiarskiego, wernisaż wystawy *Ryszard Winiarski. Event — Information — Image* zorganizowanej przez Fundację Rodziny Staraków i Spectra Art Space, Palazzo Bollani, Wenecja, 12.05.17. Fot. Zofia Sikorska

Wyjazd studyjny do Wenecji uczestniczek projektu Sharon Lockhart. *Mały Przegląd*, 2017. Fot. Gunia Nowik

Tradycyjnie już TZSP wsparło kolekcję Zachęty. Dzięki otrzymanej darowiznie zakupiliśmy obraz Olgi Wolniak *Maerek i Tomek*, 1988.

OSIĄGNIĘCIA ZESPOŁU ZACHĘTY

Nagrody, dyplomy, pełnione funkcje

Hanna Wróblewska

- udział w radach programowych: Centrum Nauki Kopernik, Fundacji Kultura Miejsca przy Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie
- przewodnicząca Rady Programowej Muzeum Współczesnego Wrocław
- udział w zespołach eksperckich: Zespole do spraw Warszawskich Historycznych Pracowni Artystycznych oraz Zespole Ekspertów Ogólnopolskich Konferencji Kultury

Małgorzata Bogdańska-Krzyżanek

- członkini Polskiego Stowarzyszenia Inwentaryzatorów Muzealnych

Joanna Egit-Puzyńska

- członkini zespołu badawczego *Historia wystaw w Zachęcie — Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*

Dorota Karaszewska

- jurorka w Konkursie na projekt logo Głównego Urzędu Statystycznego [GUS], logo dla 16 urzędów statystycznych oraz logo 100-lecia Głównego Urzędu Statystycznego

Gabriela Świtek

- kierownik Zakładu Teorii Sztuki, Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego
- wiceprzewodnicząca Rady Naukowej Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego
- wiceprezes Sekcji Polskiej Międzynarodowego Stowarzyszenia Krytyków Sztuki AICA
- kierownik projektu *Historia wystaw w Zachęcie — Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*, realizowanego w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki [2014–2018], nr 0086/NPRH3/H11/82/2014
- jurorka Konkursu na kuratorski projekt wystawy w Pawilonie Polskim na 16 Międzynarodowej Wystawie Architektury w Wenecji w 2018 roku, powołanie z dnia 10 października 2017 roku przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- redaktor naczelna „Ikonotheki”, Instytut Historii Sztuki UW [od 2014 roku]
- członkini Rady Programowej pisma „Autoportret. Pismo o Dobrej Przestrzeni” wydawanego przez Małopolski Instytut Kultury w Krakowie [od 2015 roku]

Anna Zdzieborska

- członkini Rady Fundacji Kultury bez Barier

Karolina Zychowicz

- członkini zespołu badawczego *Historia wystaw w Zachęcie — Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*
- sekretarz Kapituły Nagrody Krytyki Artystycznej im. Jerzego Stajudy
- członkini komisji stypendialnej Fundacji GESSEL dla Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki

Stanisław Welbel

- członek zespołu badawczego *Historia wystaw w Zachęcie — Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*

Wystawy w kraju i za granicą organizowane przez pracowników Zachęty, spotkania, wykłady, sympozja w kraju i za granicą, szkolenia

10–12.02.2017 Gabriela Świtek

Wystawa rzeźby *młodych [1968]* w Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych. IV Seminarium Dłużewskie, *Przeoczenia, przemilczenia, uproszczenia. Ku krytycznej lekturze tekstów z obszaru historii sztuki polskiej*, dom plenerowy Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, Dłużew

20.03.2017 Karolina Zychowicz

Odebranie stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Młoda Polska”; Pałac Rzeczypospolitej w Warszawie. Cel stypendium: przygotowanie publikacji *Nadia Léger [Wanda Chodasiewicz-Grabowska]: propagatorka sztuki Fernanda Légera po obu stronach żelaznej kurtyny*. Organizator: Narodowe Centrum Kultury

23.03.2017 Małgorzata Bogdańska-Krzyżanek

Szkolenie *Bezpieczeństwo w instytucjach kultury*, Muzeum Śląskie w Katowicach

26.03.2017 Gabriela Świtek

Wykład *Architektura przełomu XIX i XX wieku* dla Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk, w ramach studiów podyplomowych *Historia sztuki i współczesna kultura wizualna*, koordynatorka: prof. Joanna Sosnowska

6–7.04.2017 Małgorzata Bogdańska-Krzyżanek

Zjazd Inwentaryzatorów Muzealnych, Zamek Królewski w Warszawie

23.03.2017 Monika Popiołek

Udział w szkoleniu *Bezpieczeństwo w instytucjach kultury* organizowanym przez Muzeum Śląskie w Katowicach oraz Komendę Wojewódzką Policji w Katowicach

13.04.2017 Gabriela Świtek

Audycja radiowa na temat artykułu *Planowanie i higiena*, „Autoportret. Pismo o Dobrej Przestrzeni” [numer tematyczny: *Planowanie*] 2017, nr 1, Radio TOK FM

19.04.2017 Gabriela Świtek

Wykład *Charaktery i nastroje architektury* w ramach cyklu *Znaczenie architektury/Znaczenie w architekturze*, organizowanym przez mec. Tomasza Kopoczyńskiego i przygotowywanym przez prof. Małgorzatę Omilanowską, Instytut Historii Sztuki, Uniwersytet Gdański; Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, dworek Sierakowskich, Sopot

21.04–2.05.2017 Zofia Sikorska

Udział w warsztatach *Practical Philanthropy across Europe* dla alumnów szkolenia zorganizowanego przez King Badouin Foundation, Institut des Hautes Études Scientifiques [IHES], Paryż

24–26.04.2017 Monika Popiołek

Udział w szkoleniu *Risk management and HR management in the museum sector* organizowanym przez ICOM i ICMS, MKiDN, Polin, NIMOS oraz Muzeum Pałacu Króla Jana III Sobieskiego w Wilanowie

24.04–2.05.2017 Karolina Zychowicz

Wyjazd studyjny do Amsterdamu w ramach projektu *Historia wystaw w Zachęcie — Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*

1–31.05.2017 Stanisław Welbel

Udział w rezydencji artystycznej *Arad Art & Architecture*, Arad [Izrael]

1–4.06.2017 Hanna Wróblewska

Udział w pracach jury 43 Biennale Malarstwa Bielska Jesień 2017

7–10.06.2017 Magda Kardasz

Wizyta studyjna w Wilnie na zaproszenie Attache Kulturalnej Republiki Litwy w Warszawie

27.06.2017 Karolina Zychowicz

Referat *Polscy artyści na wystawie „Wall Hangings” w nowojorskim Museum of Modern Art w 1969 roku* w ramach międzynarodowej konferencji *Polacy w Ameryce*, organizator: Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce

30.06.2017 Anna Sokólska

Udział w szkoleniu *Praktyka składania i uzupełniania oświadczeń oraz dokumentów po nowelizacji ustawy Pzp*, organizator: portalzp.pl Prawo i Przetargi

16–18.08.2017 Karolina Zychowicz

Wyjazd studyjny do Krakowa w ramach projektu *Historia wystaw w Zachęcie — Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*

7.09.2017 Anna Sokólska

Udział w szkoleniu *Zastrzeganie kluczowej części zamówienia do osobistego wykonania przez wykonawcę*, organizator: portalzp.pl Prawo i Przetargi

19–20.09.2017 Hanna Wróblewska

Udział w pracach jury 43 Biennale Malarstwa Bielska Jesień 2017

28.09.2017 Gabriela Świtek

Organizacja wykładu poświęconego wystawie sztuki meksykańskiej w CBWA w 1955 roku: Dr Helga Prignitz-Poda, *Zaginiony obraz Fridy Kahlo La Mesa herida [Zraniony stół]*, w ramach projektu badawczego *Historia wystaw w Zachęcie — Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki

2.10.2017 Anna Zdzieborska (razem z Marcinem Matuszewskim)

Prowadzenie warsztatów podczas konferencji *Muzealna eduAKCJA Warszawy*, Muzeum Narodowe w Warszawie

5.10.2017 Karolina Zychowicz

Wykład *Gizela Szancerowa — zapomniana animatorka polskiego życia artystycznego*, Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata, Warszawa

10–13.10.2017 Maria Świerżewska

Udział w ogólnopolskim zjeździe dyrektorów i pracowników galerii sztuki współczesnej tworzących dawną sieć BWA i innych zaprzyjaźnionych galerii wystawienniczych, Stara Kopalnia Centrum Nauki i Sztuki, Wałbrzych

19–21.10.2017 Gabriela Świtek

Referat *Pole sił wizualnych w przestrzeni architektury. Uwagi o Dynamice formy architektonicznej Rudolfa Arnheima. Obrazy mocne — obrazy słabe*, seminarium metodologiczne historii sztuki, Pałac w Rogalinie, organizatorzy: Zakład Historii i Teorii Badań nad Sztuką, Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Muzeum Narodowe w Poznaniu

24.10.2017 Hanna Wróblewska

Udział w pracach Komisji ds. zakupu dzieł sztuki przez Gminę Miasta Gdańska [powołanie Zarządzeniem nr 927 Prezydenta Miasta Gdańska z dnia 31 maja 2017 roku]

30.10.2017 Marta Miś

Udział w pracach Centralnej Komisji Konkursowej XV edycji Konkursu Sztuka Osób Niepełnosprawnych

1–10.11.2017 Stanisław Welbel

Udział w rezydencji kuratorskiej ARC Bucharest, Kluż-Napoka, Timișoara, Bukareszt

5.10.2017 Anna Sokólska

Udział w szkoleniu *Jednolity Europejski Dokument Zamówienia — praktyka stosowania i orzecznictwo*, organizator: portalzp.pl Prawo i Przetargi

9.10.2017 Anna Sokólska

Udział w praktycznych warsztatach kontroli zarządczej w instytucjach kultury, organizator: Modus Centrum Wiedzy

13.11.2017 Anna Zdzieborska

Moderowanie dyskusji na temat potrzeb uczestnictwa w kulturze osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, III Forum Kultury bez Barier *Pułapki dostępności*

15.11.2017 Małgorzata Bogdańska-Krzyżanek

Warsztat *Zasady ochrony i efektywnego zarządzania zbiorami na podłożu papierowym*, Krajowe Centrum Badań nad Dziedzictwem, Muzeum Narodowe w Krakowie

16.11.2017 Hanna Wróblewska

Udział w pracach sądu konkursowego Konkurs Architektoniczny #Fredry8 na opracowanie koncepcyjnego projektu architektonicznego przebudowy siedziby Polskiego Wydawnictwa Muzycznego w Warszawie

16–17.11.2017 Gabriela Świtek

Referat *Punkty styczne. Przypadek wystawy Heartfelda/Herzfelda*, warsztaty *Powiązania i rozbieżności. Niemiecko-polskie perspektywy badawcze w historii sztuki po roku 1945*, organizator: Deutsches Historisches Institut Warschau [Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie]

16–17.11.2017 Stanisław Welbel

Referat *Współpraca kulturalna między Polską a Niemiecką Republiką Demokratyczną na przykładzie wystaw Käthe Kollwitz i Otto Nagla*, warsztaty *Powiązania i rozbieżności. Niemiecko-polskie perspektywy badawcze w historii sztuki po roku 1945*, organizator: Deutsches Historisches Institut Warschau [Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie]

9.10.2017 Anna Sokólska

Udział w praktycznych warsztatach kontroli zarządczej w instytucjach kultury, organizator: Modus Centrum Wiedzy

17.11.2017 Anna Sokólska

Udział w warsztatach *Specyfikacja istotnych warunków zamówienia*, organizator: Apexnet

20.11.2017 Małgorzata Bogdańska-Krzyżanek

Współprowadzenie części: *Praca kuriera muzealnego — podstawowe zasady, dobre praktyki i standardy europejskie*, szkolenie z zakresu podstawowych zadań inwentaryzatora, Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie

23.11.2017 Małgorzata Bogdańska-Krzyżanek, Maria Świerżewska

Szkolenie *Optymalizacja systemu bezpieczeństwa i ochrony zbiorów w muzeach*, Muzeum Śląskie w Katowicach

24.11.2017 Magdalena Komornicka

Udział w jury w konkursie na Najlepszą Pracę Dyplomową na wystawie *Comming Out 2017*

24.11.2017 Anna Sokólska

Udział w szkoleniu *Umowa o zamówienie publiczne*, organizator: portalzp.pl Prawo i Przetargi

24.11.2017 Karolina Zychowicz

Referat: *Gizela Szancerowa — dyrektorka Zachęty*, konferencja *Krytyka artystyczna kobiet*, organizator: Instytut Sztuki PAN

28.11.2017 Gabriela Świtek

Organizacja spotkania *Historia sztuki jako historia wystaw* z autorami książek wydanych w serii *Archiwum Zachęty* w ramach projektu badawczego *Historia wystaw w Zachęcie — Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych w latach 1949–1970*, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki

30.11.2017 Karolina Zychowicz

Wykład *Frida Kahlo w Warszawie (1955)*. *Obraz Zraniony stół — jego recepcja w polskim społeczeństwie i tajemnicze zaginięcie* [program towarzyszący wystawie *Frida Kahlo i Diego Rivera. Polski kontekst*], Centrum Kultury ZAMEK w Poznaniu

7.12.2017 Gabriela Świtek

Współorganizacja konferencji i referat *Ekspozycje. Kaszalińskie plenery 1963–1968 w Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych*, ogólnopolska konferencja naukowa *Osieki 1963–1981*, organizatorzy: Sekcja Polska Międzynarodowego Stowarzyszenia Krytyków Sztuki AICA, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa

6.12.2017, 12.12.2017 Hanna Wróblewska

Udział w pracach komisji konkursu na kandydata na stanowisko dyrektora Miejskiej Galerii Sztuki w Łodzi [powołanie Zarządzeniem nr 7268/VII/17 Prezydenta Miasta Łodzi z dnia 20 listopada 2017]

14.12.2017 Marta Miś

Wykład *Antonisz: Polska i świat* w ramach programu towarzyszącego wystawie *Antonisz. Interpretacje*, BWA Sokół, Nowy Sącz

19.12.2017 Anna Sokólska

Udział w szkoleniu *Wykluczenie wykonawcy i procedura self-cleaning. Praktyka, przykłady, błędy*, organizator: portalzp.pl Prawo i Przetargi

Publikacje**Gabriela Świtek**

Planowanie i higiena, „Autoportret. Pismo o Dobrej Przestrzeni” [numer tematyczny: *Planowanie*] 2017, nr 1, s. 63–67

Razem czy osobno? Architektura i historia sztuki, w: *Sztuka przeciwko historii sztuki*, red. Maria Poprzęcka, seria *Studia z Metodologii Historii Sztuki*, Stowarzyszenie Historyków Sztuki, Warszawa 2017, s. 135–148

Spór o pierwszą wystawę, w: *Jacek Sempoliński. Obrazy patrzące*, red. Anna Król, Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha, Kraków 2017, s. 9–17

The Dispute over the First Exhibition, w: *Jacek Sempoliński. Gazing Pictures*, red. Anna Król, Manggha Museum of Japanese Art and Technology, Kraków 2017, s. 9–17 [wersja angielska]

redakcja naukowa i przedmowa, w: *Iwona Luba, Awangarda w CBWA. Wystawy Katarzyny Kobra i Władysława Strzemińskiego, Henryka Stażewskiego, Marii Ewy Łunkiewicz-Rogoyskiej w latach 1956–1969*, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2017, s. 4–12

Sztuka „peryferii” w centrum, w: *Regiony wyobraźni. Peryferyjność w kulturze XIX–XXI wieku*, red. Marcin Lachowski, Stowarzyszenie Historyków Sztuki, Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2017, s. 127–152

Karolina Zychowicz

Artystki i wystawy. Pokazy indywidualne kobiet w kręgu CBWA w latach 1956–1981, w: *Maria Anta*, kat. wyst. Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2017, s. 93–112

Kobiety na marginesach polskiej historii sztuki. Przypadek Chodasiewicz-Grabowskiej-Léger, w: *Regiony wyobraźni. Peryferyjność w kulturze XIX–XXI wieku*, red. Marcin Lachowski, Stowarzyszenie Historyków Sztuki, Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2017, s. 97–124

Koncepcje realizmu w polskiej krytyce artystycznej lat 1945–1955, „*Studia i Materiały Lubelskie*” 2017, t. 20, s. 24–35

„*Nie zostałam wicedyrektorem Zachęty*”.

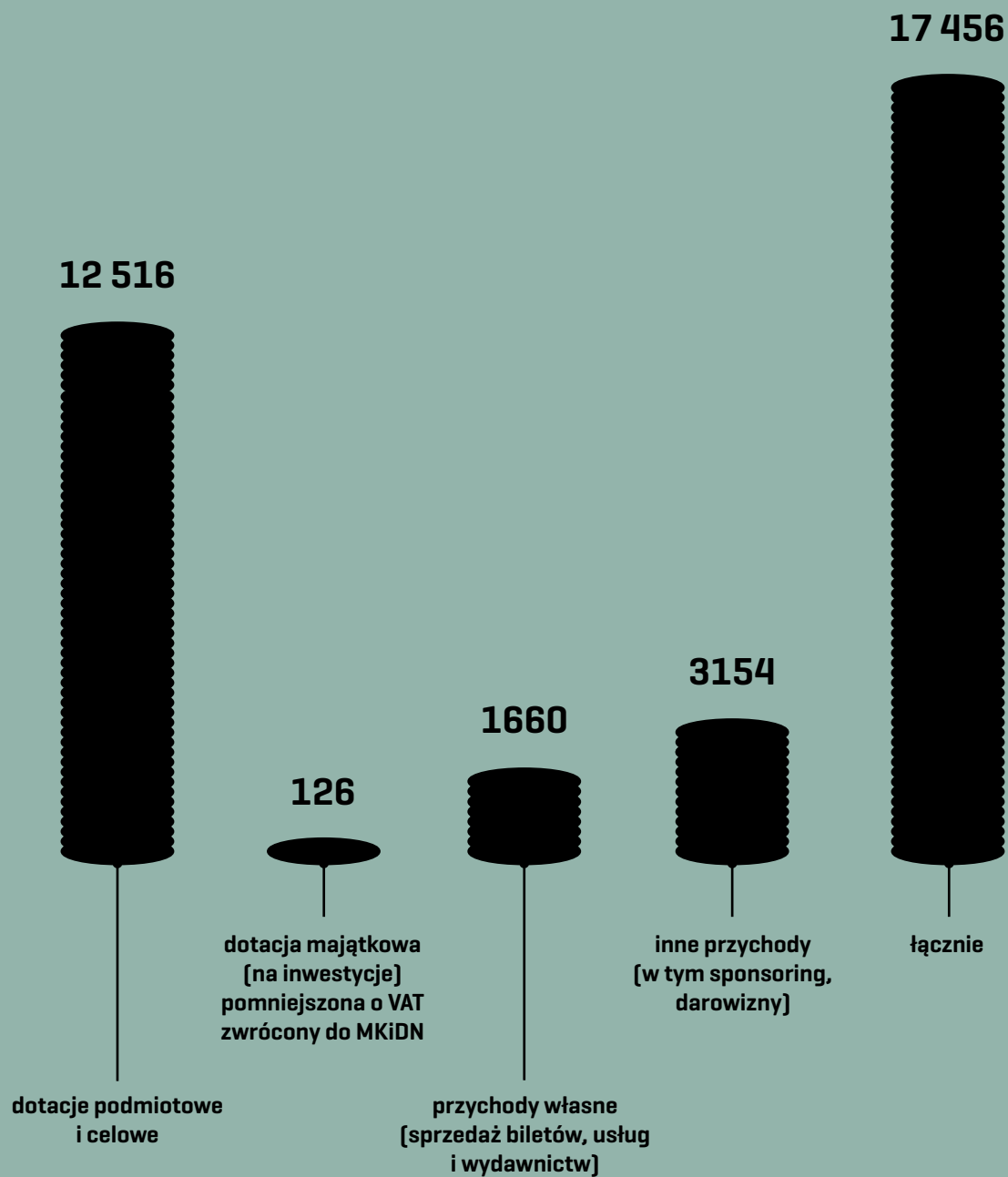
Z *Bożeną Kowalską* na temat działalności CBWA „Zachęta” w latach 50. i 60. XX wieku rozmawia *Karolina Zychowicz*, <https://zacheta.art.pl/public/upload/mediateka/pdf/5979c0f04f16b.pdf>, dostęp 15.03.2018

„*Pojawił się w Lublinie Pablo Picasso*”. Wystawa w BWA w 1969 roku / *Pablo Picasso appeared in Lublin. The exhibition in BAE (1969)*, w: *Pablo Picasso: wizerunek wielokrotny*, kat. wyst. Muzeum Lubelskie, Lublin 2017, s. 79–100

25 lat Nagrody Krytyki Artystycznej im. Jerzego Stajudy, oprac. (wraz z Martą Miś), Warszawa 2017

Przychody

Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki w 2017 roku [w tys. zł]

PARTNERZY I SPONSORZY

Zachęta jest jednostką finansowaną przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Udział Polski w w 57 Międzynarodowej Wystawie Sztuki w Wenecji finansuje

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

Udział Polski w w 57 Międzynarodowej

Wystawie Sztuki w Wenecji oraz wystawę

Spojrzenia 2017 – Nagroda Deutsche Bank

zrealizowano dzięki wsparciu

Współorganizator wystawy

Spojrzenia 2017 – Nagroda Deutsche Bank

Deutsche Bank

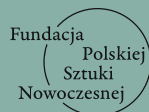
Program Zachęta na lato, wystawa Lepsa ja oraz udział Polski w 57 Międzynarodowej Wystawie

Sztuki w Wenecji dofinansowano ze środków miasta stołecznego Warszawa

Partner wystawy

Jacek Damieński. Makroformy

Współorganizator pokazu Kolekcje,

partner wystawy Hubert Czerepok. Początek

G A L E R I A
Arsenal

Partnerzy wystawy Abraham Ostrzeża

Partner wystawy Gordon Parks.

Aparat to moja broń

Ambasada Stanów
Zjednoczonych
w Warszawie

Organizator wystawy Maria Lassnig

Publikacja towarzysząca wystawie

Maria Lassnig

**Maria
Lassnig
Foundation**

Współorganizator wystawy

Sarkis. Tęcza anioła

Partner główny wystawy Sarkis. Tęcza anioła

Patronat honorowy nad konferencją

Sztuka edukacji

Partner konferencji Sztuka edukacji,

współorganizator szkoleń dla nauczycieli

Alfabet sztuki

Współorganizator konferencji

Sztuka edukacji

Partner wspierający zakup dzieł sztuki do kolekcji

Doradca prawny galerii

Sponsor Miejsca Projektów Zachęty

Partnerzy galerii

Sponsorzy wernisaży

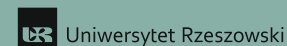
Patroni medialni

Współorganizatorzy i partnerzy poszczególnych wystaw i wydarzeń

PRODUCTION

Raport roczny 2017

opracowanie i redakcja: zespół Zachęty

projekt graficzny: Magdalena Piwowar

fotografie z archiwum Zachęty: Olga Gawerska, Bartosz Górka,

Frederik Gruyaert, Marek Krzyżanek, Dominika Kucner,

Sebastian Madejski, Helen Melesk, Michalina Musielik,

Gunia Nowik, Daniel Rumiancew, Zofia Sikorska, Maria Szczycińska,

Witold J. Szulecki, Anna Zdzieborska

łamanie: Krzysztof Łukawski, Maciej Sikorzak

opracowanie zdjęć do druku: MESA

druk: Argraf, Warszawa

Publikacja dostępna na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 3.0 Polska

ISBN 978-83-64714-63-4

